

రమ

శ ర త్ బా బు

With Best Wishes

Presented By Mr. K. Nageswar
Rao to Mr. Yampati Venkatappa
Reddy on the occasion of latter's
marriage at Telapote Village,
Gowdavaravolu Tq of Krishna Dist
and on 19th April 1961

అనువాదం :

గ. దేలింగయ్య

శరత్ గ్రంథమాల, విజయవాడ.

పు న ర్మ ద్ర ణ
అ క్టో బ రు 1960

2

వెల : రూ పా య న్న ర

ము ద్ర ణ :

సో డేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రెస్,
విజయవాడ-2.

రమ

ప్రథమాంకము

మొదటి దృశ్యం.

(కీ. శే. యమనాథముఖర్జీ యింటి వెనుకభాగము, దొడ్డివాకిలి తెరచివున్నది. ఎదురుగా చిన్ననందు. నాల్గువైపులా మామిడి - పనస తోట. కాంచెం దూరంలో చెరువురేవు కన్పించుతుంది, ప్రాతఃకాలము, రమః ఆమె పెత్తల్లి స్నానానికి బయల్దేరారు. ఎదుటివేపునుండి వేణీ ఘోషాలు వస్తాడు. రమకు ఇరవై రెండు ఇరవై మూడేళ్ళకు మించి వుండవు. అల్పప్రాయంలోనే విధవ అయింది. కాబట్టి చేతులకు కొద్ది గజలుమాత్రమే వున్నై. నన్నంచు పంచె కట్టుకున్నది. వేణీ పయసు కూడ ముప్పైఅయిదు ముప్పైఅరుకంటె ఎక్కువవుండదు.)

వేణీఘోషాల్ - రమా, నేను నీదగ్గరకే వస్తున్నాను.

పెత్తల్లి - సరేగాని, అబ్బాయ్, దొడ్డివాకిలిని వస్తున్నావే!

రమ - పెద్దమ్మా, నువ్వు భలేదానవే. పెద్దబావ వరాయివాడా? మనయింట్లో మనిషికి తలవాకిలేమిటి, దొడ్డివాకిలేమిటి? పనేమైనా వున్నదా? అయితే పద. లోపలికి వెళ్ళి కూర్చో, నేనిప్పుడే రెండుబుట్టకలు వేసి చప్పున వస్తాను.

వేణీ - లేదమ్మా, కూర్చోటానికి తీరికలేదు. నాలా వనులున్నై. నువ్వేం నిర్ధారణచేసుకున్నావేమిటి?

రమ - నిర్ధారణ ఏ విషయంలో పెద్దబావా?

వేణీ - మా బాబాయిశ్రాద్ధం విషయంలో నమ్మా, నిన్న రషేశ్ వచ్చాడు. తనతండ్రి శ్రాద్ధకర్మ మహా ఆడం

బరంగా చేస్తాట ! నువ్వు వెళ్తావా ?

రమ- నేనా ! తారణీఘోషయింటికి వెళ్తానా !

వేణీ- అవునమ్మా ఎవరు వెళ్ళినా నువ్వేవరిసితి
లోనూ ఆ యిట్లో అడుగుపెట్టవని నాకు తెలుసు కాని, ఆ
కుర్రాడు తానే యింటింటికి తిరిగి పిలుస్తాడని విన్నాను.
మాయమాటలు చెప్పటంలో వాడు వాళ్ళ అబ్బకు తీసి
పోడు. మరి వాడేవచ్చి నిన్ను పిలిస్తే ఏం చెపుతావ్ ?

రమ- నేను చెప్పటం ఎందుకు బావా ! బయట
దర్వాసే చెపుతాడుగా జవాబు.

పెత్తలి- వాడు చెప్పటమేమిటి ? నాకేం మాటలు
రావా ? ఆ దువ్వుడికి మళ్ళీ యీజన్మలో ముఖర్జీ యింటి
గుమ్మం తొక్కకుండా డామడా అంటిస్తాను. తారణీ
ఘోష కొడుకు భోజనానికి పిలిచేందుకు వస్తాడా మా
యింటికి ! నేనేమీ మర్చిపోలేదు వేణీ ! తారణీఘోష ఈ
పిల్లాడికే మా రమని పెళ్ళిచేసుకోవాలనిచూచాడు. అప్పటి
కింకా యతీంద్రుడు పుట్టలా. ఆ పెళ్ళి జరిగితే ముఖర్జీ
యావడానీ వచ్చివడుతుందనుకున్నాడు. తెలిసిందా
అబ్బాయ్ !

వేణీ- అవును పెద్దమ్మా, ఎందుకు తెలియదు ? అది
అందరికీ తెలిసినదేగా. తాననుకున్నట్టు జరక్కపోయే సరికి
ఈ బైరవ చార్యులితో ఏమేమో జప - తపాలు, మంత్ర
తంత్రాలు చేయించి అమ్మాయి అదృష్టంలో నిష్పలు కురి
పించాడు. ఆ రైల్లు తిరక్కుండానే ఈమె మొహంమీది
సిందూరం తుడిచేయ్యాలొచ్చింది. ఎంతనీచుడు కాకపోతే

ర మ

యదుముఖర్జీకుమార్తెను కోడలుగా చేసుకోవాలను
కుంటాడా ! దుర్మార్గుడు అలాంటిచావే చచ్చాడులే.
కోర్టులో వ్యాజ్యమాడటానికి వెళ్ళి తిరిగి రాకుండానే
చచ్చాడు ఒక్కగాని ఒక్క కొడుకువుంటే వాడిచేతి కొరి
వైనా దక్కిందా నీచుడికి !

రమ: పెద్దమ్మా, ఒకర్ని నీచుడని నిందించటం
ఎందుకు. తారినేఘోష పెదబావకి సయానా పినతండ్ర
కదూ ? బ్రాహ్మణ్ణి నీచుడనటమెందుకు ! నీ నోరూరు
కోడమ్మా.

వేణీ: (కొంచెం లజ్జపడి, కాదు రమా, పెద్దమ్మ సరి
గానే చెప్పింది. నువ్వెంత ఘరానాకుటుంబానికి చెందిన
దానివి ! బలే, నిన్ను మాయింటికి తెచ్చుకోగలమా
అమ్మాయ్ ? మా బాబాయిలోట యిలాంటిమాట రావ
టమే అవమానకరం. ఇక మంత్ర - తంత్రాలసంగతి యదా
ర్థమే. బాబాయి, భైరవాచార్యుడు చేయరానివనే లేదు
ఈ ప్రపంచంలో. రమేశుడు రాగానే ఈ దుర్మార్గుడుపోయి
వాడికి సంరక్షకుడయ్యాడు.

పెత్తలి: వేణీ, వాడిసంగతి అందరికీ తెలిసిందేగా.
కుర్రకుంక పది పన్నేండ్లవరకు యింటికే రాలేదు. వాడి
మేనమామవచ్చి, కాశీకో, ఎక్కడికో తీసుకెళ్ళాడట. మళ్ళీ
యిటువేపే రానివ్వలేదు ఇన్నాళ్లు ఎక్కడ ఉన్నట్టు ? ఏం
చేస్తున్నట్టు ?

వేణీ: నాకుమాత్రం ఏం తెలుసు పెద్దమ్మా ! బాబా
యితో మీకున్నట్టు, నా పొత్తూను. ఇన్నాళ్లు బాంబాయి

లోనో ఎక్కడో ఉన్నాడని విన్నాను. ఒకరు డాక్టరు ప్యానయ్యాడంటే, మరొకరు స్త్రీడగు అయ్యాడంటారు. ఇదంతాకల్పన వీ డసలు త్రాగుబోతు. ఇంటికి వచ్చేటప్పుడే వాడికళ్ళు చింతనివ్వల్లాగున్నాయి.

పెత్తలి: అలాగా! అట్లయితే వాణ్ణి గుమ్మంలో అడుగు పెట్టనివ్వకూడదు

వేణీ: అవును. రానివ్వనేకూడదు ఏం రమా, నీకు రమేశ్ గుర్తున్నాడా!

రమ: (కొంచెం సిగ్గుపడి నవ్వుతూ) పెద్దబావా, నిన్న మొన్న జరిగిందేగా, ఆయన నాకంటే ఏ నాలుగేళ్లలో పెద్ద వాడు, ఒక బడిలో చదువుకుని, ఒక్కచోట కలిసి ఆడు కున్నామాయె. నేను వారియింట్లో తిరుగుతూండేదాన్ని గదూ. అత్త నన్ను తన కూతురులాగే చూచుకునేది.

పెత్తలి: ఆ చూచుకోవటం మండిపోను! తమకోర్కె తీర్చుకోటానికే ఆ నటనంతాను. నీన్నెల్లాగైనా వల్లో వేసుకో వాలని వల వన్నారే వల! రమేశ్ తల్లిమాత్రం తక్కువ దనుకున్నావా యే? మహా మాయలమారి!

వేణీ: అందులో సం దేహ మేముంది? పిన్ని కూడా...

రమ: చూడు పెద్దమ్మా మీరేమన్నా అత్తగా రివ్వడు స్వర్గంలో ఉన్నది. మీరామెను నిందించటం నేను వినలేను.

పెత్తలి: ఏమిటే నువ్వనేది? నీ కింత...

వేణీ: అవునవును, ఈమె అన్నదే నిజం. పిన్ని గొప్పింటి ఆడపడుచుకదా. ఆమె ప్రసక్తివస్తే ఇప్పుడుకూడ

అమ్మకళ్ళల్లో నీరుక్రమ్మతుంది. ఇంక ఆవిషయాలుపోసిండి. అయితే మరి ఆ విషయం భాయమేగా రమా ! మళ్ళీ మార్చేమీ జరుగదుకదా ?

రమ: (నవ్వి) లేదుబావా ! ఋణశేష శత్రుశేషం వుంచకూడదని నాన్నగారు అంటూండేవారు. తారినేఘోషు బ్రతికుండగా మిమ్మల్ని తక్కువేమీ పీడించలేదు. ఆఖరికి నాన్నగారినికూడ జైలుకు పంపటానికి ప్రయత్నించాడు. నేనివన్నీ మర్చిపోతానా ? బ్రతికుండగా మర్చిపోను పెద్ద బావా ! రమేశ్ ఆ విరోధి కొడుకేగదూ మేము వెళ్ళం సరిగదా, మాతో సంబంధం వున్నవారినికూడ వాళ్ళ గడప తొక్కనియ్యం.

వేణీ: అదే కావల్సింది. నీకు తగినిమాటే మాట్లాడావు రమా.

రమ: బ్రాహ్మలెవరూ వారి యింటికిపోకుండా చేసే వుపాయమేమీ లేదా బావా ! అలా జరిగితే...

వేణీ: నేను చేస్తున్నది అదేనమ్మా. నువ్వునాకు తోడుగావుంటే ఇంకే చింతలేదు. నేను రమేశ్ ని ఈవూరు నుంచి తరిమెయ్యకపోతే నా పేరు వేణీఘోషేకాదు. ఆ తర్వాత నేనున్నాను. ఆ వెధవ ఆచార్యులు వున్నాడు. బాబాయి లేనేలేడు. ఇంక అతగాడిని ఎవరు కాపాడుతారో చూస్తాను !”

రమ: (నవ్వి) రమేశ్ ఘోషే కాపాడుతా డనుకుంటాను వారూ మనల్ని సాధించకుండా వదిలిపెట్టరు బావా !

వేణీ: (అటూయిటూచూచి స్వరం తగ్గించి) రమా

ఇంకా అతనికి ఆస్తి - పాస్తులు, డబ్బూ -దస్కం సంగతు. లేమీ తెలియవు. మొక్కగా వున్నప్పుడే పీకిపారవేయక పోతే, మానైనతర్వాత కనుల్తుందా ! అతను తారిణిఘోషు కొడుకన్న సంగతి నువ్వు రేయిబగళ్ళు మనసులో వుంచు కోవాలి. బాగా పాతుకుపోయాడంటే ఇంక....

(రమ ఉలిక్కిపడుతుంది. వెంటనే ద్వారంగుండా రమేష్ లోపలికి వస్తాడు. పాదాలకు చెప్పుల్లేవు తలకు పంచె చుట్టుకున్నాడు.)

రమేష్ : (వేణీని చూడగానే). అరె, అన్నయ్య యిక్కడున్నాడా ! రండి రండి. మీరు లేకపోతే ఇదంతా ఎవరు నిర్వహించుతాను అన్నయ్యా ! నేను మీ కోసం పూరంతా వెతుకుతున్నాను. రాణి యేది ! యింట్లో ఎవరూ లేరే. యిటే వచ్చిందని చెప్పిందే దాసి.

(రమ తలొంచుకుని నిలబడివున్నది.)

రమే : (చటుక్కున ఆమెనుచూచి) అరె, ఇక్కడే వున్నావే. ఎంత పెద్దదానవయ్యావు ! బాగున్నావా ! నన్ను గుర్తు పట్టలేదల్లేవున్నదే నేను నీ రమేష్ బావని.

రమ : (తలెత్తి అతనివంక చూడకుండానే కోమల కంఠంతో) మీరు బాగున్నారా !

రమే : బాగానే వున్నాను ! కాని రాణీ, నన్ను "మీరు" అంటున్నావెందుకు ? (వేణీవైపు తిరిగి) అన్నయ్యా, రమ మాటాకటి నేనెన్నడూ మర్చిపోలేను మా అమ్మ చనిపోయేప్పటికీ రమ చాలా విన్నది. కాని అప్పుడే ఈమె నా కన్నీళ్ళు కుమస్తూ "రమేష్ బావా, నా అమ్మనే మనిద్ద రము పంచుకుందాం" అన్నది. (రమ నుద్దేశించి) బహుశా

నీ కీమాట జ్ఞాపకంలేవేమో, ఏం, జ్ఞాపకంలేదుకదూ మా అమ్మ జ్ఞాపకముందా ?

(రమ మారుపల్కిదు, సిగ్గుచే తల మరింత వంచుకుంటుంది)

రమే: కాని, రాణి, యింకవ్యవధి ఎంతోలేదు. ఏమేమి చెయ్యాలో అంతా ఏర్పాటుచెయ్యి. వెనుక దిక్కు లేనివాడిని మీ వాకిట్లోకి వచ్చాను. మీరు రాకపోతే ఏర్పాట్లేమీ జరగవు త్వరగారండి.

పెత్తల్లి: (రమేశ్వరిని సమీపించి అతని మొహంకేసి చూసి) ఏం అబ్బాయ్, తారినిఘోషు కొడుకునా యే ?

(రమేశ్వరి చకితుడై చూస్తుంటాడు)

పెత్తల్లి: నువ్విదివరకెప్పుడూ నన్ను చూశ్లేదులే. నేను రమేశ్వరి సయానా పెత్తల్లిని అబ్బాయ్. నీలాంటి సిగ్గు లేనివాడిని నే నెక్కడా చూశ్చేదే ఒక కబురూలేదు. మాటా లేదు ఈ విధంగా దొడ్డివాకిలిని సంసారులయింట్లో దూరి గడబిడ చెయ్యటానికి సిగ్గులేదూ నీకు ?

రమ: పెద్దమ్మా, ఏమిటి నీవాగుడు ! స్నానానికి వెళ్ళరాదూ.

(వేణి మెదలకుండా విష్కమించుతాడు)

పెత్తల్లి: లేదు రమా, వాగటంలేదు, చేయదలచు కున్నది చెప్పెయ్యటానికి మీలాగా నాకేమీ మొహ మాటంలేదు భలే ! వేణి. ఈ విధంగా పారిపోవటం ఎందుకు ? "తమ్ముమా" మీయింట్లో నీళ్లు మోసేందుకూ, పిండి విసరటానికి మేము నీ దాస - దాసీలము, సజలమూ

కాదని చెప్పేసి పోవాల్సింది. “తారణి చచ్చిపోతే జనానికి గుండెలు చల్లబడినై” ఈమాట అనటానికే ఆడవాళ్ళము మనల్ని వదిలిపెట్టిపోకపోతే, మగవాడు తనే చెప్పిపోగూడదూ !

(రమేష్ మెదలకుండా రాతిబొమ్మలా నిలబడివుంటాడు.)

పెత్తలి: ఏమైనా, బ్రాహ్మణ అబ్బాయి ! నొకర్లు, దాసీలతో ఛీ పొమ్మనపించటానికి నా మనసొప్పును కాస్త బుద్ధికలిగి సంచరించుకో. పరాయి ఇళ్ళకొచ్చి ప్రేమా - గీమా కబుర్లుచెపుతూ తిరగటానికి నువ్వేం చిన్నవాడివా చితకవాడివా! మా రమ మీ ఇంట్లో అడుగుపెట్టదబ్బాయ్, నేను తెగ్గొట్టి చెపుతున్నాను.

రమే: రమా, అమ్మ నిన్ను “రాణి” అంటూండేది నాకామె మాటే జ్ఞాపకంవుంది నువ్వు మా యింటికే రాక పోతావని నాకు తెలియదు. రమా, తెలియక నేనేమైనా తప్పుచేస్తే క్షమించు (అని రమేష్ వెళ్ళిపోతాడు)

(వేణీమళ్ళిప్రవేశించుతాడు. అతనిమొహంలో సంతోషంకన్పించుతుంది)

వేణీ: భలే, పెద్దమ్మా ! బలేగా అంటించావ్ ! అట్లా అనటం మాకు చాతనవుతుందా ! రమా, ఈ పని నొకర్లు పనివాళ్ళతో అయ్యేదా ! పెద్దవ మొహం మాడ్చుకొని పోయాడు భలేపని జరిగింది. నేనంతా చాలునుంచి చూస్తూనే వున్నాలే.

పెత్తలి: బాగానే అయిందిగాని, ఈ పని ఆడవాళ్ళ మీద వదిలేసి జారిపోకపోతే నువ్వే చెప్పితే ఇంకా

బాగుండేదికదూ ! అంత చెన్నశేకపోతే పోనీ యెదురుగా
వుండి నేనన్నమాటలే వినొచ్చుగా !

రమ: పెద్దమ్మా, నువ్వేమీ విచారపడనక్కర్లేదులే.
ఈయన వినకపోయినా, నేను విన్నానుగా, ఇంకేవరు ఎలా
అన్నా నువుకాకపోతే మరెవరు అంతవిషం కక్కగలరు?

పెత్తల్లి: ఏమీలే అలా అంటావ్?

రమ: ఏంటీగు, ఇవాళ వంట ఏర్పాటుమైనా ఉన్నాదా
లేదా? మునిగిరారాదూ.

(రమ చకచక చెరువువేపుకు నడుస్తుంది.)

వేణి: ఏం పెద్దమ్మా, అసలు సంగతేమిటి?

పెత్తల్లి: ఏమో నాయనా, నాకేం తెలుస్తుంది.
ఈరాజా-రాణిల మనసులు నాలాంటి ముసలిముండకేం
తెలుస్తాయి!

(నిష్క్రమణి)

(గోవింద గంగూలీ ప్రవేశం)

గోవిం: అబ్బ ! దొరికావూ ! వేణుబాబు ఎక్క
డెక్కడని ప్రొద్దుటనుంచీ ఊరంతా వెతుక్కొస్తున్నాను. కబు
రేమైనా విన్నావా? అబ్బాయిగారు వచ్చిరావటంతోనే
నందిగారింటికి పరుగెత్తాడు. నాలుగురోజుల్లోనే పాడైపోక
పోతే నన్ను పేరెట్టి పిలవ్వొద్దు ఆశ్రాద్ధం జాబితాచూస్తే
డంగైపోతావు బాబూ. తారిణిఘోషు డబ్బేమీ నిల్వవుంచి
పోలేదని నాకు తెలుసు. మరి ఈ ఆడంబరం ఏం చూచు
కొనో! చేతిలో పైసావుంటే ఖర్చుపెట్టుకోవచ్చు. లేకపోతే
మానాలి. ఉన్న ఆస్తి తాకట్టుపెట్టి తండ్రి శ్రాద్ధం ఇంత

డాబుగా జరపడం నే నెన్నడూ విన్నేదు. వేణి మాధవబాబూ, నేను నీతో నిజం చెబుతున్నాను, కుర్రాడు నందివద్ద ఏ ఆయిదువేలో అప్పుతీసుకొనివుంటాడు.

వేణి: ఆ! గోవిందబాబాయ్! అయితే చాలా సంగతులు కనుక్కున్నావన్నమాట!

గోవిం: (చిర్నవ్వు నవ్వి) బాబూ, కొంచెం ఓపిక పట్టు. నన్ను బాగా దూరనివ్వు. తర్వాత వాడిలోపలి సంగతి కూడా లాక్కొస్తానో లేదో చూడు! అప్పుడుగాని గోవింద గంగూలీ సంగతి నీకు తెలియదు ఈలోగా నువ్వనేకం వింటావు లోకుల కేముంది. అంటించి ఆర్పుతుంటారు. కాని నువ్వు నీబా బాయిని యెరుగుచువుగా, నీకు నువ్వే ఆలోచించుకో, ఇంతకంటే నే నివ్వడింకేమీ బయటపెట్టను.

వేణి: నేను రమవద్దకు వెళ్ళొచ్చాను.

గోవిం: అవును, నాకు తెలుసు. ఏమన్నది?

వేణి: తాము వెళ్ళకపోవటమేగాక తమ సంబంధీకుల నెవర్నీ కూడా వెళ్ళనివ్వదు.

గోవిం: చాలు, చాలు. ఇంకేమీ అక్కర్లేదు.

వేణి: కాని, మీరు...

గోవిం: అరె బాబూ, నువ్వుగాభరాపడతావెందుకు! ముందు నన్ను చొరబడనివ్వు. ముందు అన్ని ఏర్పాట్లు బాగా చెయ్యనీ; అప్పుడు చూద్దవుగాని శ్రాద్ధంనాడు ఏమేమి జరుగుతుందో!

వేణి: కాని నే విన్నది...

గోవిం: అయ్యబాబూ, నీ కెన్నోన్నో చెపుతారు.

అనేకమంది లుచ్చాలువచ్చి, అనేకవిధాలుగా చెపుతారు.
కాని, నీ గోవిందబాబాయిని ఎరుగుదువుగదా. చాలు,
అంతే !

(ఇద్దరూ నిష్క్రమించుతారు)

రెండ్లో దృశ్యం

(రమేష్ యింటి ముందుభాగం, పూజామందిరంపున్న వరండాలో
ఒకవైపున బైరవాచార్యులు కూర్చుని తానులుచించి చాపులుమడతపెట్టి
ఒకదాని మీద ఒకటి పెడుతున్నాడు. మందిరం సమీపంలో కూర్చుని
గోవిందగంగూలీ చుట్టకాలుస్తూ, తీక్షణంగా చూస్తూ, చాపులు లెక్క
పెడుతున్నాడు. నాలుప్రక్కలా శ్రాద్ధం ఏర్పాటు జరుగుతున్నై.
ఎక్కడ చూచినా తత్సంబంధమైన సామగ్రీ పడివుంది. చాలామంది
వివిధపనుల్లో నిమగ్నులై ఉన్నారు. సమయం పగలు మూడోజాము)

(రమేష్ ప్రవేశించును.)

రమేష్ : (గోవిందగంగూలీతో వినయంగా) తమరు
వచ్చారూ ! సంతోషం.

గోవిం : ఎందుకు రాను బాబూ ! ఇది నా వనేకదూ
రమేష్ !

(నేపథ్యంలో ఎవరో దగ్గుతారు, నల్లరైదుగురు బాల-బాలికలను
వెంటబెట్టుకొని దగ్గుతూ ధర్మదాస్ ఫటర్జీ ప్రవేశం. భుజాన మురికి
దుప్పటి, ముక్కుమీద పెద్దఅద్దాలకళ్ళజోడువెనక్కి దారంతోకట్టినది-
వుంటాయి, తల పూర్తిగా నెరిసింది. తెల్లబడ్డ మీసాలు చుట్టపొగవల్ల
ఇత్తడిరంగుగా మారాయి. ముందుకొచ్చి కొంచెంసేపు రమేష్
మొహంవంకచూచి, బిక్కమొహం పెడతాడు. ఈయన ఎవరో రమేష్
గుర్తించలేదు. అయినా కంగారుపడి అతనిచేయి పట్టుకుంటాడు.)

ధర్మదాసు : (రమేష్ తనచేయి పట్టుకోగానే ఏడ్చు
స్తాయిపెంచి) తారిణి యిలా మమ్మల్ని అన్యాయంచేసిపోతా

డని కలలోకూడా అనుకోలేదు. రమేశ్ బాబూ ! ఒకరికి జడిసి కల్లబొల్లిమాటలు చెప్పటానికి నే నేమీ అలాంటి ఛటర్జీవంశలో పుట్టలేదు. ఇక్కడికివస్తూ దారిలో మీ పెత్తండ్రి కొడుకు-నీ అన్న వేణిఘోషు మొహంమీదే ఏమని వచ్చానో తెలుసా! 'రమేశ్ బాబు తండ్రి శ్రాద్ధపువర్సాట్లు గొప్పగాచేయించడం గొప్పసంగతేగాని, ఈవిధంగా శ్రాద్ధం జరగడం ఎవరూ చూచివుండ'రని చెప్పాను. బాబూ, వెధవ లెవరై నావచ్చి నన్ను గురించి నీతో రకరకాలుగా చెపుతారు. కాని ఈధర్మదాసు కేవలం ధర్మానికే దానుడుగాని, ఇంకెవరికీ దానుడు కాదని నమ్ము.

(అని గోవిందుని చేతిలోని హక్కా అందుకొని పీలుస్తాడు. వెంటనే దగ్గుతుంటాడు.)

రమేశ్ : అబ్బే! మీరెందుకలా అనుమానించుతారు.

(జవాబుగా ధర్మదాసు బడబడలాడుతూ ఏ మేమి చెప్పతాడు గాని దగ్గువల్లి ఒక్క అక్షరంకూడా ఎవరికి తెలియదు. అందరి కంటె ముందు అక్కడికి వచ్చింది గోవిందగంగూలీయే. కాబట్టి క్రొత్తజమిందారుగారికి ముఖస్తుతి మాటలు చెప్పే అవకాశం ఆయనకే లభించాల్సి వుంది. కావి ఇప్పుడా అవకాశం జారిపోతున్నట్టు కనపడగానే ఆయన చప్పునలేచి నిలబడతాడు)

గోవిందః నిన్న వుదయానే—విన్నావా ధర్మదాస్— ఇక్కడికి వద్దామని యింటివద్ద బయల్దేరాను, కాని రాలేక పోయాను. 'గోవిందబాబాయ్, కాస్త చుట్టత్రాగి వెళ్ళు అని వేణి కేక వేశాడు. మొదట చుట్టకే మొచ్చేలే అనుకున్నాను గాని, తర్వాత అయినా వేణి మనసులో

ఏముందో తెలుసుకోవటమే మంచిదని పించింది — రమేశ్ బాబూ ఆయన ఏమన్నాడనుకున్నావ్? 'బాబాయ్, మీరంతా రమేశ్ శ్రేయాభిలాషులై పోయారే! ఇంతకీ వాళ్ళింటి కెవరైనా వస్తారనేనా?' అన్నాడు నేనుమాత్రం ఊరికే వదుల్తానా! వారు గొప్పవాళ్ళయితే కావచ్చు, మా రమేశ్ బాబుకూడ ఎవరికీ తీసిపోడు. వారియింట్లో ఎవరికైనా పిడికెడు మెతుకులు పెట్టేదుంటేగా అనకొని 'వేణిబాబూ, నాలుగడుగులువచ్చి అక్కడ పేద సాదల కెల్లా అన్నదానం జరుగుతుందో చూడరాదూ' అనేశాను. రమేశ్ బాబు నిన్న మొన్నటి పిల్లవాడైతే మాత్రం హృదయమంటే యిదీ!—కాని ధర్మదాస్! ఏమైనప్పటికీ మనమేంచేయగలం! ఇదంతా ఎవరిదో ఆయనే చేయించుతున్నాడు. తారణి బాబు సామాన్యుడా, శాపభ్రష్టుడైన దిక్పతి!

(ధర్మదాసు దగ్గు తగ్గనేలేదు. తన యెదుటే గోవిందు డీ విధంగా క్రొత్త యువక జమీందారుకు ఇచ్చకాబుచెప్పటాంటే తా నంతకంటే మరో అడుగు ముందుకువెయ్యాలని తహతహ లాడసాగడు)

గోవిం: కాని, బాబూ, నువ్వు నా కేమైనా పరయి వాడివా? నా కెంతో కావలసినవాడివి. మీ అమ్మ నా మేనత్త కూతురికి సయూనా మేనకోడలు. రాధానగరం బెనర్జీ కుటుంబంలోని ఆడపడుచు, తారణి అన్నయ్యకి తెలుసు ఇదంతా. కాబట్టి ఏ కార్యం—కరామతులువచ్చినా వ్యాజ్యం—వ్యవహారాలకైనా, సాక్ష్యం కావలసొచ్చినా కాకితో కబురంపితే ఈ గోవిందగంగూలీ వచ్చి నీముందు వాల్తాడనుకో!

ధర్మ: గోవిందా, ఎందుకీ అనవసరవాగుడు! ఖ-ఖ-
ఖ-నే నివాల్చివాడినా, నే నెరుగని దేముంది! ఆ సంవత్సరం
సాక్షానికి పిలిస్తే 'నాకు చెప్పలేవు, ఉత్తపాదాలతో యెలా
రాను?—ఖ-ఖ-ఖ—తారిణి అప్పటికప్పుడు రెండున్నరా
ఖర్చు పెట్టి కొత్తజోడుయిప్పిస్తే అవి తొడుక్కొచ్చి వేణి
తరఫున నాశ్చ్యమిచ్చావు! ఖక్-ఖక్-ఖక్—

గోవిం: (కళ్ళెరజేసి) నేను అలాసాశ్చ్యమిచ్చానా?

ధర్మ: పోరా అబద్ధాలకోరు!

గోవిం: అబద్ధాలుకోరు నీ బాబు.

గోవిం: (విరిగినగొడుగు-తీసుకొని గంతేసి) ఉండు
వెధవ! నీని...

ధర్మ: (వెదురుకర్ర నేలకేసి కొట్టి) ఈ వెధవకు
నేను ఖ-ఖ-ఖ వదురుకు అన్న నే! చూడండి ఈ వెధవ బుద్ధి!
మళ్ళి దగ్గుతూంటాడు.

గోవిం: హూ! ఈ లుచ్చా నాకు అన్నా!

(నలువేపులనుంచీ జనం పరుగెత్తుకువస్తారు. బాల-బాలికలు చకి
తులై చూస్తుంటారు. రమేష్ చప్పున వారిద్దరిమధ్యకు వచ్చి నుంచుం
టాడు.)

రమే: ఆఁ, ఆఁ, ఇదేమిటి! తమరిద్దరూ పెద్దవారు,
బ్రాహ్మణులు. ఈ తగాదా ఏమిటి!

భైరవాచార్యులు: (సమీపించి) పంచెలచాపులు
నాలుగు వందలయినై చాలామా?

(రమేష్ మాట్లాడడు)

భైర: ఛీ! గంగూలీగారూ, మీ కూతులువిని బాబు

గారు నిర్విణ్ణులయారు, | బాబూ, తమరేమీ అనుకోకండి. ఏదేనా గొప్పకార్యం జరిగే యిగట్లో గుద్దులాటలు కొట్లాటలు జరగటం, తర్వాత సద్దుకుపోయి అంతా సవ్యంగా జరిగిపోవటం సహజమేలెండి. ఇకపోనీండి-ఛట్జర్గారూ, ఇది చెప్పండి, చావులు యింతమట్టుకు సరిపోతయ్యంటారా, ఇంకా చించమంటారా?

.గోవిం: అవును నిజమే! ఇలా-ఇంతకంటే ఎక్కువే జరుగుతూంటుంది, లేకపోతే గొప్పకార్యమని ఎందుకంటారు. ఆ సంవత్సరం-నీకు జ్ఞాపకంవుందా భైరవా, యదుముఖర్జీ కూతురు రమ పెళ్ళినాడు ఒక చిన్నవిషయానికే రాఘవ భట్టాచారి హోరాన్ ముఖర్జీలకు బుర్రలు పగిలేంతవరకు జరిగింది. కాసి, నే నొక్కటి చెపుతున్నాను భైరవా, మన రమేశ్ బాబు చేస్తున్న ఈవని బాగుండలా. హీనజాతివాళ్ళ కీ విధంగా పంచెలుపంచిపెట్టటం బూడిదలోపోసిన పన్నీటితో సమానమే. ఇంతకంటే బ్రాహ్మణకు జత పిల్లలకు ఒక్కొక్కపంచె యిస్తే మంచిపేరువస్తుంది. ఇలా చెయ్యటమేం బాగుంటుంది. ఏ ధర్మదాస్! నీ వుద్దేశ్యం ఏమిటి?

ధర్మ: (రమేశ్ తో) బాబూ, గోవిందుడు తప్పేమీ చెప్పలా. వాళ్ళకివ్వడం వ్యర్థమే శాస్త్రాల్లో వాళ్ళని నీచులని ఎందుకు చెప్పారు? ఏం రమేశ్ బాబూ, తెలిసిందా?

రమేశ్ : ఆ ఆ, తెలియకే,

భైర: అయితే చించిన వాటితో పనవుతుందంటారా?

రమే: నేను చాలవనే అనుకుంటున్నాను. పేద-సాద
లెంతమంది వస్తారో ఇప్పు డేమీ చెప్పలేము. కాబట్టి
మీ రింకా రెండువందల చాపులు సిద్ధంచేసి వుంచటమే
మంచిది.

గోవిం: మరి లేకపోతే ఎలా సరిపోతాయి!- పద
వయ్యా, ఒక్క డిసే ఎన్నని చించుతావ్, పద, నేనూవస్తాను.

(అని గోవిందుడు బట్టలకుప్పను సమీపించుతాడు. ఇదేఅవకాశ
మనుకుని ధర్మదాసు రమేషను ఒక ప్రక్కకులాక్కెళ్ళి, అతని చెవిలో
గుసగుస లాడుతాడు. అక్కడ గోవిందుడూ తలెత్తి క్రీగంట వీరివేపే
చూస్తుంటాడు.)

ధర్మ: బాబూ, ఈ పూళ్ళు మహా చెడిపోయినై.
భాండా రపుకొట్టు ఎవరికిపడితే వారికి అప్పగించి నమ్మేవ్!
ఉప్పు, పప్పు, నూనె, నయ్యి చేతికి అందినవట్టుకు జేరవేసు
కుంటారు! ఇప్పుడే పోయి మీ మేనత్తని వంపుతాను. నీది
పూచికపుల్లయినా పోనివ్వను.

(గడ్డం మీసం మన్నగా గొరిగించుకుని బక్కపల్చగావున్న
దీనానాథ్ భట్టాచారి ప్రవేశం ఆయనతో ఇద్దరు ముగ్గురు పిల్లలుకూడ
వస్తారు. పిల్లలలో పెద్దది ఆడపిల్ల చిరిగిపోయిన చారలగుడ్డ కట్టు
కున్నది)

దీనానాథ్: బాబుగా రెక్కడ?

గోవిం: (లేచి) రా దీనూ, కూర్చో, ఇవాళ ఇక్కడ
నీ పాదం సోకడం మా అదృష్టం! పాపం! అబ్బాయి ఒంట
రిగా సతమత మవుతూంటే మీరు...

(ధర్మదాసు వీరివంక మిరిమిరి చూస్తాడు)

గోవిం: అయితే మీరు యిక్కడికి రారా యే?

దీనా: నేను పూళ్ళో లేనయ్యా, మీ కొడలిని తీసుకు రావటానికి మామగారి పూరు వెళ్ళాను. బాబుగారు వీరి! చాలా గొప్పవీర్పాటు జరుగుతోందని వినాన్నే. భోంచేయ బెట్టిన తర్వాత వచ్చిన పిల్లలకీ, వృద్ధులకూ- అందరికీ పూరీలు లడ్లుకూడ పంచిపెడతారని వచ్చేటప్పుడు సంతవద్ద చెప్పకుంటున్నారే!

గోవిం: (స్వరం తగ్గించి) అంతేనా; తల కొక వంచె కూడ యిస్తారు. అబ్బాయ్ దీనూ, ఈయనే మన రమేశ్. మీ నలుగిరి ఆశీర్వాదంవల్ల ఎలాగో వీర్పాట్లన్నీ చేస్తూనే వున్నానుగాని, వేణీ చేతులు ముడుచుకుని బిడాయించు కున్నాడు. అరె. నా కేరెండుసార్లు కబురుపంపితే! రమేశ్ తో రక్తసంబంధంవుంది కాబట్టి నా సంగతి వదిలెయ్. కాని ఈ దీనూ కబురు తెలియగానే పరుగెత్తుకు వచ్చేశాడు. ఒరే, వష్టిచరణ్! పుగాకు తీసుకురారా! రమేష్ బాబూ! కాస్త యిలా రా, ఒక మాట చెప్పాలి.

(నౌకరువచ్చి దీనూ చేతికి హుక్కా యిచ్చిపోతాడు గోవిందుడు రమేశ్ ని మరోవేపుకు లాక్కుపోతాడు.)

గోవిం: బహుశ లోపలికి ధర్మదాసుపెళ్ళాం వస్తుం దేమో, జాగ్రత్త బాబూ. చాల జాగ్రత్తగా వుండాలి! ఆ మాయబ్రాహ్మడు తీపిమాట లెన్నిచెప్పినా, సామాను కొట్టు ఆ ఆడుదానిచేతికి అప్పగించేవు సుమా ఆ నీచురాలు

నగానికి నగం దోచేస్తుంది. అయినా నీకు దిగులెందుకు బాబూ! మీ అత్త వుండనేవుందిగా, నే నిప్పుడే వెళ్ళగానే పంపుతారే ఆమె అంతా తనదే ననుకొని జాగ్రత్తగా వున్నట్టు మరొకరివల్ల వుతుందా ?

(ఇద్దరు పిల్లలువచ్చి దీనూ భుజాలకు వ్రేలాడుతారు)

పిల్లలు: అయ్యా, లడ్డూలు తింటాము.

దీనా: (రమేష్ వేపాకసారీ, గోవిందునివంక ఒకసారీ చూచి) లడ్డూలెక్కడివిరా ? ఇక్కడెక్కణ్ణుంచి తెమ్మంటారా ?

(దీనూ కూతురు వ్రేలితో లోనికి చూపుతుంది)

పిల్లలు: అయ్యా అవే, అటుచూడు.

(తతిమ్మా పిల్లలు ధర్మదాసును చుట్టుకొని మాకు కావాలి అంటారు)

రమేష్: (ముందుకొచ్చి) మంచిది తెప్పిస్తానుండండి ఆచార్యులుగారూ, పాపం, పిల్లలు ఆకలిగొనివుంటారు. (లోపలనుంచునివున్న వంటమనిషితో) వయ్, నీ పేరేమిటి? వెళ్ళి పళ్ళెంతో లడ్డు తీసుకురా, ఆచార్యులుగారూ త్వరగా తెప్పించండి.

(భైరవాచార్యులు లోపలికివెళ్తాడు. వెంటనే వంటమనిషి లడ్డులు తెస్తాడు. పిల్లలంతా పళ్ళెంమీద విరుచుకుపడి ఎవరికి పంచిపెట్టడానికి వీలేకుండా విసిగిస్తారు. పిల్లలు తింటూంటే దీనానాథునికి నోరూరుతుంది)

దీనా: ఒసేయ్ నుందా, లడ్డూతింటున్నావు నరేగాని, ఎలావుందో చెప్పవేమే !

నుంద; చాలా బాగుంది! (తింటూంటుంది)

దీనా: (నవ్వి తలాడించుతూ) ఆఁ, మీ మొహం, వాకం కుదిరిందీ లేనదీ మీకేం తెలుసు! తియ్యగావుంటే చాలు, బాగుందనేస్తారు. మీరు వంటాయనతో ఏమయ్యా, ఇప్పుడే వండేశావేఁ! ఏఁ గోవిందబాబూ, ఇంకా వ్యవధి వుందిగా మీకు తెలియదూ?

వం.మ: అవునండీ, ఇంకావ్యవధివున్నది. కాని ఇవి సంధ్యాపూజ...

దీనా- సరే, ఒకలడ్డూ గోవిందబాబూ కిప్పు, రుచి చూచి మీ కలకత్తా పనివాడితనం ఎలాంటిదో—

(వంటమనిషి గోవిండ్. దేనానాడు లిద్దరికి లడ్డు యివ్వబోతాడు)

దీనా: ఎబ్బెబ్బె! నాకెందుకు? అంతెందుకయ్యా, సగంచాల్లే, ఎక్కువ వద్దు, (హుక్కా క్రిందపెట్టేసి) ఒరే వష్టీచరణ్, కాసిని నీళ్ళువట్టుకురా, చేతులు కడుక్కుంటాను.

రమేష్: (లోపలికిచూస్తూ)వష్టీ. నాలుగైదు విస్తలు తీసుకురారా.

గోవిం: లడ్డు చూస్తేనే బాగా కుదిరాయని తెలుస్తోంది. ఏమయ్యా వంటాయనా. కొంచెం లేతపాకం పట్టావల్లే వున్నదే.

వం. మ: అవునండీ, ఈ వాయ కొంచెం లేత పాకమే.

గోవిం: (నవ్వి) అరె, మాకు తెలియదూ. కంటితో చూచి ఏది ఎలా తయారైందో చెప్పేస్తాను.

వం. మ: తమకు తెలియకపోతే ఎవరికి తెలుస్తుందండీ!

(షష్ఠిచరణుడు, మరోనౌకరు విస్తళ్ళు. మంచిసీళ్ళ గ్లాసులు తెస్తారు. వంటమనిషి బ్రాహ్మణులందరికి లడ్డు వడ్డించుతూంటాడు. ఎవరూవద్దనీ, కద్దనీ మాట్లాడరు. బాల బాలికలు, ధర్మదాసు, డీనానాథ్ గోవింద్ అందరూ తిననారంభించుతారు. చూస్తూ చూస్తుండగానే పళ్ళెంఖాళీ అయిపోయింది.)

దీనా: ఆఁ, కలకత్తామనిషి వంటేవంట! ఏఁ ధర్మదాస్ బాబూ, అంతేకదూ?

(లడ్డు మ్రింగుతూన్న ధర్మదాసు గొంతులోంచి మాట సరిగా బయటికిరాదు. కానిదీనానాథునితో ఏకీభవించుతున్నట్లు మాత్రం తెలిసి పోతుంది.)

గోవిం: (పూపిరి ఎగబీల్చి నిజంగా ఆరిందా చెయ్యంటే నీదేనయ్యా!

వంట: బాబూ, ఎలాగూ శ్రమతీసుకున్నారు. ఆ చేతుల్లోనే కాస్త రవ్వలడ్డుకూడ రుచిచూడండి.

దీనా: రవ్వలడ్డుల! ఏవీ. తే చూద్దాం.

వం. మ: ఇదిగో, కుణంలో తెస్తాను.

(రెప్పపాటులో వంటవాడు రవ్వలడ్డు తీసుకువచ్చి బ్రాహ్మణులకు వడ్డిస్తాడు. ఆ పళ్ళెం ఖాళీ అవటానిక్కూడ ఎంతోసేపు పట్టదు.)

దీనా. (తనకూతురువేపు చేయిచాపి) నుందా, తీసుకోఅమ్మా ఈ రెండూ తీసుకో.

నుంద: వద్దు నాన్నా. ఇక నేను తినను.

దీనా: తినొచ్చులేవే. ఒక గుక్కెడు మంచిసీళ్ళు త్రాగి గొంతు తడుపుకో; తినకపోతే పోనీ చెంగులో కట్టుకో, రేపు ప్రొద్దున్నే తిందువుగాని.

(బలత్కారంగా పిల్లచేతిలో పెట్టుతాడు)

దీనా: (వంటమనిషితో) ఇదీ భోంచేయబెట్టటమంటేను! అమృతంలాగున్నాయి. చాలా బాగావున్నైలే. (రమేశ్ తో ఏంబాబూ, రెండురకాలు చేయించారన్నమాట

వం. మ: కాదండీ, రసగుల్లా మోహన్ ఫీర్...

దీనా: ఆ! మోహన్ ఫీర్ కూడానా? ఏదీ నువ్వది తేనేలేదే, (రమేశ్ వంక విస్మితుడై చూస్తూ) ఒకసారి రాధా పురం బోసుగారి యింట్లో తిన్నాను. ఇప్పుడే నాలుకమీద వేసు కున్నట్టుంది. నువ్వు నమ్ముతావో లేదో గాని బాబూ, మోహన్ ఫీర్ అంటే నాకు మహాయిష్టం.

రమేశ్: (నవ్వి) ఇందులో నమ్మకపోవటాని కేమున్నది లెండి-ఒరేయ్ షష్టి! చూడు, లోవల ఆచార్యులు గారు వున్నారేమో, వారితో చెప్పు కాస్త మోహన్ ఫీర్ తెమ్మని

[షష్టి శరణుడు వెల్తాడు]

గోవింద: ఆరే, పిండివంటకాలన్నీ జాగ్రత్తగా దాచలేదూ? ఇదేం బాగులేదు బాబూ.

ధర్మ: గదిలోపెట్టి తాళం వేశారులే. తాళంచెవి ఎవరిదగ్గర వున్నదో?

గోవిం: ఆ భైరవాచార్యుడివద్దే లేదుగద!

షష్టి: (వచ్చి) బాబూ, ఇప్పుడు గదితలుపులు తెరవటానికి వీల్లేదటండీ. మోహన్ ఫీర్ తేవటానికి వీలుపడదు.

రమేశ్ -పోయి నేను తెమ్మన్నానని చెప్పరా.

గోవిం-చూచావా ధర్మదాస్ ఆచార్యులబుద్ధి. 'కందకు లేని దురద చేసు' కన్నట్టుంది అందుకే నే నే చెప్పేది...

షష్ఠి: ఇందులో ఆయన దేమున్నదండీ. ఆ అమ్మ గారు వచ్చి సామాగ్రి గదికి తాళంవేసి, చెవిని కొంగుకు కట్టుకున్నారు. ఇప్పుడు వీల్లేదని చెప్పింది వారే.

ధర్మ-గోవిం: ఎవరూ వచ్చిందీ! వేణిబాబుగారు తల్లిగారా?

రమేశ్: పెద్దమ్మ వచ్చిందా?

షష్ఠి: అవునండీ. వారు రావటంతోనే పెద్ద - చిన్న సామానుగదులు రెండిటికీ తాళాలువేశారు, తాళంచెవులు వారి చెంగుకే కట్టుకున్నారు.

గోవింద: చూచావా ధర్మదాస్ ఏంజరుగుచున్నదో? ఉద్దేశ్యం గ్రహించావుగదా?

దీనూ: అయ్యోబాబూ, యిందులో ఏమంత కష్టం వున్నదయ్యా తెలుసుకోలేకపోవటానికి! తాళం బిగించి, తాళంచెవి దగ్గర వుంచుకున్నారు! అంటే సామాను ఎవరి చేతికీ చిక్కకుండాను. ఆమెగారికి అంతా తెలుసుగదా!

గోవింద: ఏమీ తెలియనివాడివి అల్లావుండక నువ్వు మాట్లాడుతావెందుకయ్యా! నీ కీ సంగతులన్నీ యేం తెలుసు నని, తెయ్యిమంటూ అర్థాలు చెప్పొచ్చావు.

దీనూ- అరరె, ఇందులో మహా తెలియని సంగతి ఏముందీ? అమ్మగారు స్వయంగానే వచ్చి తాళాలువేశారని వింటున్నానుకదా! దీనికి యింకెవరుమాత్రం ఏం అర్థం చెప్పగలరేమిటి?

గోవింద- భట్టాచార్యా ! ఇంక ఇంటికిపోరాదూ. ఇంటిల్ల పాదీ పరుగెత్తుకొని వచ్చినవని అయిందిగా; అందరూ తిననూ తిన్నారూ; మూటలు కూడ కట్టుకున్నారాయె, మాకు చాలాపనులున్నై.

రమేశ్ - గంగూలీగారూ, యిదేంపనండి ? ఎవర్ని పడితే వారిని మీ యిష్టంవచ్చినట్లు అవమానించుతున్నారేమిటి ?

(గోవిందగంగూలీ యీ అదలింపుతో కొంచెం సిగ్గుపడుతాడు లేని నవ్వు తెచ్చిపెట్టుకొని కుష్కహాసంతో)

గోవింద: 'అయ్యోబాబూ, నే నెవర్ని అవమానించాను? నేను చెపుతున్నది నిజమవునో కాదో కాస్త వీరిని అడిగి చూడు. అతడు కొమ్మకొమ్మకూ తిరిగితే నేను ఆకుఆకుకీ తిరుగుతాను. చూచావాధర్మదానూ, యీదీనూసాహసం ! సరే--.

రమేశ్: "సరే" అంటు ?

దీనూ- (రమేశ్తో) కాదుబాబూ, ఆయన చెప్పింది నిజమే. నేను నిరుపేదనని అందరూ యెరిగినదే. వీరికివలె నాకు భూమి-పుత్రా ఆస్తి-గీస్తిలేవు అక్కడా యిక్కడా అడుక్కు తెచ్చుకొని ఎలాగో వెళ్ళబుచ్చుతున్నాను పిల్లా జెల్లలకు మంచిమంచి తినుబండారాలు పెట్టగల శక్తి దేవుడు నాకివ్వలేదు. ఇందువల్లే గొప్పవారి యిండ్లలో ఏ కార్యం-కరామతులొచ్చినా అక్కడికిపోయి తిని సంతుష్టి చెందు తున్నాము బాబూ ! మీరు ఏమీ మనసులో పెట్టుకోకండి.

తారిణీబాబు వున్నంతకాలం మమ్మల్ని పిల్చి భోంచేయ బెడతూండేవారు.

(ఆందరికేసి చూస్తూంటే దీనూ కళ్ళనుండి అశ్రుబిందువులు రాలిపడతాయి. దీనూ తన మురికిపంచెతో కళ్ళు తుడుచుకుంటాడు)

గోవింద- వహ్వో ! భలేగా చెప్పావ్ ! తారిణీబాబు నీ ఒక్కణ్ణే పిలిచి పెట్టాడా ! ధర్మదానాలన్నా ! ఈయన మాటలు వింటున్నావా ?

దీనూ- ఓయీ గోవిందా ! నేనేం తప్పు చెప్పాను ! నా వంటి బీదా - బిక్కి ఎన్నడూ తారిణీబాబు యింటినుంచి ఉత్తచేతుల్లో తిరిగిపోలేదనేగా నే చెప్పింది.

రమేశ్ - భట్టాచార్యగారూ ! ఈ రెండురోజులూ తమరు తప్పకుండా దయచెయ్యండి. అమ్మగారు కూడా మా యింటికి దయచేస్తే నా భాగ్యమనుకుంటాను.

దీనూ- రమేశ్ బాబూ, నేను చాలా బీదవాణి. కష్టాల్లో వున్నవాడిని. నువ్విలా అంటూంటే నేను సిగ్గుతో చచ్చిపోతున్నాను.

నాకరు- (ప్రవేశించి) బాబూ, అమ్మగారు తమర్ని లోపలికి పిలుస్తున్నారు.

రమేశ్ - సరే వస్తున్నా.

దీనూ- అయితే యిక మేము వెళ్తాం బాబూ.

రమేశ్ - మంచిది. కాని నా ప్రార్థన మరచిపోకండేం.

దీనూ- లేదు బాబూ ప్రార్థన అంటావే! నాయనా, ఇది నీ దయ (అని పిల్లలతో నిష్క్రమించుతాడు.)

గోవిం- రమేశుబాబూ, మరి నేనుకూడా విల్దాను;
సంధ్యావందనం. దేవతాపూజ...

రమేశ్- కాని, గంగూలీగారూ...

గోవిం- అయ్యబాబూ! నువ్వు చెప్పాలా! అది
మా పనే. నువ్వు పిలవకపోయినా మా అంతట మేమే వచ్చి
పని సాగుకూలించెయ్యాలి. రేపు ప్రొద్దున్నే మీ అత్తను ఇక్క-
డకు పంపినతర్వాతగాని నాకు నిశ్చితంగా వుండదు సరేనా!

ధర్మ- గోవిందా, నువ్వు అనవసరవిషయాలు చాలా
మాట్లాడుతున్నావు.

గోవింద- నువ్వేమీ చింతించనక్కర్లేదు రమేశ్.
సామాను, పదార్థాలు అన్నీ...

ధర్మ- భేష్, సామాను వగైరానుగూర్చి నీ కింత
ఆదుర్దాయోదుకయ్యా! ఆ యేర్పాటంతా నేను ముందే
చేసివేశానులే.

గోవింద- బాబూ, యిది మా స్వంతపనేనయ్యే,
నేనూ, ధర్మదాసూ నువ్వు పిలిచేదాకా చూస్తూకూచు
న్నామా? మేము రాలేదా ఏం బాబూ?

ధర్మ- చూడు రమేష్, మే మేమీ వేణిఘోషాలులం
కాము మేము లొల్లీమనుష్యులం కాదునుమా.

రమేష్- అరే, మీరిలా మాట్లాడుతున్నా రేమిటి?

(రమేష్ పెత్తల్లి తలుపుచాటునుంచి తల ముందుకుపెట్టిచూచింది.)

పెద్దమ్మ-రమేష్ వీరు ఇలాగే చెపుతూంటారులే. చదువు-
సంధ్యల్లేవు సరిగదా, సత్సంగత్యంకూడా లేదు. కాబట్టి

తామేమి వాగేదీ తమకే తెలియదు.

(గోవింద ధర్మదాసుల విష్కృమణ)

రమేశ్ - పెద్దమ్మా!

పెద్దమ్మ - అవున్నాయనా, నేనే. నన్ను ఆనవాలు పట్టావా?

(అంటూ ఆమె ముందుకొచ్చి నుంచుంటుంది, ఆమెవయస్సు యాభైకి తక్కువవుండదు. అయినా చూపులకు నలభైకిమించి నట్టుండదు. ఆమెజాట్టు కుటుచుగా కత్తిరించబడివున్నది. ఒకప్పుడీ ప్రాంతంలో ప్రసిద్ధిచెందిన ఆమె సౌందర్యం ఇప్పటికి పుష్టివంతమైన ఆమె దేహాన్ని విడిచిపోలేక పోయింది, నేటికీ ఆమె అవయవాలు చతుర కళా రాధ కుని కృషిఫలితమా అనిపిస్తుంది,

రమేశ్ - చిన్నప్పటినుంచి నీచే పెంచబడినవాడే, చదువుకొని యింటికివచ్చి నిన్ను గుర్తించలేడనుకుంటున్నావా పెద్దమ్మా?

పెద్దమ్మ - లేదు రమేశ్! నా కా సందేహం లేదు కాని, నువ్వొంకా నీ పెద్దమ్మని మరచిపోలేదని నీ నోటి మీదగా వినాలనే అలా అన్నానులే.

రమేశ్ - లేదు పెద్దమ్మా! నాకు బాగా జ్ఞాపకం వుంది. నువ్వంటే గౌరవమూ వుంది. కాని, ఏదో చేయగలిగినది నేనే చేసుకునేవాడినిగా; ఇక్కడికి రావటానికి నువ్వొందుకు శ్రమతీసుకున్నావు పెద్దమ్మా!

పెద్దమ్మ - బాబూ, నువ్వుపిలిస్తే రాలేదుగా నేను, నీకు సంజాయిషీ చెప్పటానికి.

రమేశ్ - ఓలిచి యెలా టీసుకురాగలను పెద్దమ్మా?
అమ్మనని ఆందరికంటేమందు నీ ఒడిలోకే పరుగెత్తుకు
వచ్చాను. కాని, పెద్దమ్మా! ఇంట్లో లేవని చెప్పించావు.
నాకంటికే కన్నడకపోతివి!

పెద్దమ్మ - అందుకనే, నువు అలిగి కోపంతో నన్ను
నీ ఇంట్లోనుంచి పంపెయ్యాలనుకుంటున్నావా రమేశ్ !

రమేశ్ - నాకు కోపమంటున్నావా! తల్లి తండ్రి లేక
స్వగ్రామంలో నిరాశయుడై, పరాయివాడైపోయిన వాడి,
యిరుగుపొరుగువారే గాక, ఆత్మీయులచేకూడ తమ గడవ
లోంచి తరిమేయబడుతున్న వాడికోపానికి విలువే
ముంటుందో నువ్వే చెప్పు పెద్దమ్మా!

పెద్దమ్మ - ఏ రమేశ్ నా ముందుకూడా దాని కేమీ
విలువలేదా?

రమే - లేదు, లేదు, ఇవాళ నువ్వు నీ కన్నకొడుకునే
కొడుకుగా యెంచావు-ఒకప్పుడు తల్లిలేని పిల్లవాడిని కూడా
నీ బిడ్డలాగే పోషించి పెంచావని మర్చిపోయావు.

పెద్దమ్మ - ఏ రమేశ్, నువ్వింకా యిలాగే చెప్పి
పోడవదలి చావా? నేను యింటా, బయటాకూడ ఈవిధంగా
శిశు అనుభవించటానికేనా విమ్మిద్దర్ని పెంచి పెద్దవాళ్ళను
చేసిందీ?

రమేశ్ - ఇంటా బయటాకూడానా! అలాగే కని
పిస్తోంది! (తటాలున ఆమె పాదాలవద్ద మోకరిల్లి) పెద్దమ్మా!
నన్ను తమించు. నాలో మందుతున్న మంటవల్ల నీ సిగ్గిని
కన్నెట్లు లేక పోయాను.

పెద్దమ్మా- రమేశ్ ని లేవనెత్తి; కుడిచేత్తో ఆరని చుబుకము పట్టుకొని అవును నాయనా, నాకు తెలుసు.

రమేశ్ - కాని నువ్వింక ఈ యింటికి రావద్దు. నేనే దెనా సహించుతానుగాని నాగురించి నువ్వు దుఃఖంపొందటం నేను సహించలేను పెద్దమ్మా!

పెద్దమ్మ- అలాకాదు రమేశ్! దుఃఖంసహించటమే కర్తవ్యమైతే-అది నేనూ సహించగలను. నువ్వు సహించుతావు. ఒక కళ ఔనుగించి నుఖం పొందటానికి ప్రయత్నించితే, దానిబెజ్జంలోంచి మరింత దుఃఖమే వచ్చివడుతుంది నాయనా! నన్నాపాలని నువ్వేమీ ఆలోచించవద్దు. నువు అడ్డుకెప్పినా నే నెందుకు వింటాను!

రమేశ్ - పెద్దమ్మా. నిన్ను మరచిపోయి నేను వద్దవబోయాను. ఇంక నువ్వు నా మాట వినక, నీకు మంచిదని తోచినట్లే చెయ్యి, సరేగా!

పెద్దమ్మ: ఆఁ, అలాగే చేస్తానై.

రమేశ్ - ఆఁ ఆఁ, అలాగేచెయ్యి, ఎన్ని తుపానులు, ఎన్ని కట్టాలు నీపైగా దాటిపోయాయో! ఆ వార్తలన్నీ దూరానవున్నా అప్పుడప్పుడు నాకు తెలుస్తూనేవున్నై, కాని నన్నెవరూ మార్చలేకపోయారు. ఎన్నటికి ఆరని ఆ తీవ్రవాగ్ని జ్వాల నీలో భగభగమండుతూనే వుంది.

పెద్దమ్మ- చాల్ చాలు, ఇంక ఆపు. చిన్ననోట పెద్ద మాటలు అనమాకు. సరేగాని, నువ్వు మీ అన్నయ్యను కూడా పిల్చావా, చెప్పి!

(రమేష్ తలవంచుకొని మౌనంగా వుంటాడు)

పెద్దమ్మ- ఇంట్లోలేదనిపించి వాడునిన్ను కలుసుకో లేదుకదూ?

(రమేష్ యిప్పుడుకూడా మౌనంగానే వుంటాడు)

పెద్దమ్మ- అయినా మళ్ళీ ఒకసారి (కొంచెమాగి) వాడికి నీ వంటే యిష్టంలేదని నాకు తెలుసు. కాని నీ వని నువు చేసితిరాలి. వాడు అన్నగదా, వానిముందు తలవంచడానికి సిగ్గుండుకు! అదీగాక-నాయనా! అయినవాళ్ళ, కాని వాళ్ళ కాళ్ళూచేతులూ పట్టుకొని తగాదాలుమాపుకోవాల్సిన సమయం ఇది. ఇదే మానవధర్మం. నాబిడ్డవుకదూ, మరొకసారి వాడిని పిల్చిరా బాబూ, ఇప్పుడు యింటివద్దే వుంటాడు.

రమేష్- పెద్దమ్మా! నువు వెళ్ళుచుంటే తప్పకుండా వెళ్తాను.

పెద్దమ్మ మరొమాట ఒకసారి రమ ఇంటికూడ పోయిరా.

రమే- వెళ్ళొచ్చాను.

పెద్దమ్మ- వెళ్ళావా? ఆమె నిన్ను గుర్తుపట్టిందా?

రమే- ఆ గుర్తించిందనుకుంటాను. శ్రేకపోతే నన్ను వమానించి యింట్లోనుంచి ఎందుకు వెళ్ళగొడుతుంది?

పెద్దమ్మ- అవమానించి వెళ్ళగొట్టిందా? రమే!

రమే- ఆ అవమానించటంతో తృప్తిపొందలేదు గాబోలు, మరొకసారి వాకిట్లో అడుగుపెడితే దర్బారుతో గెంటిస్తానని కూడా చెప్పింది.

పెద్దమ్మ- రమ తననోటితో నే అన్నదా ఈ మాటలు! నేను స్వయంగా విన్నాకూడా నాకు విశ్వాసం కలుగదురా అబ్బాయ్.

రమే- పెద్దమ్మా, అన్నయ్యకూడా అడ్వడక్కడే వున్నాడు. ఆయన్నే అడుగు, చెప్తాడు.

పెద్దమ్మ- వేణీకూడ వున్నాడా! అయితే అలా జరిగి వుండడం సంభవమేలే. (కొంచెమూగి) మళ్ళీ యింటికివస్తే దర్వాన్తో గెంటిస్తానని రమ అన్నమాట నిజమేనా అబ్బాయ్ నన్ను మాయలోపెట్టక సరిగా చెప్పు!

రమే- అవును పెద్దమ్మా, నిజమే. కాని తననోటితో చెప్పక, ఎవరో పెత్తల్లి అట-ఆమెతో చెప్పించింది.

పెద్దమ్మ: (విచారంగా నిట్టూర్చి) ఓహో, అలా చెప్పు! అలా కాకపోతే, రాత్రీ, వగలుకూడ కల్లే అయిపోతాయి. ఆమె మెడటూద కత్తిపెట్టి చెప్పమన్నా, యింత కటువుగా నీతో ఎన్నడూ చెప్పలేదు. అయితే ఈమాట ఆమె పెత్తల్లి అన్నదన్నమాట, ఆమె కాదుగా.

రమే: అయితే న న్నామె యింటికూడ వెళ్ళిచుంటావా పెద్దమ్మా! రమ సంగతి బాగా తెలుసా?

పెద్దమ్మ: బాగా యెరుగుదును కాని ఇప్పుడు నిన్ను వెళ్ళుననులే! మీ నాన్నగారికీ ఆమెకూ చాలా వ్యాజ్యాలు, వ్యవహారాలూ నడిచాయి. ఆమె నీకు విరోధి అన్నా అందులో అబద్ధమేమీవుండదు. అయినా, ఆమాట రమ అనజాలదని నాకు తెలుసు నాయనా, అలాంటి పిల్ల

లక్షలు, కోట్లమందిలో వెదకినా దొరకదు ఆమె ఉండ బట్టే యింకా ఈ పూళ్ళో కాస్తాకూస్తా ధర్మం నిలచివుంది.

రమే: కాని ఆమెను చూచినాక అలా అనిపించలేదే నాకు.

పెద్ద- యిప్పుడు రాలేకపోవచ్చుకాని, - రమేశ్ - నేను చెప్పిందిమాత్రం నిజం. అయినా అక్కడికి వెళ్ళడ మనే మాట లేనప్పుడు ఆ విషయంలో చింతించి ప్రయో జనంలేదు. కాని, బిడ్డా! ఇంతవరకు యిక్కడ వున్నారే - వారిని మాత్రం నువ్వెన్నడూ నమ్మకునుమా, వారందరినీ నేను బాగా యెరుగుదును.

రమే: కాని - పెద్దమ్మా. ఈ ఆపత్సనుయంలో నాకు అందరికంటే కావలసినవారు వారేనే. నేను వారిని విశ్వసించకపోతే ఇంకెవరినీ నమ్మేది?

పెద్ద- బిడ్డా, ఈమాటకే ఏం జవాబు చెప్పాలా అని ఆలోచించుతున్నాను. సరేగాని, ఎవరెవరిని పిలవాలో జాబితా తయారయిందా?

రమే- లేదు, యింకా తయారు కాలేదు.

పెద్ద- చూడు రమేశ్, కాస్త వెనకాముందూ ఆలో చించి జాబితా తయారుచెయ్యి. ఈ పూళ్లో - కాదు, అన్ని పూళ్ళలోనూ ఇంతే. వారు వీరితో కూచుని తినరు; వీరు వారితో మాట్లాడరు. ఎప్పుడైనా ఎవరింట్లోనో ఏదైనా కార్యంవస్తే ఇంక వారి గుంజాటనకు అంతుండదు. ఎవరిని పిలవాలి ఎవరినివదలాలి అని నిర్ణయించుకోవటమంత కష్ట మైనవని వేరొకటుండదు.

రమే- మరి ఇలా ఎందుకు జరుగుతోంది పెద్దమ్మా?

పెద్ద-నాయనా, దీనికి చాలాకారణాలున్నై ఇక్కడవుంటే అన్నీ నీకే తెలుస్తాయి. నిజంగానే ఒక్కొక్కరి దోషమొ అవరాధమొ వుంటుంది ఒక్కొక్కరికి లేనిపోని నింద, అవకీర్తి వచ్చిపడుతై, వ్యాజ్యాలు, వ్యవహారాలు! తప్పుడు సాక్ష్యాలవల్లకూడా ముఠాలు యేర్పడినై రమేశ్, నేను మరిరెండురోజులు ముందు వచ్చివుంటే నిన్నిన్ని యేరాట్లు చేయనిచ్చేదాన్నికాదు. ఇంతకూ ఆవాళ ఏం జరుగుతుందో ననే నాకు దిగులుగావుంది. (అని ఆమె నిట్టూర్పుతుంది)

రమే- పెద్దమ్మా, నీ నిట్టూర్పుకు అర్థంగహించడం కష్టమే కాని నాకు దీనితో సంబంధంలేదు. నన్ను వరదేశి గానే యెంచుకోవాలి నా కెవరితోను విరోధమూలేదు; నాకే ముఠాతోను జోక్యమూలేదు. ఎవరివల్లా నా కెలాంటి అవమానం జరగటానికి వీలేదు. నేను అందరినీ గౌరవ మర్యాదలతో పిలుచుకొస్తాను

పెద్ద- ఆ, అదే మంచిది. కాని ఏదైనా నలుగురినీ సంప్రదించి చెయ్యి నాయనా! తకపోతే గడబిడ అయి పోతుంది- తల్లీ ఆసద్బాంధవీ!

రమే- అయితే నువ్విప్పుడే వెళ్ళిపోతున్నావా?

పెద్ద- లేదు, ఇప్పుడే వెళ్ళనులే. యింకా ఒకటి రెండువనులు వున్నై. వాటిని పూర్తిచేసే వెళ్ళాను. కాని, తాళంబెవులు నా దగ్గర వుంటాయిలే రమేష్. రేపు ప్రొద్దున్నే వచ్చి ననే సామాగ్రిగదులు తెరుస్తాను.

(వి ప్రకృ మ ఐ)

(ధర్మదాసు, గోవిందుడు, పరాన్లు ప్రవేశం)

గోవిం- (రమేశుతో) బాబూ, చూచావా, ఈ పరాన్మామని ఎలాగో పట్టుకులాక్కొచ్చాను. ఇతడు మనయింటికి వస్తాడా? కాని నేను వదలిపెడతానా? ఒక్క వేణీయే జమిందారాయే? మా మేనల్లుడు రమేశుమాత్రం జమిందారుకూడా అన్నాను. (పైకిచూచి) తారిణీబాబూ! నువ్వు స్వర్గంలో కూచుని అంతా చూస్తూనే వున్నావుగా, నీముందే చెప్పుతున్నాను: ఆ వేణీని ఈ వాకిట్లోకి రప్పించి అతనిచే ముక్కు చెవులూ వట్టించకపోతే నా పేరు గంగూ లియే కాదు.

ధర్మ. అరె గోవిండ్! నువ్వు కాస్త ఓర్పువహించ నోయ్, (దగ్గుతూ) అదంతా నేను సరిచేస్తానుగా.

(ఆకస్మికంగా వేణీహెషాల్ ప్రవేశం)

వేణీ: రమేశు యింతటివాడవా! నేనొక అవసరమైన పనిమీదవచ్చాను అమ్మ వచ్చిందా యిక్కడికి?

గోవింద: ఎందుకురాదు బాబూ, వందసార్లు వస్తారు. ఇదీ మీ యిల్లేగా. అందుకనే ప్రొద్దుటనుంచీ రమేశు బాబుతో చెప్పుతున్నాను-రమేశు, తారిణీబాబుతోనే ఆ తగాయిదాలు. జగడాలు పోయినై, అవన్నీ పోనీ, ఇంకవారు లేనేలేరు. మీ అన్నదమ్ములిద్దరూ కలిసి పొండి మిమ్మల్ని చూసి మా కళ్ళు చల్లబడతాయి, అదీగాక పెద్దమ్మ గారే స్వయంగా ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు—

వేణీ: అమ్మ వచ్చిందా?

గోవింద: రావటమేనా ? పని-పాటలు, ఏర్పాట్లు - అన్నీ ఆమె చూస్తున్నారు మరి ఆమెకాకపోతే యింకెవరు చేస్తారు ?

(అంద మౌనంగా వుంటారు.)

గోవింద: (నిట్టూర్చి) ఈ వూళ్లో ఆమెలాంటి వారెవరున్నారు ? లేదు. వేణీబాబూ, నీమందుచెపితే పొగడ్డ అనుకుంటారేమోగాని, ఎవరేమన్నా, యీవూరు మొత్తములో లక్ష్మీదేవి అంటే మీ అమ్మగారే. అలాంటివల్లి ఎవరికీ లభిస్తుంది ? (అని మళ్ళీ నిట్టూర్చుతాడు.)

వేణీ: సరేగాని -

గోవింద: సరే అంతేకాదు వేణీబాబూ, నువ్వు రాక తప్పదు ఈ భారమంతా స్వీకరించేవుంది. సరే, మీరంతా యిక్కడే వున్నారు. ఇప్పుడు పిల్వవలసినసారి జాబితా తయారుచేస్తే మంచిదిగదూ ! ఏమంటావ్ రమేశుబాబూ ! ఏ, పరాన్మామా, బాగున్నదిగదూ ! ధర్మదాస్ అన్నా, ఇలాంటిప్పుడు మెదలకుండావుంటే పనిజరగదు. ఎవరినీ ఆహ్వానించాలో యెవరిని వదిలెయ్యాలో అంతా నీకు తెలుసుగా.

రమే: అన్నయ్యా, ఒకసారి మీ పాదధూళి...

వేణీ: అమ్మ వచ్చినాక నేనువచ్చినా రాకపోయినా - ఏ, గోవిందబాబాయ్, ఏమంటావ్ ?

రమే: అన్నయ్యా, నేను మమ్మల్ని విసిగించను కాని, మీకు యిబ్బందిలేకపోతే ఒకసారి వచ్చి ఏర్పాటూ అవీ చూడగోరుతాను.

వేణి: అవును, ఇది బాగానేవుంది. అమ్మవచ్చిన తరువాత నేను వచ్చినా రాకున్నా - అంతేకదా పరాన్ తాతా! ఆ రమేశు, అమ్మని త్వరగారమ్మని చెప్పు చాలా అవసరమైన పనివుంది. ఇప్పుడు వుండటానికి తీరికలేదు. ప్రజలందరూ...

(అంటూనే గదిగది వెళ్ళిపోతాడు)

గోవిం: (బయటకేసి మెడచాచి బాగా పారజూచి ఓయి వేణీ ఫోఫో! నువ్వు ఆకాకమీద నడిస్తే నేను ఆకు ఈనెలమీద నడుస్తాను, తెలుసా, నాపేరు గోవింద గంగూలీ! అమ్మగారు వచ్చినదీ లేనిదీ స్వయంగా చూద్దామని వచ్చావులే; నాకే తెలియదనుకున్నావ్! (రమేశుతో) చూచావ్ కదా రమేశ్ బాబూ! ఎంత చక్కగా తియ్యని మాటలు అంటించానో విన్నావుగా, అచ్చంగా తేనెపూసిన కత్తి! ఇంక తనకు మర్యాద జరుగలేదని చెప్పకోలేదు లేకపోతే “రమేశ్ పిల్లవాడనుకున్నా, వాళ్ళమామయ్య గోవిందగంగూలీ అక్కడేవుండే!” అని చెప్పకునేవాడు. బాబూ పెద్దపెద్ద కార్యం - కరామత్లకు యాజమాన్యం వహించడమంటే మాటలా : ఒక్కొక్క యెత్తు పైయెత్తు లాలోచించుతూంటే బుర్ర తిరిగిపోతుందనుకో!

ధర్మ: గోవింద్, నువ్వు అధిక పనుల గం చేస్తున్నావ్; ఇక చాలించుతావా లేదా!

(ఒక వైపునుంచి సుకుమారి, ఆమెతల్లి జెంత వచ్చి, లోపలి కెళతారు పరాన్ వారివంక మిరిమిరిచూస్తాడు. కొద్దిసేపట్లో నాకరు షష్టి చరణుడు వస్తాడు.)

పరాన్: ఆ లోపలికి వెళ్ళింది ఎవర్రా !

షష్ఠి: ఆవిడే టౌంథమ్మ, ఆమె కూతురూను !

పరాన్: నేను అనుకున్నట్లే జరిగిందీ ! ఇంతకూ వాళ్ళని యింట్లోకి రానిచ్చింది యెవరు !

షష్ఠి: ఆచార్యులుగారు పిల్చుకొచ్చారు. ఈ రెండు రోజులనుంచీ పనులన్నీ చేస్తున్నది వారేగా !

పరాన్: వాళ్ళు భోజనపదార్థాలు ముట్టుకుంటే యిక్కడ బ్రాహ్మలెవరూ వచ్చి మంచినీళ్ళయినా ముట్టరు.

(జెంత చాటునవుండి యీమాటలు అరికించుతున్నది కాబోలు చప్పున బయటికి వస్తుంది.)

టౌంథ: అలా యెందువల్ల జరుగుతుందో నేనుకూడ వినవచ్చునా పరాన్ గారూ ? (రమేశ్ తో) అవునుబాబూ, నువ్వు యీ గ్రామానికి జమీందారుడవేగదా. నువ్వే చెప్ప- దోషమంతా ఈ బ్రాహ్మణి టౌంథమ్మ కూతురు దేనా ! మా కెవరూ వగరుతు లేనంతమాత్రాన ఇష్టమొచ్చినన్నిసార్లు దండించుతారా ! ముఖర్జీగారి యింట్లో రావిపూజ జరిగినప్పుడు (గోవిందున వేపు ప్రేలితో చూపి) ఈయనగారు పదిరూపాయల అవరాధం వసూలుచేసుకోలేదూ ? ఊళ్లో మానస-పూజ పేరుచెప్పి మా వద్దనుంచి నాలుగుమేకల ఖరీదు గుంజుకున్నారే ! మరి ఒకే తప్పుకు యిలా యెన్నిసార్లు వీరు న్యాయం విచారించుతారేమిటి !

గోవింద: టౌంథమ్మత్తా, నువ్వు నా పేరెత్తావు కాబట్టి, నేను యదార్థమే చెపుతాను. ఈ గోవిందగంగూలి ఒకరి మొహంచూచి ఏమాటాచెప్పడని లోకమంతా యెరిగి

నదే. నీ కూతురికి ప్రాయశ్చిత్తం జరిగినదీ, మేము సామాజిక దండన విధించినదీ నిజమేనని నేను ఒప్పుకుంటున్నాను. కాని యజ్ఞానికి కట్టెలిమ్మని మేమేమీ అజ్ఞాపించలేదు. ఒక వేళ ఆమె చనిపోతే, దహనానికి మేము భుజం కలుపుతామే గాని...

తొంత- చచ్చిపోయిన తర్వాత నీకూతుర్ని తగలెయ్యటానికి నీభుజానే మోసుకెళ్ళనోయ్ నాకొడకా, నా కూతుర్ని గురించి నువ్వేమీ చింతించనక్కర్లేదులే. మరి, గోవిందా నువ్వు గుండెమీద చెయ్యేసుకుచెప్పవే! నీ చిన్నవదిన కాళీకాపురం సంగతి నీకు జ్ఞాపకం రావటంలేదా? ఇక యీ పరాన్ గారున్నారే, ఈయనగారి వియ్యపురాలికి సాలెవాడికి సంబంధంవున్నట్టు అంతా చెప్పకొలా? అవన్నీ గొప్పవారి గొప్పసంగతులు కాబోలు! అంతేనా ?

గోవింద: ఏమన్నావే కలభష్టా! —

తొంత: (ముందుకువచ్చి) కొడతావా యే! ఈ బ్రాహ్మణ తొంతమ్మను రేగొట్టావంటే ఊరుబండారమంతా బయటపడుతుంది జాగ్రత్త ! ఇంతటితోనే సరిపోతుందా? యింకా బైటపెట్టనా ?

(బైరవాచార్యులు త్వరితంగా ప్రవేశం)

బైర - చాలు చాలు పెద్దమ్మా! చాల్లే, ఇంకేమీ చెప్పనక్కరలేదు. (లోపలికి చూచి) అమ్మాయ్ పద. సుకుమారీ; రా పెద్దమ్మా, మీరు లోపలికి వచ్చి కూర్చోండి.

(బైరవాచార్యుడు, తొంత విష్కమించుతారు)

గోవింద : చూస్తున్నావుకదూ పరాన్ మామా! మనల్ని అవమానించి వాళ్ళని లోపల కూర్చోబెట్టటానికి తీసుకెళ్ళాడు ! బైరవుని సాహసం చూశావా ! సరే...

పరాన్ : ఈ కులభ్రష్టుల నిద్దరినీ మన అనుమతి లేకుండా ఇంట్లోకి యెందుకు రానిచ్చాడో యిప్పుడు రమేశ్ సంజాయిషి చెప్పాలి. లేకపోతే మాలో ఎవ్వరమూ ఇక్కడ నీరైనా ముట్టము.

పెద్దమ్మ: (ద్వారంవద్దకు వచ్చి) రమేశ్ !

రమే: పెద్దమ్మా, నువ్వింకా ఇక్కడే వున్నావా !

పెద్దమ్మ: ఆఁ వున్నానే త్తాంతని సుకుమారిని నేనే సగౌరవంగా పిల్చుకొచ్చాననీ, ఆచార్యుడుకాదనీ గోవింద గంగూలీతో చెప్పి వారిని బుద్ధిపూర్వకంగా అవమానించ వలసిన అగత్యం లేదనికూడా చెప్పివేస్తాను.

పరాన్: కాని వాళ్ళ నిక్కడనుంచి వెళ్ళగొట్టనంత వరకు మేమెవ్వరమూ ఇక్కడ మంచిసీరుకూడా ముట్టము.

పెద్దమ్మ: అది మెల్లండి సంగతి. ఇక శ నా ఇంట్లో గడబిడగండ్రగోళం, తగాదాలులేవదీయవలసిన అవసరంలేదని నేను చెపుతున్నాను తెలిసిందా నేను అందరినీ ఆహ్వానించు తాను; ఎవరిని వదలటానికి వీల్లేదు.

పరాన్: అయితే మాలో ఎవరూ ఇక్కడ నీరైనా ముట్టరని నేనూ చెపుతున్నాను.

పెద్దమ్మ: రమేశ్, నన్ను బెదిరించి భయటపెట్ట లేరని వారితో చెప్పి. ఇక్కడ అనాధులు, అన్నార్తులు,

నిరుపేదల కేమీ కొదవలేదు. మా ఈ యేర్పాటంతా వృధాకాదు; పైగా సార్థకమే అవుతుంది.

రమేశ్: (వ్యాకులస్వరంతో) కాని వీరందరూ గడ బిడ చెయ్యాలని చూస్తూన్నారే పెద్దమ్మా దీనంతటికి జవాబుదారీ నీపైనే పడుతుంది సుమా.

పెద్దమ్మ: రమేశ్ ఇది నీ అజ్ఞానం నాయనా! మన యింట్లో కార్యం బాధ్యత మనపై కాకపోతే యితరుల నెత్తి మీద పడుతుందా? ఇప్పుడు వీరందరినీ వెళ్ళిపోమ్మని చెప్పి వెయ్యి ఇంకా చాలా పనులు అలాగే వుండిపోయినై. కాలం వ్యర్థపుచ్చటానికి నాకు తీరికలేదు.

(పెద్దమ్మ లోపలికి వెళ్ళిపోతుంది. ముందుద్వారంగుండా గోవిందు ధర్మదాసు పరాన్లు మెల్లగా బయటికిపోతారు.)

రమే: నాకెవరూ లేరనుకున్నాను. కాని, పెద్దమ్మా, నువ్వెవరిదాననో వారికి అందరూ వుంటారు.

మూ డో దృ శ్యం

బ జా రు

(శ్రాద్ధగృహంలో టోంచేసి దీనూభట్టాచార్య ఇంటికి బయలు దేరి వెడుతున్నారు. వెంట బాల బాలికలుకూడ వున్నారు. అందరికీ ఒక చేతిలో పొట్లాలు, రెండోచేతిలో చిన్నచిన్న మట్టిపిడకలో పాయనం వున్నై.)

సుంద: (భయపడి) బాబా, భజ్జూ వస్తున్నాడు...

(అంతా ఉలిక్కిపడతారు. రమేశ్ నొకరు భజ్జూ వస్తాడు.)

దీనూ: అరే, భజ్జూబాబే! ఎక్కడికి వెడుతున్నావ్?

భజ్జా: ఏమండోయ్ భట్టాచార్యగారూ, ఏమిటి పట్టుకెట్టున్నారు ?

దీను: ఏంటేదు బాబూ, తినగా మిగిలిన యెంగిలి పదార్థం. పేటలో అలగాజాతి పిల్లలున్నారే, పాపం ! - వెళ్ళ గానే అంతావచ్చి చేతులుచాచి అడుగుతారు వాళ్ళకు పెడదామని...

భజ్జా: అరె, పేదలకుమాత్రం ఏం తక్కువ ! బీదా-బిక్కి అంతా ఇక్కడే బారులుతీరి కూచుని పూరీలు - వరమాన్నం తింటున్నారుగా.

దీను: అవునవును, ఎందుకు తినటంలేదు ? అంతా తింటూనేవున్నారు. మహాదాతగృహంలో ఏం లోటు ? అయినా అంతా రాలేరుగదూ, అలాంటివాళ్ళకోసం కాస్త.

భజ్జా: అయితే సరేలెండి భట్టాచారిగారూ, ఇది మహాచెడ్డవూరండి ! ఏం తాకుమార్తెండి ! ఒకరు కూచుంటే ఒకరు లేస్తారు ! ఒకడు పారిపోతే మరొకడు పట్టుకులాక్కొస్తాడు. హ హ హ హ !

దీను: అరెబాబూ, అంతా అలాగే జరుగుతుందయ్యా ! గొప్పగొప్ప కార్యం కరామతుల్లో అంతే - నుందా కాస్త చిన్నోడ్ని చేతిలోది అందుకో (భజ్జాతో) అయ్యబాబూ ! ఇంకా మనవూరు కాస్త హద్దు - పద్దుల్లో వుందయ్యా - అరె, కాస్త దారిచూచి నడవండి. ఎదురు దెబ్బ తగిలితే చేతిలోముంతలు జారివడితై - ఇదిగోబాబూ మా అత్త వారివూళ్లో చూచిన సంగతులు ఏం చెప్పను ! అక్కడ బ్రాహ్మలనీ, కాయస్థులనీ - అన్నీకలిసి యిరవై

గొంపలున్నాయో లేదో అందులోనే పదిమూలాలు - ఏరా
వట్టు కళ్లునెత్తిమీదపెట్టుకు నడుస్తున్నావా ! అయినా
భజ్జాబాబూ, నేనొకసంగతి చెప్పగలను. భిక్షాటనకు పది
యిళ్ళకు వెళ్ళాలి కదూ. చాలామందికి నేనంటే దయ, ఈ
దయ అనేది మీ బాబుగారివంటి కుర్రవాళ్ళల్లోనే కన్న
డిందయ్యా నాకు బాతిగా కటికిగుండెలు ముసలివెధవలని !
సందుచిక్కితే వాళ్ళు యెదుటవారి గొంతుమీద కాలేసి
త్రొక్కుతారు, నాలుక వెళ్ళబెట్టించి నవ్వుకుంటారనుకో
(అని తన నాలుక బయటికి పెడతాడు)

భజ్జా: హ హహా !

దీనూ: మరి గోవిందగంగూలీ వున్నాడే, వీడి పాపాల
సంగతి నోటితో చెప్పితేనే ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవాల్సివస్తుంది
భోర్జరీ చెయ్యటంలో, తప్పుడు సాక్ష్యం చెప్పటంలో,
అక్రమవ్యాజ్యాలాడడంలో వీడికి సాటిలేరు. ఇతడంటే
అందరికీభయమే. వీరికా వేణీబాబు అండ. అందుకనే వీనికి
యెదురుచెప్పటానికి యెవరికీ దమ్ములేదు. కులబహిష్కార
మంటూ ఎవరిపైననడితే వారిపైన విరుచుకుపడుతూ చలా
యించుతున్నాడు.

భజ్జా: భట్టాచారిగారూ, అన్నిచోట్లా యింతేనండీ
మన వూళ్ళోనూ అంతా తార్కారైంది. కాని మా బాబుగారి
నెవరూ చిక్కించుకోలేక పోయారు.

దీనూ: అవునుబాబూ. ఎవరూ చిక్కించుకోలేరని నే
ననే దీనూ - ఒసే సుందా. కాస్త త్వరగానడవ్వే నువు...

భజ్జా: మా బాబుగారు ఎలాంటివారు ! అచ్చంగా దేవతా పురుషులు !

దీనూ: అవును, రమేశుబాబు దేవతాపురుషుడే - ఒకే పట్నా మళ్ళీ నోరు తెరుచుకు చూస్తూ నిలబడ్డావా ! సరే గాని, ఇమె వెళ్తున్నావు ఎక్కడికి భజ్జవయ్యా ?

భజ్జా: ఆచార్యులుగారి యింటికి.

దీనూ: సరే, వెళ్ళు త్వరగా వెళ్ళు మేము వెళ్తాము.

(అందరూ నిష్క్రమణ)

నా లు గో దృ శ్యం

(మధుపాలుని చిల్లరదుకాణం, బేర - సారాలు జరుగుతుంటాయి.)

ఒకమనిషి: ఒక కానీనూనె ఇవ్వటానికే సాయంత్రం దాకా వుంచుతావా యే !

మధుపాలుడు: ఇస్తున్నానయ్యా. యిస్తున్నా.

రెండోవ్యక్తి: ఏమయ్యో, మధుపాలయ్యా, కానీ వసుపు కే యింతసేపా ?

మధు: ఇస్తున్నాగదయ్యా, ఒక్కణ్ణేగదూ...

మూడోవ్యక్తి: అగ్ధణా పప్పుబద్దలకోసం ఎంతసేపు వుండాలయ్యా ! ఇవ్వాల మా యింట్లో వంట చేసుకోనివ్వ వల్లే వున్నదే !

మధు: అయ్యో బాబాబాయ్ ! వంట యెందుకు కాదు ! ఇదిగో తీసుకో.

(రమేశ ప్రవేశం)

మధు: (మెడచాచిచూచి, అరె! వీరుమన చినబాబుగారు!
నమస్కారం బాబయ్యా! (అని పీటతీసుకొనిలేచి ముందుకు
వచ్చి) తమరాకవల్ల మా ఏడు తరాల పుణ్యం పండింది
బాబూ! కూర్చోండి.

రమేశ్: శ్రార్దంతాలూకు లెక్కలలో నీకింకా పది
రూపాయలు యివ్వాలి. డబ్బుకోసం నువ్వు రాకపోతివి.
నేనూ పంపలేకపోయాను. ఇచ్చిపోదామని వచ్చాను.
యిదిగో.

మధు: (చెయిచాచి రూపాయలు అందుకొని)
బాబూ, దుకాణానికి వచ్చి బాకీ యివ్వటం మా తండ్రులు
తాతలుకూడా యెరుగరే!

రమేశ్: (పీటమీద కూర్చుని) ఏ మధూ! వ్యాపా
రము యెలావుంది?

మధు: ఏం వర్తకమో బాబూ! బేడ, పావలా,
రూపాయి, రూపాయిపావలా - ఇలాగే పెరిగి పెరిగి అర్హవై
డైబై రూపాయలదాకా బాకీలువడినై. పట్టుకేళ్ళేటప్పుడు
సాయంత్రం యిస్తాం, ప్రొద్దున్నే యిస్తామంటారు. కాని
మళ్ళీ ఆర్నెల్లదాకా ఆమాటే తలపెట్టరు - అరె, బెనర్జీ
గారా దణ్ణాలండి. ఎప్పుడు దయచేశారు?

(బెనర్జీ ఎడమచేతిలో ఒక జారీచెంబు వుంటుంది. పాదాలకు
బురదఅయివుంటుంది. చెవుకు జంధ్యం చుట్టివుంటుంది. కుడిచేతిలో
చేమఆకులో చిన్నచిన్న చేపలు చుట్టబడివుంటాయి.)

బెనర్జీ: నిన్నరాత్రే వచ్చాను. మధూ కాస్త పుగాకు
పాయ యివ్వనోయ్, (అని చెంబు, చేపలు క్రిందబెట్టి) ఆ

పల్లెది- నురభి వున్నదే-అది చటుక్కున నా చెయ్యి పట్టు
కున్నదోయ్! చూచావామధూ, ఎలాంటి కాలంవచ్చిందో!
ఇవ్వి కానీ చేవటయ్యా! బ్రాహ్మణ్ణి మోసగించి బాగు
కడుతుందా ఆ భ్రష్టురాలు! అది నాశనంగాను!

మధు: అరె, అది మీ చెయ్యే పట్టుకొన్నదీ!

బెనర్జీ: దానికి ఒక్క అర్థణా బాకీయ్యా, యింత
మాత్రానికే బజార్లో పదిమందిలోనూ నాచెయ్యి పట్టు
కోవాలా! అందరూ చూస్తూనేవున్నారగా - నేను కాల
కృత్యాలుతీర్చుకొని, చెంబుతోమి, నదిలో కాళ్ళూ చేతులూ
కడుక్కొని వస్తూ అలా సంతబజారున వద్దామని బయల్దే
రాను. ఆ ముండ ఒకగంపతో చేపలు ముందుపెట్టుకొని
కూర్చుంది. నన్నుజూచి "బాబూ, ఇవాళ అన్నీ అమ్ముడై
పోయినవి" అని ముందుగానే అనేసింది. కాని నా కళ్ళ
లోనా దుమ్ముగొట్టగలిగేదీ! గంపలో చేయిపెట్టేసరికే అది
నాచెయ్యి లంకించుకున్నది-అరె, యిదివర కోకఅర్థణా
యివ్వాలనుకో; యీ కానీతో ముక్కానీ అయింది; ఈ
ముక్కానీ బాకీ మెగ్గొట్టి వూరువదిలిపెట్టిపోతానా! నువ్వే
చెప్ప మధూ!

మధు: ఛ. అలా యెందుకు జరుగుతుంది!

బెనర్జీ: అలా అనరే! ఊళ్ళో ఒకరి పెత్తనమంటూ
వుంటేగా లేకపోతే చాకలి మంగళ్ళను ఆ పష్టిగాడి
యింటికిపోకుండా ఆపుచేయించి, వాడిగుడిసె పీకీపారేయించి
బుద్ధిచెప్పరూ! (తటాలున రమేశ్ ని చూచి) అరె, మధూ,
ఈ బా బెవరు!

మధుః వీరు మన చినబాబుగారు. శ్రార్దంపట్టి తాలూకు పదిరూపాయలు కురదలావుంటే, యిచ్చి పోదా మనివచ్చారు.

బెనర్జీ: మంచిది, రమేష్ బాబూ! చిరంజీవివి కా నాయనా, నువుజరుగవలసిన విధంగానే జరిపావని విన్నాను. ఇలాంటి భోజనం ఈ ప్రాంతంలోనే ఎప్పుడూ ఎవరూ పెట్ట లేదని యిక్కడికి వచ్చాక తెలిసింది. కాని నేను కళ్ళార చూడలేకపోయినందుకే విచారంగావుంది. కొందరు దుర్మార్గుల మాటలతో మోసపోయి, వుద్యోగానికని కలకత్తా వెళ్ళాను. తీరా వెళ్ళి ఏం అనుభవించాను! అయ్యోరామ! అక్కడ మనుషులు వుండగల్రా !

మధుః (పుగాకు వేసి చిలుము అందించి) ఇంతకూ ఏదేనా వుద్యోగమయిందా ?

బెనర్జీ: దొరక్కే, నే నేమన్నా వచ్చీరాని చదువు చదివానాయే! కాని ఉద్యోగం దొరికితే యేం ప్రయోజనం! ఏం చెప్పను అక్కడి గండ్రగోళం, గజబిజీని! ఇంట్లోంచి బయటికిపోతే ఏ మోటారుక్రిందా పడకుండా బ్రతికి చేరుకోగల్గితే పెద్దలు దిగొచ్చినట్టే! ను వ్యవస్థానా వెళ్ళావా ?

మధుః లేదండి; ఒకసారి మిడ్నపూరు మాత్రము చూచాను.

బెనర్జీ: ఓయి పల్లెటూరుగబ్బిలాయి! ఎక్కడ కల కత్తా, ఎక్కడ మిడ్నపూరు! నేను చెప్పేది నిజమో అబద్ధమో కొంచెం రమేష్ బాబునే అడుగు, మధూ, తినటానికి

లేకపోతే పిల్లవాడి చేయిపుచ్చుకొని బిచ్చ మడుక్కుంటాను
 బ్రాహ్మణిగదా, భిక్షుటన తప్పలేదు - అంతేగాని, ఇంక
 వరాయిచోటుకు వెళ్ళేమాటే తలపెట్టను. ఇవితే నువ్వు
 నమ్మవుగాని, అక్కడ ఆకుకూర, అరటిపువ్వు, కరివేపాకు
 లాంటివికూడా కొనుక్కొని తినాలి! నువ్వుండగలవూ మరి!
 నేనీ నెల్లాళ్ళు తిండి - తిప్పలేక రోగిష్టిలా అయిపోయాను.
 (అని మధుచేతికి చిలుము యిచ్చేసి, దుకాణంలోని
 నూనెడబ్బాలోనుంచి కొంచెంనూనె చేత్తోతీసుకొని చెవు
 ల్లోను ముక్కుల్లోను వేసుకుంటాడు. మిగిలినది మాడు
 మీద రుద్దుకుంటాడు.)

బెనర్జీ: చాలా ప్రొద్దెక్కింది. ఇక ఒక బుటకవేసి
 యింటికి చేరుకుంటాను. ఏదీ మధూ, ఒక కాని ఉప్పు
 యివ్వు, కానీ సాయంత్రం యిస్తాను.

మధు: మళ్ళీ అదేమాటా - సాయంత్రం! (లేచి
 వుప్పు కాగితంలో పొట్లాంకటి యిస్తాడు)

బెనర్జీ: (ఉప్పు చేత్తోపుచ్చుకొని) ఏమయ్యా మధూ,
 మీ అందరికీ ఏమయిందయ్యా? ఇంత అన్యాయమా!
 గూబ పగులగొట్టి డబ్బు గుంజుకోవాలని చూస్తూన్నారా
 యేం! అని తనే మరికాస్త ఉప్పు పొట్లంలో వేసుకొని,
 రమేష్ వంకచూచి నవ్వుతూ) నాకూ యిదేదారి, వస్తావా
 బాబూ, దారిలో కబుర్లు చెప్పుకుంటూ నడవ్వొచ్చు.

రమేష్: నా కింకా ఆలస్యం వుందిలెండి.

బెనర్జీ: అయితే సరే; (చెంబుతీసుకొని వెళ్ళ
 బోతాడు.)

మధు: ఏమండీ బెనర్జీగారూ, ఆమైదా తాలూకు అయిదణాలు యింతేనా యేమిటి?...

బెనర్జీ: ఏమోయ్ మధు, మీకు సిగ్గు - శరమా కాస్తయినా లేనట్లుందే ఆదొంగాముండాకొడుకుల మాటలు విని కలకత్తా వెళ్ళటంలో అయిదారు రూపాయలు యిట్టే ఖర్చయిపోయాయి. ఒత్తిడి చెయ్యటానికి యిదేనా అదను? ఒకరి సర్వనాశనం మరొకరికి పంటకళ్ళ! అంతేకనూ? చూచావా రమేష్ బాబూ-వీళ్ళ వ్యవహారం?

మధు: (సిగ్గుపడి) చాలారోజులు అయిం...

బెనర్జీ: అరే, అయితే యేమోయ్! అందరూ ఒక్కసారే యిలా నావెంబవడితే యింక యీవూళ్ళో వుండడమే కష్టమవుతుంది! అని కోవగించుకొని, తన వస్తువులు తీసుకు వెళ్ళి పోతాడు.)

(వనమాలి వచ్చి రమేష్ ముందు నిలబడుతాడు.)

రమే: తమ పేరు?

వనమాలి: తమ సేవకుడు వనమాలి. ఈ గ్రామ ప్రాథమిక పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయుణ్ణి.

రమే: (కొంచెం ఆశ్చర్యాత్మకం వై లేచి నిలబడి) తమ రేనా స్కూలు హెడ్మాస్టరు

వన: అవునండీ, తమ సేవకుడనునేనే. తమ దర్శనార్థం రెండు సార్లు వచ్చానుకాని, దర్శనం కాలేదు.

రమే: స్కూలులో ఎందరు పిల్లలు చదువుతున్నారు?

వన: సలభై ఇద్దరండీ ఏటేటా యిద్దరు విద్యార్థులు మాద్యమిక పరీక్షలో పాస్ అవుతున్నారు. ఒకపర్యాయం

నారాయణబెనర్జీగారి మూడో పిల్లవాడికి స్కాలర్‌షిప్ కూడా లభించిందండి.

రమే: అలాగా!

వన: చిత్తం. కాని ప్రస్తుతం పాఠశాలపైకప్పు సరి చేయించకపోతే, వర్ష పునీరంతా బడిలోనే పడుతుందండి.

రమే: అంతాకూలీ మీన తిమిదపడుతుందాయే!

వన: మరేనండి కాని, ఇప్పుడప్పుడే కాదులెండి; మూడు మాసాలనుంచి మా కెవరికీ జీతమే మట్టలేదు. ఇంక ఇంట్లో తినివచ్చి, ఈ అరవచాకిరి చెయ్యలేమంటున్నారు మాష్టరు.

రమే: మీకు జీతం ఎంత?

వన: జీతం ఇరువైతరురూపాయలేగాని, ముడుతున్నది పదమూడు రూపాయల పదిహేను అణాలే.

రమే: అదేమిటి?

వన: ప్రభుత్వంవ రి ఆజ్ఞగదండి. అందువల్ల 26 రూ. లకు రసీదు వ్రాసి ఇన్‌స్పెక్టరుగారికి చూపించాలి. లేకపోతే గవర్నమెంటు గ్రాంటు ఆపివేయబడుతుంది.

రమే: మరి విద్యార్థులముందు మీ గౌరవానికి భంగం కల్గటంలేదూ?

వన: లేదండి. ఇది దేశాచారమే గదండి. పైగా పిల్లలుమాకు పులినిచూచినట్లు భయపడతారు. బెత్తాలతో వాళ్ళవీపులు చిట్లగొడతాం కదండి!

రమే: అవును, అంతేలెండి. మరి మిగతా మాస్టర్లందరి జీతాలమొత్తం ఎంత?

వన: ఇరవైమూడు రూపాయలు.

ర మే: ఇరవైమూడూ! ఒకరికా. ముగ్గురకూనా!

వన: ముగ్గురకు కలిపేనండి. తొమ్మిది, ఎనిమిది, ఆరు రూపాయలు. కాని వేణీబాబుగారు ఇదికూడా అధికమే నంటున్నారు. ఎనిమిది, ఏడు, ఆరు రూపాయలైతే మంచిదని అంటున్నారు.

ర మే: మంచిదే. వారే యజమానికాబోలు!

వన: చిత్తం. కార్యదర్శి వారేనండి! కాని తమ రొక్క రూపాయైనా ఎన్నడూ యివ్వరు ఆ యదుముఖర్జి గారి కుమార్తె రమాదేవిగారు సాక్షాత్ లక్ష్మీస్వరూపిణి! వారి సహాయమే లేకపోతే పాఠశాలకు యేనాడో మూతపడేది.

ర మే- మీ రిలా చెపుతున్నారేమిటి, నే నిదేమీ వినలేదే!

వన- అవును, చినబాబుగారూ! కేవలం వారి దయా- దాక్షిణ్యాలవల్ల పాఠశాల సాగుతున్నదిగాని, యింకెవరి సహాయంవల్లా కాదు ఆమె తమ్ముడుకూడా అందులో చదువుకుంటున్నాడు. ఈ సంవత్సరం పైకప్పు వేయిస్తామనికూడా చెప్పారు. కాని, యింకా యెందువల్ల కప్పించలేదో నేను చెప్పలేను. ఎవరైనా మనస్సు విరిచారేమో!

ర మే- అలాకూడా జరుగుతుందీ ! సరే, మీరు వెళ్ళండి. రేపు నేను మీ స్కూలు చూడటానికి వస్తానైండి.

వన- చిత్తం. తమదయపుంటే మాకు లోతుముంది!

(వనమాలి మళ్ళి నమస్కరించి వెళ్ళిపోతాడు, రెండో వేపునుంచి గోపాల్, భజ్జాలు ప్రవేశించుతారు)

రమే- ఏఁ గుమాస్తాగారూ, ఏమిటలా కంగారుగా వస్తున్నాడు?

గోపాల్- వేణీబాబుగారి జులుం మరీ మితిమీరు తోంది చినబాబూ! రోజూ సహించటం యెలా?

రమే- ఏం జరిగిందేమిటి?

గోపా- పెదురుతోపుదగ్గర ఇరవైరెండు యకరాలు ఇంకా వంపిణి కాలేదు. అది యింతవరకు ముఖర్జీగారితో కలిసి దున్నుతున్నాం. అందులో ముఖర్జీగారికి పెదబాబు గారికి మనకు ముగ్గురకు సమానవాటాలు. ఆమధ్య అందు లోది పెద్దచింతచెట్టు కొట్టించి వారిద్దరే పంచుకున్నారు. మన కేమీ ఇవ్వనేలేదు. నేను తమతో చెపితే కాస్త కత్తెపేడు కోసం తగాదా యెందుకులే అన్నారు.

రమే- అవును గుమాస్తాగారు, ఒక సామాన్యమైన దానికోసం అన్నయ్యతో తగాదా పెట్టుకోవడమా?

గోపా- మరి ఆ భరోసాతోనే ఇలాళ వేణీబాబు ఉమ్మడి చెరువులోని చేపలుకూడ పట్టించుకెళ్ళారు. ఇప్పుడవి ముఖర్జీగారియింట్లో వాటాలు వేసుకుంటూ వుంటారను కుంటాను.

రమే- కాని, అందులో మనకూ భాగం వున్నదని మీరు బాగా ఘరుగుదురా?

గోపా- మరి కాకపోతే ఉత్తినే నాకీ పనిలో తలనెరి సిందా చిన్నబాబూ!

రమే- మరి అందరూ ఓమ మహా ధర్మనిష్ఠాశరురాలని చెపుతున్నారే. ఆవిడనే ఒకసారి ఎందుకు అడిగిచూడ గూడదూ?

గోపా- యావదాస్తీ తమకు అప్పగించి నెల కింత అని వర్పాటుచేసుకొని ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చారో అక్కడికే వెళ్ళి మన చినబాబుతో చెప్పమని ఆమెగారు యెకసక్కెగాం అన్నారని విన్నాను. జమీని కాపాడుకోవటం పిరికిపందల పని కాదనికూడ అన్నారు.

రమే: అయితే దొంగతనమే సాహస మనుకున్నారు కాబోలు భజ్జా, నీ చేతిలో లాఠీవున్నదా?

భజ్జా: (కర్రయెత్తి)ఆ, ఉన్నదండీ (వెళ్ళబోతాడు)

గోపా- (భయభీతుడై) కాని చినబాబూ, వెళితే కొట్లాట దాకా వస్తుందండీ.

రమే- మరో వుసాయం ఏమున్నది?

గోపా: ఇలా ఎవరినైనా ఒక్కసారిగా చేసెయ్యడం మంచిదా చినబాబూ?

రమే: మరి ఏం చెయ్యమని మీరు చెప్పేది?

గోపా: నేను చెప్పేది, - ఆఁ, ముందు పోలీసులకు రిపోర్టుయివ్వాలి. కాకపోతే, మరొకసారి వారినే అడిగి...

రమే: అయితే అలాగే చెయ్యండి నావంటి పిరికివాడు అంతకంటే మరోవిధంగా చెయ్యడంకూడా వుచితంకాదు. భజ్జా, నువ్వు పోయి ఆయింటి యజమానురాలను మనకా

చెరువులో వాటా వున్నదోలేదో అడిగిరా. ఉన్నదంటే
చేపలు తీసుకురా, లేదంటే మెదలకుండా వచ్చేయ్యి రెండు
చేపలకోసం రమ్మ అబద్ధమాడదనే నా నమ్మకం గుమాస్తా
గారూ !

(భజ్జా వేగిరంగా వెళ్ళిపోతాడు)

అ యి దో దృ శ్యం

(వేణీఘోషాలు గృహంలో వివేకం) గది. తను వచ్చి ఎదురుగా
దాసిని చూస్తుంది.)

రమ్మ: నీవమ్మా, పెద్దత్త ఎక్కడా !

దాసి: ఇంకా పూజాగృహంలోనుంచి రాలేదండీ.
ఏం అమ్మా పోయి పిల్చుకురానా ?

రమ్మ- ఆమె పూజ కర్తవ్యంతరమా ! వద్దవద్దు; నేను
కూర్చుంటానులే. ఆమె బయటికివచ్చినాకనే నేను వచ్చా
ననిచెప్ప.

దాసి- అలాగే అమ్మాయిగారూ.

(దాసి వెళ్ళిపోతుంది. కొంచెంసేపట్లో మెల్లగా అడుగులు వేసు
కుంటూ యతీంద్రుడు వస్తాడు.)

యతీంద్రుడు- అక్కా !

రమ్మ- (ఉలిక్కిపడి అటుతిరిగి) అరె, నువ్వెక్కణ్ణుంచి
పూడిపడ్డావ్ రా !

యతీం- నేను నీవెనక వెనకే వస్తున్నాగా, నువ్వు
చూశ్చేదూ ! [అని ముందుకొచ్చి రమ్మని అలుముకుంటాడు]

రమ- ఏ చెడ్డపిల్లాడివిరా నువ్వు ! వేళ అయిందే, బడికిపోవూ !

యతీం- ఇవాళ మాకు సెలవు అక్కా !

రమ- సెలవు ఎందుకని ? ఇవాళ బుధవారమేగా ?

యతీం- బుధవారమే తే యే ! బుధ, గురు, శుక్ర, శని, ఆదివారాలు- ఒక్కసారిగా అయిదురోజులూ సెలవే.

రమ- ఎందుకని ?

యతీం- మా స్కూలుకు పైకప్పు వేస్తున్నారుగా. తర్వాత సున్నం కొడతారు చాలా పుస్తకాలుకూడా వస్తాయి. నాల్గుగైదు కుర్చీలు, బల్లలుకూడా వచ్చాయి. ఒక బీరువా, ఒక గడియారం వచ్చినై. ఒకసారివచ్చి నువు కూడా చూచిరా అక్కా !

రమ- ఏమిటిరా నువు చెప్పేదంతా ?

యతీం- నేను చెప్పేదంతా నిజమేనక్కా ! రమేశ్ బాబు వచ్చారుకదూ. ఆయనే యిదంతా చేయిస్తున్నారు. ఇంకేమేమిటో చేయించుతామని చెప్పారుకూడాను. ఆయన రోజూవచ్చి ఒకగంట మాకు పాఠంకూడా చెపుతున్నాడు.

రమ- ఏరా, ఆయనకు నువ్వెవరో తెలుసా ?

యతీం- ఆ.

రమ- నువ్వాయన్ను ఏమని పిలుస్తున్నావు ?

యతీం- మేమంతా ఆయన్ను చినబాబుగారని

అంటున్నాం

రమ- (తమ్ముని దగ్గరకు లాక్కుని కొగలించుకొని) చినబాబుగా రేమిటిరా ! ఆయన నీకు బావకదూ ?

యతీం- ఛ !

రమ- “ఛ” ఏమిటి! నువు వేణీబాబుని “పెదబావ” అని పిలచినట్లే “చినబావ” అని పిలవలేవు !

యతీ- ఆయన నాకు చినబావా! నిజమేనా అక్కా?

రమ- అవును, నిజమే ఆయన నీకు బావే

యతీం- అయితే నేను ఇంటికి వెళ్తాను అక్కా! వెళ్ళి నారూ, హారా, సంత - అందరికీ చెప్పిరానా !

(రమ మెడ ఆడించి వద్దంటుంది)

యతీం- ఏఁ అక్కా, ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఆయన ఎక్కడున్నాడు !

రమ- చదువుకోవటానికి పరాయి చోటుకు వెళ్ళారు, జిలిన్, పెద్దవాడవైన తర్వాత నువ్వు అలాగే పరాయి వూళ్ళో వుండాలినుమా ! నన్ను విడిచిపెట్టి వుండగలవా ?

యతీం- [ఆనిశ్చితభావంతో ఒకటి రెండుసార్లు తలాడించి] ఏఁ అక్కా-, చిన బావ చదువు పూర్తయిందా !

రమ- ఆఁ ఆయన చదువు సాంతమయింది.

యతీం- నీకెల్లా తెలుసు !

రమ- (కొంచెంసేపు ఊరకుండి) తన చదువు పూర్తి కానిదే యెవరైనా ఇతరపిల్లలకోసం యింతకబ్బు ఖర్చు పెడతారా ? ఈమాత్రంకూడా నువు తెలుసుకోలేవు !

యతీం- (తెలుసునని తలూపుతాడు) సరేగాని అక్కా ! చినబావ మనయింటికి రాడేఁ ! పెదబావ రోజూ వస్తూంటాడే !

రమ- నువ్వాయన్ను పిల్చుకురారామా ?

యతీం- ఇప్పుడు వెళ్ళి పిలవనా అక్కా !

రమ- (వ్యాకులంగా, వాడిని చేరదీసి నువ్వెంత పిచ్చిపిల్లాడివిరా ! జతీన్, జాగ్రత్త, ఎప్పుడేనా అలాంటివని చేసేవు ! తవ్వు.

యతీం- నీ కళ్ళల్లో నీరుక్రమ్మిందే అక్కా ! నువ్వు వద్దన్నవని నే నెన్నడూ చెయ్యనుగా.

రమ- (కళ్ళుతుడుచుకొని) నువ్వు చెయ్యవని నాకు తెలుసుగా నువు నా ముద్దులతమ్ముడివి కదూ, అందుకని !

యతీం- ఇంక యింటికిరావా అక్కా !

రమ- నువు వద, నేను తర్వాత వస్తాను.

(యతీంద్రుడు వెళ్తాడు విశ్వేశ్వరి ప్రవేశం)

విశ్వేశ్వరి- అమ్మాయ్, ఏం పనులమ్మా మీరు చేస్తున్నది ! వేణీ దొంగపనుల్లో నువ్వెలా సాయం చేశా వమ్మా !

రమ- ఆయ నీ పనులుచేయమని నే చెప్పలేదు పెద్దతా !

విశ్వేశ్వరి- రమా నువు స్పష్టంగా చెయ్యమనకపోయినా యిందులో నీ తప్పు తక్కువేమీ కాదు సుమా !

రమ- నే నేంచేయను లెత్తా ? అప్పుడు మరో ఉపాయంలేకపోయింది. భజ్జా కర్ర పుచ్చుకొచ్చి, అడిగేటప్పటికే చేపల పంపకం అయిపోయింది. బావ తనవంతు పట్టించుకొని వెళ్ళిపోయాడు. ఇరుగుపొరుగువారు కొందరు ఒకటి రెండూ పట్టుకెమతున్నారు.

విశ్వే- పాడు చేపలకోసమే రాలేదు రమా! రమేశ్ చేపలు మాంసం ముట్టడు. అతడు చేపలకోసం కాదు, భజ్జాని వంపింది- అసలు పెదురుతోపుదగ్గర చెర్వులో తనకు భాగమున్నదీలేనిదీ తెలుసుకోవటానికే వాడిని వంపింది. అందులో ఆ అబ్బాయికి వాటాలేదని నీ నోటితో ఎలా-అన్నావో నువ్వే చెప్పు అమ్మాయ్ !

(రమ తలవంచుకొని మానంగా వుంటుంది)

విశ్వే- అతనికి నీయందెంత విశ్వాసము. గౌరవం ఉన్నాయో నువ్వెరుగవుగాని, నాకు తెలుసు రమా! ఆవాళ చింతచెట్టు కొట్టించి, మీ రిద్దరే వంచుకున్నారు. గుమాస్తాపంతులు ఎన్నిచెప్పినా రమేశ్ ఏమన్నాడో తెలుసా! తనకు భాగమేవుంటే ఎలాగూ యిస్తారనీ, నువ్వు తన్నన్యాయం చేయననీ అన్నాడు. కాని, నిన్ననువుచేసిన పనితో... సరే, నేనొకమాట చెపుతున్నా విను. నువ్వు ఆ స్త్రీకి, ధనానికి యెంత విలువయిచ్చినా, మనిషి ప్రాణం అంతకంటే విలువైనది సుమా! ఇదిగో రమా! నువ్వు చెప్పుడుమాటలు విని, దేనికిగాని లోభించి పలువైపులనుండి దెబ్బకొట్టి అతన్ని నాశనం చెయ్యమారు. ఆ విధంగా పోగొట్టుకున్నది మళ్ళీ ఎన్నడూ లభించదుసుమా.

రమేశ్ - (నేవధ్యంలో) పెద్దమ్మా !

(రమేశ్ లోపలికిరాగానే రమతలవంచుకొని, ముడుచుకుకూర్చుంటుంది)

విశ్వే- మిట్టమధ్యాన్నం వచ్చావే, నాయనా ?

రమ- మిట్టమధ్యాన్నం కాకపోతే నీకు తీరిక ఎప్పు

దుంటుంది ! నీ కెన్నో పనులుంటై. నవ్వుతా వెందుకు! సరే గాని పెద్దమ్మా! చిన్నతనంలో ఒకనాడు ఇలాగే మధ్యాహ్న మవ్వుడు కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుని నీవద్ద సెలవుతీసుకెళ్లాను. జ్ఞాప కంపుందా? ఇవాళా అలాగే సెలవుతీసుకోటానికే వచ్చాను. కాని ఇది ఆఖరుసారేమో ననిపిస్తోంది.

విశ్వే- రామరామ ! అలా అంటావే నాయనా ! రా, ఇలా వచ్చి కూర్చో.

(రమేశ్ అమెవద్దకు వచ్చి కూర్చుని నవ్వుతాడు. కాని సమా ధానమేమీ చెప్పడు. విశ్వేశ్వరి అత్యంత వాత్సల్యపూర్వకంగా చేత్తో అతని తల, వీపు విమురుతుంది)

విశ్వే- ఏ నాయనా, నీకిక్కడ ఆరోగ్యం బాగుండ లేదా ?

రమే- పెద్దమ్మా, నాది పడమటిదేశపు పవ్వు- రొట్టె లతో పెరిగిన శరీరం ! ఇది అంత తేలికగా ఉడుతుందా ? కాకపోయినా ఇంక నే నిక్కడ ఒక్కరోజుకూడ ఉండలేను. నా కిక్కడ ప్రాణం కడట్టుతూన్నట్టుంది.

విశ్వే- నీకు ఒంట్లో కులాసాగావున్నట్టు విని నా గుండె కుదుటపడింది. కాని, అబ్బాయి! ఇది నీ స్వగ్రామం కదా, ఎందు కుండలేవు ?

రమే- అది నేను చెప్పను. నీ వంతా యెరుగుదువని నాకు బాగానే తెలుసు.

విశ్వే- అంతా కాకపోయినా, కొంతవరకు తెలు సనుకో. కాని, ఈమాత్రానికే నిన్ను పోనిస్తానా రమేశ్ !

రమే- కాని, ఇక్కడ ఎవరికీ నేనంటే ఇష్టంలేదు పెద్దమ్మా.

విశ్వే- ఎవరికో యిష్టంలేదని పారిపోవటమా ? ఇప్పుడే నీ శరీరం పప్పు-రొట్టెలతో తయారయిందని గొప్ప చెప్పుకున్నావే. అది పారిపోయేందుకేనా ? ఆఁ, సరేగాని, నువ్వేదో రోడ్డుమరమత్తుకోసం చందా ప్రోగుచేస్తున్నావని నీ గుమాస్తా చెప్పాడు - అదేమయింది !

రమే- ఆఁ, ఈ సంగతే చెపుతావిను. ఆ రోడ్డేదో ఎరుగుదువా ? పోష్టాఫీసు ముందునంచి తిన్నగా స్టేషనుకు వెళ్లేరోడ్డే. ఏ అయిదేళ్ళకితమో. పెద్దవానలకు చెడి పోయింది. మధ్యలో పెద్దగండి యేర్పడింది కూడాను జనం కాలుజారిపడి కాళ్ళూ చేతులూ విరగొట్టుకుంటున్నారేగాని, మరమ్మత్తుమాటే తలపరు అదీ ఓ ఇరవై రూపాయలఖర్చు. కాని, ఈ మాత్రానికే ఏడెనిమిది రోజులనుండి ఎడతెగ కుండా తిరిగినా ఏడెనిమిది కాన్లుకూడా చందా పడలేదు. నిన్నరాత్రి మధు దుకాణం ముందుగా వస్తున్నా. ఎవరూ ఒక్క దమ్మిడీచందా ఇవ్వొద్దనీ, బూట్లువేసుకొని, సైకిలు మీద తిరిగే వారికే దాని అవసరమనీ ఎవకేమివ్వకపోయినా తమ అవసరంకొద్దీ వారే మరమ్మత్తు చేయించుకుంటారు. మీరు మాత్రం "అయ్యా, బాబూ," అని వీపు నిమిరు తూండండనీ జనానికి బోధించుతూండడం విన్నించింది.

విశ్వే- (నవ్వి) పోనీ, వారన్నట్టు నువ్వే బాగు చేయించరాదూ రమేశ్ ? - పూర్వులు యిచ్చిపోయిన డబ్బు వుందిగా.

రమే- (కొంచెం కోవగించుకొని) కాని, నేనెందుకు ఖర్చుపెట్టాలి? ఆలోచించకుండా, నూలుకోసం ఖర్చు పెట్టినందుకే విచారంగా వుంది ఈ గ్రామస్థులకోసం ఏమీ చెయ్యకూడదు. వీళ్ళకు దానమిచ్చినా మూర్ఖుడనుకునే నీచులు! మేలుచేస్తే స్వప్రయోజనం కొరకే చేసుకున్నాడంటారు. వీళ్ళను తమించడంకూడాతప్పే. పిరికితనంవల్లనే అలా చేశాడనుకుంటారు”

(విశ్వేశ్వరి నవ్వుతూంటుంది)

రమే- నవ్వుతా వెందుకు పెద్దమ్మా?

విశ్వే- నవ్వుక యే చెయ్యను నాయనా! అయితే నువ్వు వీరిపై కోవగించుకొని వెళ్ళిపోవా లనుకుంటావా రమేశ్? ఈ ప్రజలుయెంత దీనులో, దుర్బలులో, అజ్ఞానులో గ్రహిస్తే, వీరిపై కోవగించుకున్నందుకు నీకే సిగ్గు వేస్తుంది. (రమతో) ఏ రమా! ఇందాకటినుంచీ తలవంచుకొనే కూచున్నావే? ఏ రమేష్. బావకి మరదలికి మాటలుకూడా లేవా యే?

రమ- (తలయెత్తుకుందానే) నాకేమీ ఓరోధంలేదు పెద్దత్తా! రమేశ్ బావ...

రమే: (ఉలిక్కిపడి) ఆ! రమా! ఒక్క తెవే వచ్చావా, పెత్తల్లినికూడా వెంటపెట్టుకొచ్చావా?

విశ్వే: అలా అంటావే రమేశ్! మీ కిద్దరికీ బాగా పరిచయంలేదు. అందుకనే...

రమే: చాలే పెద్దమ్మా తమించు, ఇంతకంటే పరిచయం

అధికమవ్వాలని ఆశీర్వాదించేవు ! ఈమె యింటికివెళ్ళి తన పెత్తల్లిని పంపిందా, ఇంక ఆవిడ నిన్నూ నన్నూ నమలకుండా వదల్ది. అమ్మయ్యా ! నేను పారిపోతున్నాను. (అని లేస్తాడు)

విశ్వే: వెళ్ళమాకు రమేష్. నామాల విను.

రమే: (ఆగి) వద్దు పెద్దమ్మా, అంతావినన్నానులే. అహంకారంతో నిన్నుకూడా తిరస్కరించి నడచుకొనే వారిని గూర్చి ఏమీ చెప్పొద్దు. నీ కేదయినా అవమానం జరిగితే నేను సహించలేను. (గబగబా వెళ్ళిపోతాడు) .

రమ: విశ్వేశ్వరివంక చూచి ఏడుస్తూ) ని న్నవమానించటానికి పెత్తల్లిని పంపుతానా ! నా కీ కళంకం ఏమిటి పెద్దత్తా !

విశ్వే: (రమను దగ్గరకు తీసుకొని) ని న్నా అబ్బాయి తప్పుగా అర్థంచేసుకున్నాడమ్మా ! ఎప్పటికైనా నిజం తెలుసుకొనక పోడు కీ. .

ద్వి తీ యాంకము

మొదటిదృశ్యం

(తారకేశ్వరం బజారు. ప్రొద్దుపొడిచి ఎంతోపేపుకారేదు. రమ చెరువులోస్నానంచేసి తడిబట్టలతో యింటికివెళ్తుంటుంది ఆకస్మాత్తుగా రమేష్ తారసిల్లుతాడు. ఆమె చప్పున తలపైకి ముసుకులాక్కోబోతుంది. కాని, తడివస్త్రం పైకిరాదు. వెంటనే చంకలోని విండుబిందె క్రిందబెట్టి, రెండుచేతులు తడివస్త్రంలోపల గుండెమీద పెట్టుకొని నిలబడుతుంది.)

రమ: మీరు యిక్కడి కెలా వచ్చారు ?

రమేశ్: (ఒక ప్రక్కకు తొలగి) నన్ను మీ రెరుగుదురా ?

రమ: ఎరుగుదును. మీరు తారకేశ్వరం ఎప్పుడు వచ్చారు ?

రమేశ్: ఇప్పుడే బండిదిగి వస్తున్నాను. మా బందువులు వస్తామన్నారు కాని ఎవరూ రాలేదు.

రమ: బస యెక్కడ ?

రమేశ్: ఇంకెక్కడా లేదు, నే నిదివరకెన్నడూ యిక్కడికి వచ్చినవాణ్ణి కాదు. ఇవాల్ని కెక్కడో చోటు వెతుక్కోవాలి.

రమ: భజ్జానికూడ వెంట తీసుకవచ్చారా ?

రమేశ్: లేదు, నేను ఒక్కడనే వచ్చాను.

రమ- మంచిదే. (అని చిరునవ్వునవ్వి కొంచెం మొహం యెత్తుతుంది. ఇద్దరి చూపుటూ కలుస్తాయి. రమ మొహంవాల్చి, కొంచెం సంకయాత్మకంగా) అయితేమీరు నాతోరండి. (అని బిందె చంక నెత్తుకొచ్చి ముందుకు నడవబోతుంది.)

రమేశ్- నేను మీతో రావటం తప్పయితే మీరు పిల్చేవారేకాదు కాబట్టి, అలాగే వస్తాను. మీరు నే నెరుగని మనిషి అనీ అనిపించటంలేదు, ఫలానా అని జ్ఞాపకమూ రావటంలేదు. ఎప్పుడో స్వప్నంలో చూచానేమో ననిపిస్తోంది. మీ రెవరో చెబుతారా ?

రమ- నావెంట రండి. దారిలో చెప్తాను. మీ రా స్వప్నం చూచినదైనా ఎప్పుడో జ్ఞాపకంవుందా ?

రమే- లేదు. మీతో యింకెవరూ లేరా ?

రమ- లేరు ఒక దాసిమాత్రం బసలోవుంది. నౌకరు బజారుకు వెళ్ళాడు. అయినా నే నిక్కడికి తరుచుగానే వస్తుంటానులెండి. ఇక్కడి సందు-గొందులు నాకు బాగా తెలిసినవే.

రమే- కాని; నన్నుమీ వెంట తీసుకెళ్తున్నారెందుకు?

రమ- నేను తీసుకెళ్ళకపోతే మీ భోజనానికి చాలా ఇబ్బంది జరుగుతుంది.

రమే- అయితే కానివ్వండి, మీ కే ?

రమ- పురుషులకు మిగతా అన్ని విషయాల్నూ చెప్ప గలంగాని, ఈ సంగతే చెప్పలేం. నేను రమని.

రమే- రమా !

రమ- అవును. ఎవరిపరిచయము మీకు అసహ్యమో ఆవిడనే నేను.

రమే- కాని, న న్నొక్కడికి తీసుకెళ్తున్నావు ?

రమ- నా బసకు. అక్కడ మా పెత్తల్లి లేదులే. మీరు భయపడకండి; రండి.

(ఇద్దరూ విష్కమించుతారు. వెంటనే ఒక మంగలి వస్తాడు. వాని వెనుకనే ఒక యాత్రికుడు గబగబ వస్తాడు. ఆతనిజాట్టు. గడ్డం, మీసాలు దుబ్బుగా పెరిగివుంటాయి. గడ్డం కొద్దిగా గొరిగివుంటుంది. ఈ మనిషి మ్రొక్కుతీర్చుకోటానికి అంటే స్వామికి తనజాట్టు యివ్వ టానికి వచ్చాడు.)

యాత్రికుడు. (కంగారుగా) మంగలీ, ఓ మంగలీ ! నువు మంగలివేకదూ ? ఇలా వచ్చి కాస్త గడ్డం చెయ్యవయ్యా. చప్పన ఒకసారిమునిగివచ్చి స్వామిపూజచెయ్యాలి. యిది పుణ్యక్షేత్రం కాకపోతే యిక్కడ దమ్మిడిపనివుండదు ఇదిగో, యీ పావలా తీసుకుని త్వరగా ఊవరం చెయ్యి. పన్నెండున్నరబండికి వెళ్ళిపోవాలి. ఇంటివద్ద మళ్ళీ పిల్లాడికి రెండురోజులనుంచీ జ్వరంతగుల్తోంది. గొరుగు, త్వరగా గొరుగు. ఇక్కడ కూర్చోనా ?

మంగలి- (చేత్తో పావలా అందుకొని, రొంటిని పెట్టుకుంటాడు. ఆ మనిషిని క్రిందనుంచి పైదాకా రెండుసార్లు చూచి) అరె ! నీగడ్డం యెంగిలిపడిందే !

యాత్రి- యెంగిలేమిటి ! స్వామివారికోసం జుట్టు, గడ్డం పెంచాను. చూస్తున్నావుగా ! ఇవి నావా ; యెంగిలి పడటమేమిటి ?

మంగలి- (చేత్తో చూపిస్తూ) ఇదిగో గడ్డం కొంత గొరిగివుంటేను, ఇది యెంగిలిపడిపోయింది.

యాత్రి- ఎంగిలి ! ఒక మంగలివెధవ నాలుగణాలూ చేతిలో వేసుకొని కాస్త తితిప్పి, యజమానికి మరోపావలా ఇమ్మన్నాడు. నే నిప్పుడే రూపాయిపావలా ఆలయంలో జమకట్టి అనుమతి తీసుకొస్తూంటే యింకా యజమాని యెవరని అడిగాను. అయితే మరోచోటుకు పొమ్మన్నాడు. ఆ పావలావదులుకొని, కోవంతో వచ్చేశాను. ఇదిగో త్వరగా కానీవయ్యా, నీకు పుణ్యముంటుంది.

మంగలి: మరో ఎనిమిదణాలుతియ్యి. నాలుగణాలు వాడికి, నాలుగణాలు యజమానికిను.

యాత్రి- ఏమిటిది! మీరు మనుష్యుల్ని పిచ్చి వాళ్ళని చేసేటట్టున్నారే! ఐతే, నా పావలా ఇచ్చియ్యి. మళ్ళీపోయి వాడిచేతనే చేయించుకుంటాను.

మంగలి: పోతేపోరాదూ? నేనే నిన్నుపట్టుకొని ఆపానా!

యాత్రి: (కోవంగా) నా పావలా నా కిచ్చియ్య మంటున్నాను.

మంగలి: ఇంకా పావలా ఏమిటి! ఇంతసేపూ నీతో యీ తర్జన-భర్జన అంతా ఊరకేనే అనుకున్నావా?

యాత్రి- ఆ! నువ్వంటావా నన్ను!

మంగలి- మహా పండితుడివి దిగొచ్చావులే! ఏమనుకున్నావో, ఇది తారకేశ్వరమయ్య తారకేశ్వరం! మీరి మీరి చూచావంటే మెడపట్టి గెంటుతా, జాగ్రత్త! నీ కెవరు యవరంచేస్తారో చూస్తాను!

(పిల్లవాని చేయిపట్టుకొని ఒక ప్రాధాంగన వస్తుంది. ఆమెను వెంటడించి యిద్దరు పూజార్లు వస్తారు.)

మొదటిపూజారి: హై, స్వామినే వంచించంటమా! ఓసి దొర్బాగ్యులారా! మోసగించటానికి నీ కిం కెవరూ దొరకలా! ఒక్క రూపాయిపావలా మ్రొక్కుబడా!

ప్రేడ: (విచారంగా) లేదుబాబూ, నే నెవర్నీ మోస పుచ్చేదాన్ని కాదు. నేను రూపాయిపావలా “ముడుపు” కట్టాను. ఆ రూపాయిపావలా ఇచ్చేశాను.

మొ॥ పూజారి: సరే, ఎన్నాళ్ళయింది నీవు మ్రొక్కుకుని ,

ప్రౌఢ: మూడేళ్ళక్రితం, వరద వచ్చినప్పుడు. నేను చెప్పింది నిజమేబాబూ...

రెండోపూజారి: నిజం చెపుతున్నావా? ఒరి అబద్ధాలకోరు! ఈ మూడేళ్ళలో మీయింట్లో యింకెవరూ కాయలా పడలా! ఇంకెప్పుడూ మ్రొక్కుకోవాల్సిన అవసరం కలుగలేదూ! అలా జరుగుతుందా? నీ గుండెమీద చెయ్యేసుకో - పిల్లలుగలదానివి. ఈ స్వామి మరెవరూ కాదు. తారకనాథస్వామి నుమా!

ప్రౌఢ: (భయభీతురాలై) బాబూ, శపించకండి ఇదిగో ఈ రూపాయికూడ తీసుకోండి.

మొ॥ పూ: (చెయ్యిచాచి, రూపాయిపుచ్చుకొని) ఇంతేనా, ఒక్కరూపాయా? నువ్వుకనీసం మరో అయిదు రూపాయలు మ్రొక్కావు. బాగా జ్ఞానం తెచ్చుకో. స్వామి దయవల్ల మేము అన్నిసంగతులూ తెలుసుకుంటాం. మమ్మల్నెవరూ మోసపుచ్చలేరు.

రెం॥ పూ॥ ఇచ్చేయ్యి అయిదురూపాయలూ! బిడ్డలుగలదానవు - ఎందుకు స్వామికి కోపం తెప్పించడం! నీ పిల్లలకు శుభం కలుగుతుంది - త్వరగా ఇచ్చేయ్యి.

ప్రౌఢ: (ఏడ్చుమొహంతో) లేదుబాబూ, నా దగ్గర యింకేమీ డబ్బులేదు. ఇంకెక్కణ్ణుంచి తేను?

మొ॥ పూ: అదే, మళ్ళీ బంగారపు తామ్రపుందిగా. దానిని మరాబువద్ద తాకట్టుపెడితే అయిదురూపా

యలు ఇవ్వడూ ! వంపనుంటే దుకాణం చూపటానికి మని
పిని సంపుతాం. తర్వాత ఎప్పుడైనావచ్చి విడిపించు
కోవచ్చు"

(ఒక స్త్రీని చుట్టుకొని ఏ దెనిమిదిమంది బిచ్చగాళ్ళు పస్తారు)

మొదటి బిచ్చగాడు: ధర్మం చెయ్యమ్మా, మీ
కొడుకులు - కూతుళ్ళకు మేలుకలుగుతుంది.

రెం|| బి: తల్లీ, నీ కూతుళ్ళు చల్లగా వుండాలి !

మూ|| బి: దయదలచు తల్లీ, మీ అమ్మా నాన్నా

నా|| బి- అమ్మా, తల్లీ ! మీ భార్య - భర్తలు
బిడ్డలతో చల్లగా...

(అందరూ లాగలాడుతూ త్రోసుకుంటారు.)

గడ్డం యాత్రికుడు - నేను జట్టూ ఇవ్వను, గడ్డమూ
ఇవ్వను, అసలు మ్రొక్కే నీర్పనులే.

ప్రౌఢ - అయ్యోబాబు ! ఇది నా ఇష్టదేవతాయంత్ర
మయ్యా దీన్నెలా తాకట్టుపెట్టేది !

బిచ్చగాండ్రచే చుట్టవేయబడిన స్త్రీ - అరె, కొంప
మునిగింది ! ఎవరో నా కొంగుమూట కత్తిరించుకు
పోయాడు !

బిచ్చగాండ్రు - మీ కుటుంబం చల్లగావుండాలి తల్లీ
ఒక కానీ ఇవ్వమ్మా !

మొ|| పూజారి: అయ్యోతల్లీ ! నువ్వు బిడ్డలతల్లీవి,
యిది దేవస్థానం !

మంగలి - గడ్డం చేయించుకుంటారా ?

యాత్రి- గడ్డమా : ఎద్దులే. ఇది తారకనాథుని జట్టులే, ఇక యింటికి పోతున్నాను.

స్త్రీ- అయ్యో ! నే నివ్వడు యింటికి ఎలా చేరుకోను ; నా మూటే కత్తిరించుకుపోయాడే !

బిచ్చగాండ్లు- ఒక్క కానీ దానంచెయ్యి తల్లి, ఒక్క కానీ... (అంటూ ఆమెను త్రోసుకెళతారు.)

ప్రౌఢః తారకనాథునితోడు ! నా యిష్టదేవతా యంత్రంలాకోవద్దు, (పిల్లవాని చేయిపుచ్చుకొనిలాగుతూ త్వరత్వరగా వెళ్ళిపోతుంది.)

మొ॥ పూః ఒక్క రూపాయకుమించి గుంజలేక పోయాం.

రెం॥ పూ- అరె, ఆ చౌర్యాగ్యురాలివద్ద ఇంకేమీ లేకపోయె. (ఇద్దరూ నిష్క్రమణ)

మంగలి- పోనీ పావలాఅయినా దక్కింది బుర్రవగుల గొట్టుకున్నా ఎక్కడా ఒక్క పావలా దొరకదయ్యే !
నిష్క్రమణ

రెం షో దృశ్యం

(తారకేశ్వరంలో రమ దిన, సామాన్యమైన వడకమీద రమేశ్ కూర్చునిఉంటాడు. రమ కంగారుగా వస్తుంది.)

రమ- మీరు భలేవారే ! నేను మరోకూర తీసుకు రాబోతే, మీరింతలో లేచి చేయి కడుక్కొచ్చి పెద్దమినిషి లాగా పక్కమీదికి వచ్చి కూచుంటారా ! లేచివచ్చారే చెప్పండి :

రమేశ్ - భయంవల్ల.

రమ - భయం! ఏంభయం! నా భయమా? (అని దగ్గరలో కూచుంటుంది.)

రమే - నీ భయం వుందనుకో. అదీగాక మరో భయం కూడా వుంది.

రమ - ఒళ్ళు వేడితగిలినట్లుందా? మీరు ముందే ఈ సంగతి చెప్పలేదే! అనుమానంగా వుంటే, స్నానంచేసి, భోజనానికి కూచుంటారా?

రమే - ఏదో ప్రయాణంవల్ల అనుకున్నాను. నువ్వుంత శ్రమపడి ఎన్నో చేస్తే నేను వేడితగిలించని చెప్పి, నిన్ను నిరాశ చెందించనా? నీ చేతివంట ఇవాళ భోంచేయకపోతే మళ్ళీ ఈ జన్మలో లభిస్తుందా?

రమ - చాలుచాలు, ఇక ఆవండి ఈ పరాయిచోట నిజంగానే జ్వరంవస్తే ఎంతప్రమాదమో మీరే చెప్పండి.

రమే - అది మంచిది కాదుగాని, ఈ రాణి కష్టపడి చేసినవంట తినకపోవటం మాత్రం ఏమంత మంచిది చెప్పా?

రమ - ఈ మాత్రానికేనా! ఈ కానిచోట నే నేమీ ఎక్కువగా చెయ్యలేకపోయాను.

రమే - నీ వంటల సంగతి ఎవ రాలోచించారు? ఈ ఆదర - సత్కారాలు, శ్రద్ధ - నా కిం కెక్కడ లభిస్తాయి!

రమ - మీ ఇంట్లో మాత్రం ఆదరించేవారి కేం కొదవ?

రమే - ఇంతశ్రద్ధ ఇంకెవరికివుంటుంది చెప్ప! చిన్నప్పుడే అమ్మ చనిపోయిందాయె తర్వాత పెద్దమ్మదగ్గరైనా ఎన్నాళ్ళోలేను. ఆ తర్వాత మేనమామవద్దకు వెళ్లానేగాని,

అక్కడా మేనత్త మృత్యుచెందినందున, యిల్లు హోటల్ గే వుండేది. అలహాబాదులో చదువుతూండగానూ హోటలే గతి అయింది. గయ ఇంజనీరింగు కాలేజీలో చదివేటప్పుడూ రోతకలిగించే హోటలు తప్పలేదు. ఇష్టమైతే తినటం, లేకుంటే మానడం. లేదనే శత్రువులూ లేరు బ్రతిమాలే బంధు-మిత్రులూ లేరు.

(రమ మానంగా ఉంటుంది)

రమే- ఒంట్లో బాగాలేదని కడుపునిండా తినకపోయినా నా జీవితంలో యిది సుప్రభాతంలా వుంది. నా జీవితప్రవాహమే ఒక్కసారిగా మారినట్లుంది.

రమ- (తలదించుకొని) మీరు ప్రతివిషయం యిలా పెంచి మాట్లాడుతున్నారేమిటి!

రమే- పెంచగలశక్తి వుంటే తప్పకుండా పెంచేవాణ్ని కాని నా కా శక్తిలేదు.

రమ- అది నా అదృష్టమే ఇంకా అధికశక్తి వుంటే నే నిక్కడనుంచి పారిపోవాల్సివచ్చేది. ఇంటికి వెళ్ళి తర్వాత మీరు నన్ను తిట్టుకోకుండా ఇదీ మేలే రమ పిలిచి, కడుపు నిండా తిండ్డై నా పెట్టలేదని నలుగురితోను చెప్పగగా!

రమే- లేదు రాణీ! ఎవరిముందూ నిన్ను నిండించను. అంతేకాదు, నిన్ను పొగడను కూడాను. నాకీ రోజు నిండకు ప్రశంసకు అతీతమైనది. వాస్తవానికి కడుపునిండడమే గాక మరోవిధమైన తృప్తికూడా వుంటుందని ఇంతకుముందు నే నెరగను.

రమ- ఇవాళే మొట్టమొదటిసారిగా తెలిసిందా ?

రమే- అవును, ఇవాళే తెలిసింది

రమ- తెలుసుకోవలసినది ఇంకా వుంది. కాని, ఆవాళ నాకు కబురు వంపండి.

రమే- అంటే !

రమ- అన్ని విషయాలకు పుద్దేశ్యం తెలుసుకోవాలనటానిక్కూడ వేరే పుద్దేశ్యం ఏముంటుంది? సరేగాని, నిజం చెప్పండి, నన్ను మీరు ఆనవాలు వట్టనేలేదా?

రమే- ఎలా గుర్తువట్టగలనో నువ్వే చెప్పు ? చిన్నప్పుడు చూచాను. చాలాకాలానికి తిరిగివచ్చిన తర్వాత నీ ముఖం ఎప్పుడు చూచాను? నీ మొహం చూడాలనుకున్నప్పుడల్లా నువ్వు మొహం ప్రక్కకు పెట్టుకోవడమో, తల క్రిందికి వంచుకోవటమో జరిగింది. అందువల్లే, ఎప్పుడో కలలో చూచానేమో ననిపించింది. ఇవాళ చూడగానే అటువంటి కల...

రమ- సరేగాని, మీరు రాత్రిపూట యేం భోంచేస్తారు,

రమే- ఏది లభిస్తే అదే.

రమ- నా కొకసంగతి చెప్పండి. మీ రింత నిర్లక్ష్యంగా వుంటున్నారేండుకని, మీ ఏ వస్తువు ఎప్పుడెక్కడ వుంటుందో, యెటుపోతుందో తెలియదట? దేనియందూ మోహ-మమతలే లేనట్టుంది, అంతా ఏదో శూన్యంలో మునిగి తేలున్నట్టుంది.

రమే- నన్ను గురించి ఇంతగా చెప్పిం దెవడు?

రమ- ఇది తెలుసుకొని వంచేస్తారు, ఇంటికి వెళ్ళాక చెప్పిన మనిషితో జగడమాడటానికా?

రమే- అయితే ఎందువులతో జగడమాడుతూ తిరగటమే నా పని అనుకుంటున్నావా!

రమ- అదేగా చేస్తున్నాను. మీరు ఊళ్ళోకివచ్చి నష్టంబుంచీ నాతో తగాదాలేనాయె మా పెద్దమ్మ మా ఇంటికి యజమానినా దే? లేక నేనామెనే ఆ మాటలు అని పించా ననుకున్నారా-నా మొహమే చూడదలచుకోక పోవటానికి? నా సాక్ష్యంకోసం మనిషిని పంపారు—చెరువులోని చేపల్ని దొంగిలించింది నేనా?

రమే- సాక్ష్యం కోరలేదే-జవాబు కోరాను, అంతే నీ జవాబుకు తిరస్కారమేమీ జరుగలేదుగా రాణి !

రమ- లేదు. మీరు తిరస్కరించలేదు. కాబట్టే ఆ తప్పంతా నా నెత్తిమీదకువచ్చివడింది. ఈ భారం నాకు అనుభవం కావటంలేదూ? ఈ దండన నేను తెలుసుకోలేనా! గ్రామ మొత్తంలో మీకు వ్యతిరేకంగా ఎవ రేంచేసినా దాని బాధ్యత నాదేనా! మీ కోపమంతా నాపైనేనా! మీరు పట్నంలో ఈ న్యాయమే నేర్చుకువచ్చారు కాబోలు?

దాసి- (ప్రవేశించి) అమ్మగారూ, సామానంతా మూటలు కట్టించారా! ఆలస్యమైతే ఆరుగంటల బండి అందదు.

రమ- కుముదా! దీనికింత తొందరెందుకు ?

దాసి- మేఘాలు క్రమ్ముకొచ్చాయి. వాన వచ్చేటట్టుంది.

రమ- కురవనీ; మీరు ఎడారిలో కూర్చోలేదుగా.

దాసి- లేదులేండి; నౌకరుతో సామాను సర్దమని చెపుతాను.

(విష్కృ మ ఐ)

రమే- మీరు సాయంత్రంబండికి వెళ్ళాలను కోంటున్నారా కాబోలు,

రమ- అవును. మీరు;

రమే: నేనా? నేను రేవల్లా యిక్కడవుండక తప్పదు.

రమ: అసలే మీ ఒంట్లో బాగుండలేదు. అందులోను వర్షాకాలం. మీ రెక్కడవుంటారు?

రమే: ఎక్కడో వుంటాను. స్వామి పూజనిమిత్తము వచ్చే యీ యాత్రికులందరూ ఉండటంలా?

రమ: వారి విషయం వేరు. మీరు పూజకోసం రాలేదుగా. మీకు ఎవరిస్తారు చోటు?

రమే. (నవ్వి) ఎందుకోసం వచ్చిందీ మొహాన రాసి వుంటుందా?

రమ: (నవ్వి) అవును, రాసేవుంటుంది. తారక నాథుని దయవల్ల భక్తులు దాన్ని చదవగలరు. ఆ విధంగా భక్తిలేనివారిని తెలుసుకొని వెళ్ళగొట్టేస్తారు. మీరు పక్క వగైరాకూడ తెచ్చుకోలేదే!

రమే: అన్నీ తామే తెస్తామన్నారు.

రమ: చాలా మంచి యేర్పాటు! ఒంట్లో బాగా లేదు. పైన మేఘావృతమైవుంది. వెంట ఒక్క నౌకరైనా

లేదు ఒక కప్పుకునేదీ లేదు, పక్క కూలేదు. భోజన సమ
పాయం అసలేలేదు. అయినా దేనిగురించి చింతవున్నట్టే
లేదు. ఎప్పుడెక్కడ యేదిలభించితే అదేఆధారం. అచ్చంగా
పరమహంసలాగే ! ఏమిటి ఇలా తయారయ్యారు ?

రమే: ఎటూ యెవరూ లేనివారికి అలాగే జరిగి
పోతుంటుంది.

రమ: అలాగే కనిపిస్తోంది. అయితే ఇవాల్టికి ఈ
యింట్లోనే వుండిపోండి.

రమే: కాని యింటివారు...

రమ: వారికేమీ అభ్యంతరం వుండదు. వారికి
ఇలాంటి స్వల్పవిషయాలు లెక్కలోనివికావు. వారు వుండ
నిస్తారు లెండి.

రమే: కాని, నీ బెడ్డింగు వుంచివెళ్ళాలి రమా !

రమ: అలాగే వుంచివెళ్తాను. కాని మళ్ళీ నాకు
వంపాలి; ఎక్కడైనా పారవేయకూడదు సుమా.

రమే: బెడ్డింగు యెలా పారవేస్తాను ! నువ్వు నన్ను
మరీ పిచ్చివాణ్ణిగా యెంచుతున్నావే. ఎవరో నా గురించి
నీ కిలాంటి తప్పుడు అభిప్రాయం కల్గించివుంటారు.

రమ: (నవ్వి) ఇంకేం చెడుఅభిప్రాయం కలుగుతుంది
లెండి. మా పెద్దమ్మే కల్గించివుంటుంది. అయినా ఆమె
యిక్కడలేదుగా మీరు నిర్భయంగా విశ్రాంతి తీసుకోండి.
ఈలోగా నేను తలిమ్మాపనులు పూర్తిచేసుకుంటాను.
(వెళ్ళేందుకు లేచి నుంచుంటుంది.)

రమే: ఇంటివారితో పరిచయం కాకపోతే...

రమ: మీకు చాలా చిన్నతనంనుంచీ పరిచయం
వుంది ఇప్పుడేమీ ఆలోచించనక్కరలేదు. బాల్యంలో
'రాణీ' అని పిల్చేవారే అమెదే యీ యిల్లు.

రమే: ఇది నీ యిల్లైనా? ఇక్కడ నీకు యిల్లెందుకు?

రమ: చెప్పానుగా ఈ స్థానం నాకు బాగుంటుందని
అందువల్లే నేను ఇక్కడికి తరుచుగా వస్తుంటాను.

రమే: స్వామియందు నీకు పరమభక్తి కాబోలు!

రమ: దీనిని భక్తి అనరు. కాని జీవించి వున్నంత
కాలం ఏదో చెయ్యాలిగా.

దాసి: (ప్రవేశించి) అక్కా వానజల్లు ఆరంభించింది.
ఇవాళ శిష్యుడం కష్టమే.

రమ: ఇవాళ ప్రయాణంసాగదా? అయితే రేపే
వెళదాం.

దాసి: అట్లయితే బ్రతికిపోయాం కాని ఇవాళే వస్తా
మని కబురుచేశామే? ఇంటివద్ద ఆదుర్దాపడతారేమో.

రమ: కుముద! మధ్యమధ్య ఆదుర్దాపడటం మంచి
దేలే. నే వస్తున్నావద.

(దాసి నిష్క్రమణ)

రమే: నా మాలంగానే ఇవాళ నీ ప్రయాణం ఆగి
పోయింది.

రమ: మీ గురించికాదు, మీ అనారోగ్యంవల్ల.
మొహంచూస్తే జ్వరం వచ్చేటట్లేవుంది. ఈస్థితిలో మీమ్మల
వదిలిపెట్టి నేను యెలా వెళ్ళగలను?

రమే- నేను నీకేమీ కానుగా రమా! పైగాదాలో ముల్లులాంటివాణి కూడాను. అయినా స్వగ్రామస్థుడుగా నాకివాళి నావుచూపిన గౌరవ-చర్యదలు నోటితో చెప్పటము బాగుండదు.

(రమ మళ్ళీ వెళ్ళిపోతుంది)

రమే- నువు సుఖంగా వుండాలని, చిరంజీవి కావాలని ఆశీర్వాదించుతున్నాను రమా!

రమ- (చటుక్కున వెనక్కితిరిగి) నిజంగా ఇప్పుడు మీమీద కోపంవస్తోంది బావా! నేను హిందూవేధవను. నన్ను చిరకాలం జీవించమనటం శపించటమే అవుతుంది. శుభాకాంక్షలైన వారెవరూ విధవల నిలా ఆశీర్వాదించరు. ఇక నే వెడుతున్నాను.

(త్వరగా వెళ్ళిపోతుంది)

మూడో దృశ్యం

(గ్రామమార్గం, పగలు మూడోజాము ఎడతెరపిలేకుండా మూడు రోజులు వర్షంకురియుటవల్ల కాలువలు, చెరువులు, గుంటలు నిండుగా వున్నై. దారి బురదమయంగా వుంది. ఇంతకుముందే వాన వెలిసింది. చేతికర్ర, గొడుగు పుచ్చుకొని వేణి, గోవిందుల ప్రవేశం. వారి బటల మీద బురదనీరు చిందిన మరకలు కనపడుతుంటాయి.)

గోవింద- చాటునుంచి ఇంకా సందేహం యెందుకంట : కట్టతెగ్గొట్టి నీరు వదిలెయ్యమని చెప్పేందుకు మహాచుట్టం దిగొచ్చాడు! లేకపోతే పొలాలు మురుగుతో

మునిగిపోతాయట, మునిగిపోతే మునగినీ ఈ అలగాజాతి
దైర్యంచూచి ఏడవాలో నవ్వాలోకూడ తెలియకుండా
వుంది పెదబాబూ.

వేణి- చూచారా ! ఈ రైతువెధవల పొలాలు ఓ
యెకరాలు మునిగిపోతుందని చెరువుకట్ట తెగ్గొట్టాలట ! ఈ
చెరువుకోసం ఏటా రెండువందల రూపాయల నీటితీరువా
యివ్వాలివస్తుంది. ఇప్పుడు నీరు బయటికి వదిలే ఇంక
అందులో ఒక్కచేపయినా వుంటుందా ?

గోవిం- ఇంకా చేపలుండటమే !...మీ నీచజాతి
ముండాకొడుకులు ఎప్పుడైనా ఒక్కసారిగా రెండురూపా
యలు చూచారా ! ఒక్కసారే రెండువందల రూపాయల
నష్టమంటే మీకేం తెలుస్తుంది ! మనుషుల్ని కాపలా
పెట్టావుకదా ? దొంగవెధవలు చాటుమాటుగా గండి
పెడతారేమో ! ప్రాణంమీదికి వచ్చినప్పుడు ఈ వెధవలు
ఏమైనా చేయగలరు పెదబాబూ !

వేణి- జవానును, గోపాలుణ్ణి పంపాను. రమ
మొఖాసాపీర్ పురం అక్కరుకొడుకు దగ్గరికి కూడ కబురు
పంపాను. వాళ్ళిద్దరే వందమందికి జవాబివ్వగలరు.

గోవిం- మంచివనిచేశావు బాబూ ! నేను పుగాకు
వేసి చిలుము పీలుస్తుండగానే మీ నౌకరు వచ్చేశాడు.
ఏమిటిరా హరీ, “హానలో తడుస్తూవచ్చా”వని అడిగాను.
“పెద బాబూగారు పిల్చుకురమ్మన్నా”రనిచెప్పాడు. బడాయి
చెప్పుకోవటం కాదుగాని బాబూ, యింక ఒక్కదమ్ము
పీలిస్తే ఒట్టు ! చప్పున గొడుగు, కర్రచేతబట్టి బయల్దేరాను.

మీ అత్త “ఈగాలీ, వానలో ఎక్కడికండీ” అంటూ వెనకనుంచి కేకలు సాగించింది. “పోవే పిచ్చిదానా? పెద బాబు కబురంపితే, వానేమిటి వంగిడేమి”టని చక్కా వచ్చేశాను. నీ కబురువస్తే యింకా వెనక ముందాడటమా!

వేణీ- మీతో చెప్పకుండా నే నొక్కఅడుగైనా ముందుకు వెయ్యనని మీకు తెలుసుగా. నా దగ్గర వచ్చి మొత్తుకొని ఏమీ లాభములేకపోయేసరికి ఆ వెధవలంతా మొరపెట్టుకొనటానికి ఆ రమేశ్ వద్దకు పోయారు. వాడు ఒత్తి పశువు యుడు. నవ్వుమైతే అయింది, కట్టతెగ్గొట్టండనేస్తు డేమో!

గోవిం- అంటాడుకూడాను పెదబాబూ, ఆ కుల భ్రష్టుడు ఏమై నా చెప్పగలడు. (మెల్లగా) రనుకు కబురం పావుకదూ? ఆ పిల్లబుద్ధి ఎప్పుడూ ఒకలాగే వుండదు. బీదా - చిక్కిల వడ్పులు-మొత్తుకోళ్ళు విని, ఆవిడకూడా సరే నంటుందేమో!

వేణీ- ఆ భయంలేదులే, నే నామెకు వుదయాన్నే చెప్పి సరిచేశాను. నిన్నసాయంత్రంనుంచే చెవికొగుకుడు చూస్తున్నాకదూ! అదుగో, కొందరు వెధవలు యిటేవస్తున్నారు

(కొందరుకృషికులు ప్రవేశిస్తారు. వారు ఆసాదమస్తకం బురద నీరు కొట్టుకుని వుంటారు)

కృషికులు- (ఏకకంఠంతో) దయ తలచండి బాబూ, పేదవాళ్ళం. రక్షించాలి. ఈ పంట మురిగిపోతే మాపిల్లా జెల్లా మాడిపోతారు.

గోవిం- ఏమోయ్ సనాతనా. మీరు చినబాబు దగ్గరకు పరుగెత్తారుగా, ఇప్పుడాయన ఆదుకోడూ ?

సనాతనుడు- గంగూలీ బాబుగారూ ! కొందరు వెళ్ళారులెండి. మే మీ బాబుగారినే నమ్ముకున్నాము; వీరి పాదాలే పట్టుకుంటాము. (వేణీబాబు పాదాలపైబడి ఏడుస్తాడు)

రెం. కృషి- (వేణీపాదాలు పట్టుకొని) మమ్మల్ని బ్రతికిస్తారో చంపుతారో మీ దయ ! మీ పాదాలు వదిలి పెట్టము.

వేణీ- (విదలించి పాదాలుతప్పించుకొని) పో పొండి నీటితీరువా రెండువందలు మే మెందుకు నష్టపడతాం ?

—వదండి, మనం వెళదాం ఇంకా పనులున్నై.

(వేణీ, గోవిందులు వెళ్ళటానికి ఉద్వేగపడుతారు)

కృషికులు- పెదబాబూ; గంగూలీగారూ ! అయితే నిజంగానే మమ్మల్ని చంపివేస్తారా ?

గోవింద- (ఆగి వెనుదిరిగి, మొహమింతచేసి) మీరు చస్తారో బ్రతుకుతారో మాకేం తెలుసు ?

(ఇద్దరూ నిష్క్రమించుతారు)

కృషికులు- అయ్యోదేవుడా ! నిజంగానే మమ్మల్ని చంపివేసావా ! పైనవుండి అంతా చూస్తున్నావుగదా, దీని కేమీ దారిచూపవా ?

(అందరూ నిష్క్రమణ)

నాలుగో దృశ్యం

(రమ యింటిముందరిభాగం. సంధ్యా సమయం. ప్రాంగణంలో ఒక ప్రక్కన చండీమండపం కొద్దిగా కనపడుతుంటది. రెండో వేపువ తులసికోట. రమ నిత్తో దీపంపట్టుకొని మెల్లగావస్తుంది, దీపం తులసి కోటవద్దపెట్టి, వంగి నమస్కరిస్తుంది. అంతలో రమేశ్ మెల్లగ ప్రవేశించి ఆమె తలవేపున నిలబడతాడు.)

రమ- (తలెత్తి, అకస్మాత్తుగా రమేశ్ ను గాంచి, ఆశ్చర్యంగా) ఆ, మీరా ! ఎక్కణ్ణుంచి !

రమే- రమా ! నేనొక అవసరమైన పనిమీద వచ్చాను.

రమ- (చిరునవ్వు నవ్వి) ఇలాగేనా వచ్చి నుంచు నేది ? ఎవరైనా చూస్తే దీపంపెట్టి యింతసేపూ నేను మీకే నమస్కరించుతున్నా ననుకుంటారు !

రమే- నేను నీ వద్దకే వచ్చాను రమా !

రమ- నవ్వి అది నాకూ తెలుసు. కాకపోతే. మా పెద్దమ్మకోసం వచ్చారని అన్నానా నేను ? (దీపం చేత్తో తీసుకొని లేచి నిలబడుతుంది) చెప్పండి, ఏమిటి పని ?

రమే- నువ్వంతా వినేవుంటావు. నీళ్ళు బయటికి వదలటాన్ని గురించి నీ అభిప్రాయం తెలుసుకోవటానికే వచ్చాను.

రమ- నా ఉద్దేశ్యమా ?

రమే- అవును. నీ అభిప్రాయం కోసమే ఇక్కడికి వచ్చాను. రమా ! ఆపత్సమయంలో దీనులకోరికను నువు కాదనవని నే నెరుగుదును.

రమ: నీళ్ళు వలటం అవసరమేగాని, యిదెలా
కుదురుతుంది రమేశ్ బావా ! పెదబావ యిష్టపడలేదుగా.

(వేణీ. గోవిందుల ప్రవేశం)

వేణీ: లేదు నేను ఒప్పుకొను, ఎందుకు వదలాలి ?
రెండు మూడు వందలరూపాయల చేపలు పోతాయని
ఎరుగుదురా ? ఆ డబ్బు రైతులు యిస్తారా ?

రమే: రైతులు పేదవాళ్లు. వారితడబ్బు యెక్కడ
తెస్తారు ? అన్నయ్యా, మీరీ విషయం కాస్త ఆలోచించి
చూడండి.

వేణీ: ఆలోచించానులే, కాని రమేశ్ ! మనము
యింతడబ్బు ఎందుకు నష్టపడాలో తెలియటంలేదు. గోవిం
దునితో చూచారా, మా తమ్ముడుగారు జమీని అలాగే
నిర్వహిస్తాడు ! తమ్ముడూ, ఆ పెనవలు ప్రొద్దుటనుంచీ మా
యింటివద్దే వీడుస్తూ పడివున్నారు. నాకు అంతా తెలుసు.
మీ యింటివద్ద జవానులేడూ ? వాళ్ళపాదాలకు చెప్ప
లేవా అని అడుగుతున్నాను వెళ్ళు, పోయి ఆవర్పాటేదో
చెయ్యి ! నీరు దానంతట అదే తగ్గిపోతుంది. (గోవిందు
నితో కలసి "హిహిహిహి" అని నవ్వుతాడు)

రమే: కాని, మనం ముగ్గురం రెండువందల నష్టాన్ని
తప్పించుకోవటానికే చూచుకుంటే, పాపం ! ఆ దొర్భా
గ్యుల యేడాదిగ్రాసం నాశనమైపోతుంది అన్నయ్యా !
వాళ్ళ అయిదారువేల రూపాయలపంట మన్నైపోతుంది.

వేణీ: అయితే కానీ; వాళ్ళకు అయిదువేల రూపా
యలు నష్టమైతే మనకే, యాభైవేలుపోతే మనకే ? ఆ

వెధవలుకోసం రెండువందల రూపాయలు నష్టపడతామా
తమ్ముడూ ?

రమే: అయితే వాళ్ళు సంవత్సరమంతా ఏం
శింటారు ?

వేణి: (నవ్వి, తలవంకించి, ఉమ్మేసి)

ఏం శింటారా ? నువ్వు చూస్తూవుండు-ఆ వెధవలుభూములు
తాకట్టుపెట్టి డబ్బు తీసుకోవటానికి మనవద్దకే వస్తారు.
తమ్ముడూ, నువ్వు కొంచెం తాపీగా ఆలోచించి పని చెయ్యి.
మన పెద్దలు మనకు యిచ్చిపోయినట్లే మనమూ క్రిందా
మీదా పడి మన సంతానానికి కూడా వుంచిపోవాలి.
వాళ్ళేం శింటారని అడిగావుకాదూ ? అప్పుచేసిశింటారు.
లేకపోతే వాళ్ళని నీచజాతి అని ఎందుకన్నాడు ?

గోవింద- అదిఋషులు, మురులుచెప్పిన శాస్త్రాక్తి;
మీరూ నేనూ కల్పించినదా ఏమిటి ?

రమే: మీరు వాళ్ళేమైతే యే అనుకున్నప్పుడు
ఇంక చర్చించి ప్రయోజనమేముంది ? (రమతో) రమా !
నీపీర్పురం అక్కరులేడూ, అతనికొడుకులకు కబురుపంపాను.
(గోవిందునితో) పదండి, మనం అలాపోయి చూద్దాము.
ప్రొద్దుకూకుతోంది కూడాను.

గోవింద- అలాగే, రా బాబూ, పోదాం.

(ఇద్దరూ వెళ్తారు)

రమే: రమా, నువ్వు “సరే”నను. ఆయన ఒక్కడూ
కాదన్నంతమాత్రాన యింత అన్యాయం జరగటమా ?
నేనిప్పుడే వెళ్ళి కట్ట తెగ్గొడతాను.

రమ: మరి, చేవలుపోకుండా ఏమి ఏర్పాటుచేస్తారు ?

రమే: ఇప్పుడు అంత సీరుండగా చేవలు పోకుండా చేయడానికేమీ ఉపాయం లేదు మన మీ నష్టం భరించక తప్పదు. లేకపోతే గ్రామంలో జనం చచ్చిపోతారు.

(రమ మాట్లాడదు)

రమే: మరి, నువ్వు ఒప్పుకున్నట్లేనా !

రమ: ఊహలు! నేనింత నష్టం భరించలేను. అదీ గాక ఈ ఆస్తి నాదికాదు తమ్ముడిది నేను వాడికి సంరక్షకురాలిని మాత్రమే.

రమే: కాదు, ఇందులో సగం ఆస్తి నీదని నాకు తెలుసు.

రమ: అది పేరుకుమాత్రమే. యావడాస్తి జిత్తికే దక్కుతుందని నాన్నగారికి తెలుసు. అందువల్లే నా పేర సగం వ్రాసిపోయారు

రమే: [వినయపూర్వకంగా] రమా ! ఇది యేమంత నష్టం ? నువ్వు కలదానవు నీకీనష్టం ఒక లెఖ్కులోదికాదు. ఈ మాత్రానికి నువ్వు జనాన్ని ఆకలితో చావనీవద్దని బ్రతిమాలుతున్నాను. నేను నిజం చెపుతున్నాను - నువ్వుంత కారిన్యం చూపుతావని కలలోకూడ తలచలేదు.

రమ: నేను నష్టం భరించలేకపోవటమే కారిన్యత చూపటమయితే సరే, కఠినమైన అనుకోండి. మరి మీరింత దయగలవారైనప్పుడు మీరే ఆ నష్టం అంతా భరించ కూడదూ ?

రమే: రమా! డబ్బువ్వవనారం వచ్చినపుడే మనిషి నిజరూపం బయటపడుతుంది మోసం — కపటం అప్పుడు చెల్లవు. అలాగే యివాళ నీయధార్థస్వరూపం కన్నడుతోంది. కాని నువ్విలాంటిదానవని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. నువ్వింతకంటే గొప్పదానవని, వీరందరికంటే ఉన్నతస్థానంలో వున్నావని తలచాను నిన్నింక కఠినురాలి వనడంకూడా తప్పే. నీ వతిసీచురాలివి, సీనురాలివీని.

రమ: ఏమన్నాను, నే నెలాంటిదాన్ని?

రమే: ను వ్యతి సీచురాలివి. నే నిప్పుడెంత ప్యాకు లంగా వున్నదీ తెలిసే, ఆ దీనుల నోటివద్ద కూటివిలువ నా వద్ద గుంజుకోవాలనుకుంటున్నావు ఈ మాట అన్నయ్య కూడ నోటితో అసలేకపోయాడు కాని, స్త్రీవయివుండినీ నువు తేలిగ్గానే చెప్పగలిగావు. సరే, రమా, నీ కివాళ ఒక మాట చెప్పిపోతున్నాను - నేను యీ సప్తాన్ని రాబట్టుకోగలనునుమా! కాని, మనిషిజాతి బుద్ధిమీద దెబ్బకొట్టడంవున్నదే అది ప్రపంచంలో సమస్త పాపాలకు మించిన పాపం. ను వ్యివాళ ఆ పాపానికే ఒడిగట్టి నా వద్ద డబ్బు లాగడానికి వలవన్నావు.

(రమ నిహ్వం అయి, హతబుద్ధిలా చూస్తుంటుంది.)

రమే- నాబలహీనత యేదో మీరు బాగా యెరుగుదురు. కాని దాన్ని నొక్కినందువల్ల ఇవాళ ఒక బిందువు రసమైనారాదు. మరి నేనేం చేశానోకూడ నీకు చెప్పివెళ్తాను. నే నిప్పుడేపోయి కట్టెగొట్టేస్తాను. మీరు నన్నడ్డ గించగలిగితే ఆ ప్రయత్నం చేసుకోండి.

(రమేష్ వెళ్తుంటే రమ పిలుస్తుంది)

రమ: కొంచెం వినిపొండి. నా యింట్లో నన్ను మీ యిష్టం వచ్చినట్లు అవమానించినదానికి నేనేమీ అనదలచుకోలేదు. కాని మీరు ఆ పనిమాత్రం చేయకండి.

రమే: ఎందువల్ల?

రమ: మీరింత అవమానించినా నేను మీతో తగాయిదా పడదలచుకొనక పోవటంవల్లనే.

రమే: అయితే?

రమ: బహుశా అక్కడికి అక్కగుసర్దారు ముఠాచేరి వుంటుంది.

రమే: నీ అక్కరుముఠాతో ఎవరెవ రెందరున్నారో నే నెరుగను, తెలుసుకోవాలనీ లేదు. తగాయిదా-కొట్లాట లంటే నాకు ఇష్టంలేదు కాని, ఇప్పుడు నీ సద్యావానికి నా ముందేమీ విలువలేదు- (అని విసురుగా వెళ్ళిపోతాడు)

పెత్తలి: (ప్రవేశించి) ఎవరే అమ్మాయ్ బిగ్గరగా మాట్లాడుతున్నాడు! గొంతు విన్నదిలాగే వుండే,

రమ; ఎవరూ లేదులే.

పెత్తలి: అయితే యెవరూ లేకుండానే నాకు వినపడిందంటావా! దీపం వెలిగించి పూజకు కూర్చున్నానో లేదో, ఎవరో ఘర్షణపడుతున్నట్టు విని, లేచివచ్చాను.

రమ: ఆయన వెళ్ళిపోయాడులే, నువ్వుపోయి పూజ చేసుకో. (లోపలివేపు చూస్తూ) కుముదా!

కుముద: (ప్రవేశించి) ఏమిటి అక్కా!

రమ: కా న పెద్ద తగారి యింటిదాకా నా వెంటరా.

పెత్తల్లి: ఈ వేళప్పుడు అక్కడి కెందుకే?

రమ: చూడు పెద్దమ్మా, ప్రతిదీ నీ కెందుకమ్మా.

పద. కుముదా!

కుముద: రా, షేషదాం. (ఇద్దరూ వెళ్తారు)

పెత్తల్లి: అయ్యో తల్లీ! కోట్లాచావే! తారకేశ్వరం సంగతి పదిమందీ విడకపోతారా! నలుగురితోను పోట్లాడలేక నే చస్తున్నాను! (నిష్క్రమణ)

(వేణి, గోవిందులు, దెబ్బయితిన్న అక్కరు, అతని కొడుకు లిద్దరు గౌహర్, ఉస్మానుల్ ప్రవేశం)

అక్కరు: (స్థంభాన్ని ఆనుకొని కూర్చునివుంటాడు. మొహంమీద రక్తం మరకలుంటాయి.) అరె అల్లా!

గౌహర్: (తలమీది నెత్తురు తుడుచుకొని) ఏం అబ్బా, బాగా బాధగావుందా?

అక్కర్: యా అల్లా!

వేణి: నా మాటవిని స్టేషనుకు వద అక్కర్! వాడికి ఏదేశ్య జై లుశియ పడకపోతే నన్నడుగు.

రమ: (ప్రవేశించి) అరె, ఎవరు మిమ్మీవిధంగా కొట్టింది! (అని దగ్గరగా కూచుంటుంది.)

అక్కరు: (ఆకాశంవేపు చెయ్యితి) అల్లామే.

వేణి: అల్లా, అల్లా! "అల్లా అల్లా" అంటూ ఇక్కడకూర్చుంటే ఏమవుతుంది? స్టేషనుకు రమ్మంటున్నాను. ఇందుకు బదులుగా నేను వాడికి పదేశ్యశియ

వేయించకపోతే - రమా ! నువు మాటాడవే! నా వెంట పోలిసున్నేవనుకు రమ్మని చెప్పు యితనితో.

రమ - అక్కర్ ! ని న్నిలా గాయవర్చింది ఎవరు !

అక్కరు: చినబాబు అమ్మాయిగారూ !

రమ: అలా జరుగుతుందా : మీ బాబుకొడుకులు ముగ్గుర్ని చినబాబు ఒక్కరే కొట్టారా ? ఇది మూడువందల మంది కూడ చేయలేని పనే !

అక్కరు: అదే జరిగింది అమ్మాయిగారూ! - శెభాష్ చినబాబూ, నువు నిజంగా తల్లిపాలుతాగావు : కర్రత్తిప్పట మంటే అదీ !

గోవింద: అరె, ఈమాటే స్తేవనుకువచ్చి చెప్ప మంటున్నాను. నీ కా చినబాబు కర్రతగిలిందో, ఆ వెధవ భజ్జాగాడి దెబ్బతగిలిందో - అదే చెప్పు.

అక్కరు: ఆ పొట్టిగుంటడా నన్నొట్టేది ? కర్ర త్తిప్పటం వాడికేం తెలుసుయ్యా ! ఏ గౌహర్, నీ తొలి దెబ్బకే కూలిపోయాడుగదూ వాడు ?

(గౌహర్ నోటితో ఏమి చెప్పక "అవు"నని తలాపుతాడు)

అక్కరు: నా దెబ్బే తగిలే వాడు చావనే చచ్చే వాడు. గౌహర్ దెబ్బతోనే వాడు "అమ్మో" అంటూ వడిపోయాడు అమ్మాయిగారూ !

(గౌహర్ మళ్ళి తలాపుతాడు)

అక్కరు: ఆ తర్వాత - అమ్మాయిగారూ - చిన బాబు వాడిచేతిలో కర్రతీసుకొని గండివద్దకుపోయి నిల బడ్డాడు, యింక మే మాయన్న కదిలించలేకపోయా

మమ్మా. చీకట్లో ఆయనకళ్ళు పులికళ్ళలా మెదిలినై.
ఆయన “అక్కర్” నువు ముసలివాడివి. దూరంగా తప్పకో.
కట్ట తెగొట్టకపోతే డిల్లో జనమంతా ఆకలితో మాడి
పోతారు. నువ్వు వ్యవసాయం చేస్తున్నావుకదా ! నీకూ
పొలమూ - పుట్రావుందిగా ! నీవంటే నష్టమైతే నీ కెలా
వుంటుందో ఆలోచించు” అన్నాడు. నేను సలాంపెట్టి
“మమ్మల్ని రాణి అమ్మగారు పంపారు చినబాబూ, మేము
ప్రాణంపోయినా కట్ట కాపాడుతామని చెప్పినట్టాము.
మీరు అడ్డంరాకండి బాబూ ! మీచాటున పలుగు పార
లతో గండికొడుతున్న వాళ్ళవని పట్టి మేము వెళ్ళిపోతా”
మన్నాను.

వేణీ: స్వామిద్రోహివేధన, వాడికి సలాంకొట్టినచ్చి,
ఇక్కడ గప్పాలు కొడుతున్నాడు.

(అక్కరు, అతని కొడుకులు ప్రతివాదానికి చేతులెత్తుతారు)

అక్కరు: ఏమండోయ్ పెదబాబూ ! మర్యాదగా
మాట్లాడండి. స్వామిద్రోహుల అనకండి, ముసల్మాన్ బిడ్డలం
వద్దే నా సహిస్తాంగాని, నమ్మకద్రోహమంటే సహించం
తెలిసిందా ! (చేత్తో మొహంమీది నెత్తురు తుడుచుకొని)
చూచారా అమ్మాయిగారూ ! ఈయనగారు మమ్మల్ని
స్వామిద్రోహుల మంటున్నారు ! బాబూ, మీ కళ్ళతో
చూస్తే తెలిసేది చినబాబు అంటే ఏమిటో !

వేణీ: (మొహం చిట్లించి) చినబాబు ఎలాంటివాడో
అదే స్టేషనుకువచ్చి చెప్పరాదూ ! కట్టమీద కాపలా
కాస్తుంటే చినబాబు వచ్చి కొట్టాడని చెప్పండి.

అక్కరు- [నాలుక కొడుకొక్కని] తోబా ! తోబా !
వగల్గే రాత్రి అనమంటారా బాబూ ?

వేణి- కాకపోతే మరోవిధంగా చెప్పి ఈ రాత్రే
స్టేషనుకుపోయి రిపోర్ట్ చేయి, నీ గాయాలు చూపించిరా.
రేపువారంటు పుట్టించి, వాడిని జైల్లో పెట్టిస్తాను - రమా,
ఇతనికి నువ్వైనా సచ్చజెప్పు. మళ్ళీ యిలాంటి అవకాశం
దొరకదు.

(రమ మాట్లాడకుండా అక్కరువంక చూస్తుంది)

అక్కరు- (తల అడ్డంగా తిప్పుతూ) లేదమ్మా, ఈ
పని నావల్ల కాదు.

వేణి- (గద్దించి) ఏం, ఎందువల్ల కాదు ?

అక్కరు- (కృద్ధస్వరంతో) ఏంమాట చెపుతున్నారు
పెదబాబూ ! నాకు సిగ్గు - శరమూ లేవూ, నాలుగు
ఊళ్ళల్లోను సర్దారు అనిపించుకుంటున్నానే ! - రాణీ అమ్మ
గారూ ! మీరు సెలవిస్తే పోయి జైల్లో కూచుంటాను
గాని, ఏ మొహం పెట్టుకొనిపోయి ఫిర్యాదుచేయను !

రమ- నువ్వు నిజంగానే స్టేషనుకు వెళ్ళవా అక్కర్ ?

అక్కరు- లేదు అమ్మాయిగారూ, నేనేంచేయమన్నా
చేస్తానుగాని, స్టేషనుకుపోయి నా దెబ్బలు చూపించలేను.
లే గౌహర్ ! మనం ఫిర్యాదుచేయొద్దు, యేమీవద్దు; ఇంటికి
పోదాం పదండి.

(ముగ్గురూ లేచి వెళ్ళడానికి ఉద్యుత్తులవుతారు)

గోవింద- పెదబాబూ, వీళ్ళు నిజంగానే వెళ్ళిపోతు
న్నారే. అంతా వ్యర్థమేనా ?

వేణీ: రమా ! వీళ్ళని ఆపనూ ! యీ అవకాశం జారిపోతే మళ్ళీ లభిస్తుందా ?

(రమ మాట్లాడకుండా తల ఒంచుకుంటుంది. అక్కరు, అతని కొడుకులు మెల్లగా బయటికి వెళ్ళిపోతారు)

వేణీ: ఓహో, నాకు అంతా తెలిసింది !

గోవిం: అయితే మనం విన్నది అబద్ధం కాదన్న మాట !

(ఇద్దరూ విష్కరించుతారు)

రమ: రమేశ్ బావానువ్వింతపని చేస్తావని, చేయ గల శక్తి నీకు ఉందని నేను కలనైనా ఊహించలేదు !

అ యి దో దృ శ్యం

(గ్రామంలో ఒక ప్రక్క కొన్ని కూలిపోయిన మందిర శిథిలాలు కనిపిస్తుంటాయి. చెట్లు అలా - గుర్మములతో విండివుంటుంది. ఇటు వేపు జనసంచారమే లేనట్లుంది.)

(వేణీ, గోవిందులు ప్రవేశం)

గోవింద: (అతి జాగ్రత్తగా అటూ యిటూ చూచి) ఏ వెధవ అయినా ఇక్కడకూడ దాగి వింటాడేమో ! బాబూ, నేను వలపన్ని త్రాడు చేత్తో పట్టుకూర్చున్నాను. కాస్తలాగితే, దభేల్ మని పడిపోవటమే !

వేణీ: పని అయినట్లైనా ?

గోవిం: లేకపోతే నిన్నూరకే ఈ అడవిలోకి పిల్చు కొస్తానా బాబూ ? ఒరే భైరవాచారిగా ! గుడ్డిగవ్వ విలువ చెయ్యని వెధవవి మా కెదురు వసావా ! నీ బ్రతుక్కు

యింకొకరికి రక్షకుడివా ? ఇంక ముందు నీ తాతముత్తాతల భూమి నిల్పుకో ! నీ కూతురు పెళ్ళి యెలా చేసానో నేనూ చూస్తాను !

వేణి: డిక్రీ అయిందా ?

గోవిం: (చేతివేళ్ళు పదీ పైకెత్తి) వెయ్యికో, కాని- బాబూ - ఇంక ఒట్టిమాటలతో పనిజరగదు. చెరిసగం నుమా !

వేణి: (హుషారుగా) చెరిసగమేమిటి ? పదిఅణాలు, ఆరణాలు !

గోవిం: శెభాష్ ! చిరంజీవివి అవు, బాబూ ! ఇంతే కాదు, దుర్గాపూజ సమీపిస్తోంది. ఈసారి ఆ యదుముఖిర్జీ కూతురు రమ దుర్గ నెలా నిలబెడుతుందో చూడాలి ! వచ్చే ఫాల్గుణంలో తమ్ముడికి వడుగు యెలాచేస్తుందో కూడా నలుగురికీ చూపిస్తాను; లేకపోతే నాపేరు గోవిందుగంగూ లీయే కాదు.

వేణి- అయితే ఆ తారకేశ్వరం సంగతి నిజమేనా ?

గోవిం: నిజంకాకపోయేటమేమిటి? అప్పుడు వెంటవెళ్ళిన నౌకకు విధవ పూరకే చెప్పాడా ! డబ్బాశపెట్టి, ఎంత బుజ్జ గించినా లొంగనిదే ! అప్పుడు నా పాదధూళి వాడిన తన వేసి “ఒరే, నువ్వెంత రమ నౌకరుడయినా శూద్రుడివి. పిల్లలుగలవాడివి. బ్రాహ్మణి పాదధూళి నీ తలపై వుంది. ఇంక నువ్వు అబద్ధం చెప్పావా తెల్లవారకముందే నిన్ను పాము కాటువేసితీరుతుందిరా” అని భయపెట్టాను.

వేణి: ఆఁ, తర్వాత !

గోవిం: పెద్దవ బిక్క మొగంవేశాడు. నేను 'ఒరే, నీ నాకరీపోతే మళ్ళీ దొరుకుతుందికాని, ప్రాణంపోతే మళ్ళీ వస్తుందటరా అన్నాను అప్పుడు వాడు జరిగినదంతా చెప్పివేశాడు సాయంత్రం ఆరుగంటల బండికి ఆవిడరాలేక పోయిందట. చినబాబు రాత్రిఅంతా అక్కడే వున్నాడట భోజనం అయినతర్వాత, నవ్వులు, సరసాలూనట-అయినా మన కెందుకు ఇతరులను నిందించటం, జరిగినది మాత్రం నిజం !

వేణి: చూచారా, ఆవాళ అక్కరును స్తేషనుకు రానివ్వలేదు !

గోవిం: యెలా వెళ్ళిస్తుంది' ఆయ్యోబాబూ, అలా పోసిస్తుందా ?

వేణి: హుఁ ! చీకటిపడుతోంది, పోదాం వదండి.

గోవిం: వద (చప్పున వేణి చేయిపట్టుకొని) చూడు బాబూ, నేను ముందే చెప్పుచున్నాను- ఆస్తిలో సగభాగం మేనల్లుడు ఎక్కడ పట్టుకుపోతాడో - జాగ్రత్తసుమా !

వేణి: మీ రా విషయంలో నిశ్చింతగావుండండి. నేను వుండగా అలా జరగటమే !

గోవిం: ఈసారి రమకు సంతసామ్ములో వాటావదలటానికి వీల్లేదుబాబూ; కాని ఈ సంగతులన్నీ యిప్పుడప్పుడే పొక్కనివ్వకూడదు.

వేణి: (నవ్వి) అలాగే చూద్దాంలెండి.

(ఇద్దరూ నిష్క్రమణ)

ఆ రో దృ శ్యం.

(రమేష్ యింట్లో. చాలా ప్రొద్దుపోయినాకూడ రమేష్ తన వడకగదిలో కూర్చుని ఏదో నాస్తా చదువుకుంటున్నాడు. అకస్మికంగా నేపథ్యంలో ఎవరిదో ఏడ్పు వినబడుతుంది కొంచెంసేపట్లో గుమాస్తా గోపాలుని మెడకు వ్రేలాడుతూ భైరవచార్యులు బిగ్గరగా కేకలు పెడుతూ ప్రవేశించుతాడు. రమేష్ గాబరాగా లేచి నుంచుంటాడు.)

భైరవాచార్య: (ఏడుస్తూ) చినబాబూ, నా కొంప మునిగింది బాబూ!

రమే: ఏం జరిగింది గుమాస్తాగారూ?

గోపా: బాబూ, పనిపూర్తిచేసుకొని పడుకోవటానికి వెడుతున్నాను. ఇంతలో ఎక్కడినుంచో ఆచార్యులుగారు పరుగెత్తుకొని వచ్చి నా మెడను వాటేసుకున్నారు. నా మెడ వదలటంలేదు సరిగదా, యీ యేడుపూ ఆవటంలేదు.

రమే: ఆచార్యులుగారూ, ఏం జరిగిందండీ!

భైర: బాబూ, నాకు సర్వనాశనమైంది. ఇంక నేను పిల్లా - శిల్లలతో చెట్టుక్రిందే వుండాల్సివస్తుంది.

రమే: చెట్టుక్రింద ఎండుకని? ఇల్లేమయింది?

భైర: ఇంకా ఇల్లెక్కడిదిబాబూ! అది జప్తు అయి పోయింది.

రమే: ప్రొద్దుటవరకూ ఏమీలేదే! ఇంతలో ఎవరు జప్తుచేయించారు?

భైర: గోవిందగంగూలీ వినమామ సంతముఖిర్జీ జప్తుచేయించాడు. (బిగ్గరగా ఏడుస్తాడు)

గోపా- అరె, నామెడ వదలవయ్యా. బాబుగారితో అంతా వివరించి చెప్పండి నన్నిలా గట్టిగా చుట్టుకోవటం మొందుకు ? వదలండి.

భైర- (గోపాని వెడవడల్ని వెయ్యి ఎనభైవడు రూపాయల అయిదణాలన్నర - డబ్బుకు డబ్బూపోయిది. నేనూ నాశనమయ్యాను బాబూ ! .

గోపా- డబ్బు అవ్వతీసుకున్నారా ?

భైర- లేదు, గుమాస్తాగారూ, ఒక్కడమ్మడి తీసుకో లేదు. అంతా శుద్ధ అబద్ధం. నోటు కూడా ఫార్జరీయే. ప్లయింటుచేసినదీ, సమనువచ్చిందీ, డిక్రీఅయిందే తెలియదు నాకు. ఇల్లు జప్తుకూడా అయినట్టు నిన్న ఒకరిద్దరు చెప్పగా విని, కోర్టుకుపోయి విచారించితే తెలిసింది. వెయ్యి ఎనభై యేడు రూపాయల.

రమే- ఇంత విడ్డూరం ఎన్నడూ వినలేదు గుమాస్తా గారూ !

గోపా- పల్లెటూళ్ళల్లో ఇలాంటివి చాలా జరుగు తుంటాయి బాబూ ! పేదవాళ్ళమీద కోపం వచ్చినప్పుడు గొప్పవారు ఇలాగే వారిని పాధించుతుంటారు. ఇదంతా వేణిబాబూ, గంగూలీగార్ల పనే ఆచార్యులుగారు మొద ట్నుంచీ మన తరపున వుంటున్నారు. అందువల్లే ఇంత ఘోరం జరిగింది.

భైర- అవును చినబాబూ, అంతే అందువల్లే నాకీ విపత్తు వచ్చిపడింది.

రమే- మరి, గుమాస్తాగారూ దీనికి ఉపాయమేమిటి !

గోపా- ఇది చాలా ఖర్చుతో కూడినపని. ఈ అప్పు వ్రతమూ కల్పితమే. ఈ సాక్ష్యాలు అబద్ధమే. ఈయన పేరుతో సంతకంచేసి యింకెవరో సమను తీసుకుని, ఆమనిపే ణోర్టుకు వెళ్ళి, అప్పుతీసుకున్నట్టు అంగీకరించి వుంటాడు. ణోర్టుకు వెళ్ళి పూర్తిగా తెలుసుకోనిదే ఏమీ చెప్పలేము.

రమే- అయితే మీరు వెళ్ళి, అన్నివివరాలు తెలుసు కోండి. ఎంత ఖర్చయినా సరే, దీనికి ప్రతీకారం చెయ్యా ల్సిందే. మళ్ళీ ఇంకెవరికీ యిలాంటి అన్యాయం జరక్కుండా ప్రయత్నించాలి.

భైర- (చప్పున రమేశ్ పాదాలపై పడి) బాబూ ! చిరకాలం వర్ధిల్లు నాయనా ! ఆయురారోగ్య సంతానవృద్ధి పొంది మహారాజులా జీవించు. దేవుడు మీకు...

రమే- (పాదాలు వదిలించుకొని) ఆచార్యులుగారూ ! ఇంక మీరు యింటికి వెళ్ళండి చేయగలిగిన దంతా నేను తప్పకుండా చేస్తాను.

భైర- భగవంతుడు మీకు -

రమే- ఆచార్యులుగారూ ! చాలా ప్రోద్బలపోయింది యింక వెళ్ళండి.

భైర- దేవుడు మిమ్మల్ని చిరంజీవిని చేయుగాక ! మిమ్మల్ని - నిష్క్రమణ.

రమే- (నిట్టూర్చి) గుమాస్తాగారూ ! ఇదేగా మన అభిమానధనం ! ఇదే మనదేశ పవిత్ర, శాంత, న్యాయనిష్ఠ గల గ్రామీణ సమాజం !

గోపా- అవును, ఇదేనండీ. ఈ పని వేణుబాబుదని అందరికీ తెలిసిపోతుంది. అందరూ చాటుమాటుగా చెప్పుకుంటారుగాని బయటపడి ఈ అన్యాయాన్ని ఎదిరించరు. వెనుక గంగూలీ తన విధవ వదినను కొట్టి యింట్లోంచి వెళ్ళగొడితే, వేణీబాబు ఆయనకు అండగావున్నందున ఎవరూ నోరెత్తలేదు. ఆమె యేడ్చి అందరితోను మొరబెట్టుకున్నది. అందరూ 'మేమేం చెయ్యగలం! భగవంతుని ప్రార్థించుకో, ఆయనే న్యాయం చెయ్యాలి' అన్నారు.

రమే- తర్వాత ?

గోపా- ఆ గంగూలీయే ఇప్పుడు జనాన్ని కుల్లబహిష్కారం చేస్తూ తిరుగుతున్నాడు. జీవచ్ఛవంలావున్న యీ సమాజానికి ఇలాంటివిషయాల్లో వల్లెత్తి పలికేసాహసంలేదు. నా చిన్నతనంలో యిలాకాదు విధవవదినగారిపై చేయిచేసుకొని ఎవరూ విముక్తి పొందేవారుకాదు. అప్పట్లో సమాజం శిక్షించేది, అవరాధి ఆ శిక్షను శిరోధార్యం చేయవలసి వచ్చేది.

రమే- అయితే ఇప్పుడు గ్రామీణ సమాజమే లేకపోయిందా ?

గోపా- యిప్పుడున్నదానిని మీరు వచ్చినప్పట్నుంచీ చూస్తూనేవున్నారుగా పీడితులను రక్షించటండా, దీనులను దుఃఖపథంలోనికి నెట్టుతున్నదానినే మనం 'సమాజ'మంటూ మహాపాపం చేస్తున్నాము. నేటి సమాజం మనల్ని రసాతలం వేపుకే ఈడ్చుకుపోతోంది.

రమే- (చకితుడై) గుమాస్తాగారూ, ఇదంతా మీకెలా తెలిసింది ?

గోపా- స్వర్గస్తులైన మీతండ్రిగారు చెప్పారు ఇప్పుడు మీరు బైరవాచార్యుని ఉద్ధరించేందుకు సంకల్పించారే, ఆ శక్తి మీ కెక్కడనుంచి లభించింది ? అది వారి దయే. చినబాబూ ! ఇదేవిధంగా పేదలను, ఆపదల్లో చిక్కుకున్న వారిని వారు ఉద్ధరించటం నేను అనేకసార్లు చూచాను.

రమే- (రెండుచేతుల్తో మొహంకప్పకొని) అయ్యో తండ్రి !

గోపా- తెల్లవారవసోంది, యింక మీరు పడుకోండి చినబాబూ !

రమే- సరే, నేను పడుకుంటాను; మీరు వెళ్ళండి.

(గోపాత్ వెళ్ళాడు రమేన్ నిద్రపోయే ప్రయత్నంలోవుంటాడు. ఇంతలో ద్వారంవద్ద ఎవరో వుండటంచూచి వులిక్కిపడతాడు)

యతింద్రుడు- (లోపలికి తొంగిచూస్తూ) నేనే చిన బావా !

రమే- (వాని దగ్గరకు వెళ్ళి) నువ్వా యతీన్ ! ఇంత రాత్రివేళా? నన్ను పిలవబాసీకి వచ్చావా ?

యతిం- అవును, మీ కోసమే.

రమే- నన్ను 'చినబావ' అనమని ఎవరు చెప్పారు?

యతిం- అక్క.

రమే- రమా? ఆమెనాతో ఏమైనా చెప్పిరమ్మన్నదా?

యతీం- కాదు, అక్క నన్నిక్కడికి తనతో రమ్మ
న్నది. అదే, ఆమె యెగురుగా నుంచున్నది. (బయటికి
చూస్తాడు)

రమే- (కంఠారుగా ముందుకువచ్చి) ఏమిటి ఇవాళ
నాకీ అదృష్టం? కాని నన్ను పిల్పించకుండా యింత రాత్రి
వేళ నువ్వే వచ్చావే! రా, లోపలికి గా.

[రమ అతినంకుచితభావంతో లోపలికివస్తుంది. ద్వారందగ్గర్లోనే
నేలమీద కూర్చుంటుంది. యతీంద్రుడు తన అక్కవద్దహార్సోబోతాడు.
కాని రమేతో ఒకపదకకు పుని అక్కడికియిద్దరిలోపడుకోబెడతాడు)

రమ- ఇంకెంతో ప్రాద్దులేదు; తెల్లవారవస్తోంది.
నే నొక భిక్షుకోసం వచ్చాను; ఇస్తారా, చెప్పండి.

రమే- నన్ను భిక్షు అడగటానికివచ్చావా; ఆశ్చర్యం!
చెప్పు. ఏంకావాలి?

రమ- (తలయెత్తి, కొండెంసేపు రమేతోనంక రెప్ప
వాల్చుకుండాచూచి) ముందు మీరు మాటయివ్వండి.

రమే- (తల అడ్డంగాఁజిప్పి) ఉఁహూ, అలా యివ్వ
లేను. ముందు అడిగేదేమిటో తెలియనిదే మాట ఇచ్చేశక్తి
నాకులేదు రమా! దాన్ని నువ్వే నాశనంచేశావు.

రమ- నేను నాశనం చేశానా?

రమే- అవును. నువ్వే. ఆశక్తి ప్రపంచంలో ఇంకెవ్వ
రికీ లేదు. నువు నమ్మినా, నమ్మకపోయినా సరే, నే విప్పుడు
నీతో ఒకయదార్థవిషయం చెపుతాను రమా! కాని, ఆవస్తువు
నశించివుండకపోతే-శాశ్వతంగా నశించకపోతే బహుశా నేనీ
సంగతి నీ కెన్నడూ చెప్పేవాడినికాదు. కాని, ఇవాళ మన

ఇద్దరిలో ఎవరికీ ఏమాత్రం హానిగంభవించే అనకాశంలేదు. కాబట్టే ఇప్పుడు బయటపెడుతున్నాను. ఆనాటివరకూ నీకు ఇవ్వలేనిదనేదియేదీ నావద్దలేదు. కాని, ఎందువల్లనో ఎరుగుదువా?

రమ - (తలాడించి) తెలియదు.

రమే - విని కోపగించుకోవద్దు. సిగ్గుపడనూ వద్దు. ఏ ప్రాచీన యుగంనాటి విషయమో వింటున్నావనుకో. రమూ, నేను నిన్ను ప్రేమించ తూండేవాణ్ణి. నేను నిన్ను కోరినంతగా ఇంకెవరూ ఎవర్నీ ప్రేమించియుండరని అనుకునేవాణ్ణి. మన కిద్దరికీ పెళ్ళవుతుందని చిన్నతనంలో అమ్మ అంటూంటే విన్నాను. తరువాత సర్వం కల్ల అయిపోయిన రోజు వున్నదే-ఇన్ని సంవత్సరాలు గతించినా-నిన్న మొన్నటి సంగతిలాగే వున్నది.

(రమ రమేశ్ మొహంవంక చూచి ఒక్కక్షణం కంపించిపోతుంది తల ఒంచుకొని స్టబ్బలా కూర్చుని వుంటుంది.)

రమే - నే నీ కథ అంతా చెప్పటం చాలా అన్యాయమని నువు అనుకుంటూండవచ్చు. నా మనసులో కూడ ఈ సందేహం వీడిస్తూనేవుంది. అందువల్లనే ఆనాడు - తారకేశ్వరంలో కేశలం ఒక్కనాటి నీ ఆదర-సత్కారములతో నాజీవిత స్రవంతినే మళ్ళించిననాడుకూడ చెప్పకుండా ఊరుకున్నాను. ఆనాడు నే నేమీ చెప్పకపోయినా ఆ నా మానంలోగల వ్యధ ఆ భగవంతుని కొక్కడికే తెలుసు.

రమ - (సహించలేక) ఆయనకు తెలిసినదాన్ని అక్కడే వుండనివ్వు రమేశ్ బావా!

రమే - అలాగే వుంటే. రమా !

రమ - అయితే మరి మీ ఇంట్లో నన్నిలా అవమానించడం ఎందుకు?

రమే - అవమానమా? కాదు. ఇందులో గౌరవ అవమానాల ప్రశక్తలేదు. ఇష్టాడే రమ-రమేశుల కథ వింటున్నానో, ఆ రమవి నువ్వుకాదు, నేనూ ఆరమేశ్ ని కాదు.

రమ - రమేశ్ బావా ! మీరు మీ స్వవిషయమే చెప్పండి. రమసంగతి మీకంటే నాకే బాగా తెలుసు.

రమే - ఏమైనాగానీ, నామాట ఆలకించు; ఎందువల్ల నాకు తెలియదుగాని, నువ్వేమన్నా సరే, ఏంచేసినా సరే నువు నా అశుభాన్ని సహించలేవని నా కానాడు దృఢవిశ్వాసం కలిగింది. చిన్నతనంలో నువు నన్ను ప్రేమించిన సంగతి, చేస్తే దేశానికి మేలో ఆ మహమ్మదీయులు, తక్కువజాతి హిందువులకొరకే శ్రమపడటం మంచిది.

విశ్వే - ఇదేమీ కొత్తసంగతికాదు రమేశ్ ! ఇంత వరకు ప్రపంచంలో ఇతరుల సేవాభారం వహించినవారందరికీ శత్రువులకేమీ తక్కువలేదు. కాని ఆ భయంచే వెనుకంజ వేసినవారిలోనే నువ్వు కలసిపోతావనంటే ఎలా నాయనా ! ఈ భారం భగవంతుడు నీపై నే వుంచాడు; నువ్వే దాన్నివహించి ముందుకుపోవాలి. సరేగాని, రమేశ్ నువ్వు వాళ్ళచేతినీళ్లు త్రాగుతున్నావా?

రమే : (నవ్వి, ఇంతలోనే ఈ సంగతి నీ చెవినిపడిందీ! కాని, నీ ఈ జాతిభేదాన్నే నేను అంగీకరించను పెద్దమ్మా!

విశ్వే: జాతిభేదాన్ని అంగీకరించవా? ఇదేమీ అబద్ధంకాదే, నువ్వు అంగీకరించకపోవటానికి. అదే మీ వస్తువూ కాదే!

రమే: జాతిభేదం వున్నదని అంగీకరించాను; అదిమంచి దని మాత్రం ఒప్పుకోను. దీనివల్ల ఎన్నో విరోధాలు, ఎంతో కీడు తటస్థించుచున్నది, మనిషిని నీచంగా ఎంచి అవమానించిన దాని ఫలితాన్ని నువ్వు చూడటంలేదూ పెద్దమ్మా? చేతిలో డబ్బులేనందువల్లనే ఆవాళ ద్వారకా మహారాజు (రాజుకాదు) కు ప్రాయశ్చిత్తం జరగటానికి వీలేకపోయింది ఆ కారణంవల్లనే ఆయన మృతదేహాన్ని కూడ ఎవరూ మట్టుకోవటానికి యిష్టపడలేదు ఇవన్నీ నువ్వెరుగవు!

విశ్వే- తెలుసు, అంతాయెరుగుచును. కాని, వీటన్నిటికీ జాతిభేదం కారణంకాదు. దీనికి మఖ్యకారణం పూర్వం వున్నదీ - యధార్థధర్మం నుకున్నదీ ఇప్పుడు గ్రామాల్లో మృగ్యంకావటమే. ఇప్పుడు మిగిలివున్నదల్లా అర్థంలేని ఆచారకుసంస్కారాలూ, వాటిమూలంగా యేర్పడిన అనవసర కట్టుబాట్లూను.

రమే: మరి దీనికి ప్రతిక్రియ లేదా?

విశ్వే- ఎందుకులేదు నాయనా! జ్ఞానమే దానికి ప్రతిక్రియ. నువ్వు అడుగిడినమార్గము దానికి ప్రతీకారం కాగలదు. కాబట్టే నీ స్వగ్రామం వదలిపెట్టి పోవద్దని నీతో పదేపదే చెబుతున్నాను, బిడ్డా! నీలాగే వట్నాలకుపోయి

విద్యాబుద్ధులుపొంది, వల్లెటూళ్లు తిరిగివచ్చి స్వగ్రామాల్లోవుండిపోతే, సంబంధంలేకుండా పట్నాల్లోనే వుండిపోకుండావుంటే గ్రామసీమలకీ దుర్గతి పట్టేదికాదు. అలాంటివారు గోవిందునివంటివారిని నెత్తికెక్కించుకొని, నీలాంటివారిని దూరంగా తరుమరు.

రమే: కాని దూరంగా వెళ్ళిపోవటానికి నా కేమీ విచారంలేదు పెద్దమ్మా!

విశ్వే- కాని, ఈ దుఃఖమే అన్నింటినీ మించిన దుఃఖం రమేశ్! నువ్వీవిధంగా మధ్యలోనే అన్నీవదిలేసి వెళ్తే నీ మాతృభూమి నినెన్నడూ క్షమించదురా అబ్బాయి!

రమే- జన్మభూమి నా ఒక్కడికేకాదుగా పెద్దమ్మా?

విశ్వే- నీ కొక్కడకే తల్లి నాయనా! తల్లి తన నోటితో బిడ్డలనేమీ అడగదు. కాబట్టే ఇంతమందిలో ఎవరికైనా ఆమెరోదనం విసపడిందా? కాని, వచ్చీరావటంతోనే నువ్వు నీ తల్లివద్ద విన్నావు.

రమే- (కొంచెంసేపుతలవంచుకొని సూనంగావుండి) పెద్దమ్మా! నినొకసంగతి అడగనా?

విశ్వే- ఏ సంగతి?

రమే: నేను నీ యీ జాతిభేదాన్ని అంగీకరించుట లేదు, సరేగాని, నువు పాటిస్తున్నావా?

విశ్వే- నువు పాటించకపోతే నేనూ పాటించనా?

రమే- నేను ఎవరు ముట్టుకున్నదై నా తింటున్నాను. మరి నేను స్పృశించినది నువ్వు తినకూడదుగా!

విశ్వే- ఎందుకు తినగూడదు; నువు నా బిడ్డని. అదీ అంతంత మాత్రంగా కాదు నా పెదకొడుకువి. నేను స్త్రీనైపుండి అంత మూర్ఖపుమాట అనగలనా !

రమే- (వంగి పెత్తల్లి పాదధూళి శిరస్సున వేసుకొని) పెద్దమ్మా ! నేను నిన్ను బాగా అర్థంచేసుకోగలిగేట్లు ఆశీర్వాదించు.

విశ్వే- (అతని చుబుకంపట్టుకొని, ముద్దుపెట్టుకొని) చాలు చాలు. ఇంకా నా పూజా - పురస్కారాలు కాలేదు. కాస్తేపు కూర్చుంటావా నాయనా !

రమే- లేదు పెద్దమ్మా, నాకు బడివేళ అయింది.

విశ్వే- అయితే సరే, తీరికగావున్నప్పుడు వస్తాండు.

(ఇద్దరూ నిష్క్రమణ)

(రమ, దాసి చెరోవైపునుంచి ప్రవేశం)

రమ- రాధా, పెద్దత్త యేదీ?

రాద- ఇప్పుడే పూజకు వెళ్లారమ్మా. త్వరగానే వస్తారు. కూర్చోండి.

(వేణి, ప్రవేశం. అతను రాగానే దాసి వెళ్ళిపోతుంది)

వేణి- నువు రావటంచూచే వచ్చాను రమా. నీతో చాలా విషయాలు మాట్లాడాలి. అమ్మ పూజకు వెళ్ళిందా;

రమ- రాధ అలాగనే చెప్పింది.

వేణి- అనేక యెత్తుపైయెత్తులు ఆలోచించి పని చెయ్యాలమ్మా. లేకపోతే శత్రువును వంచలేము. ఆవాళ యజమాని పంపితే భజ్జా భుజాన లాశీపెట్టుకొని చేపల కోసం నీ ఇంట్లోకే వచ్చాడుగదూ! ఆసంగతి నువు ఆవాళే

రిపోర్టు ఇచ్చివుండకపోతే, ఇవాళ వాడిని జైల్లో పెట్టించ గలిగేవాళ్ళమా! అప్పుడే నువ్వు మరో నాలుగుమాటలు కల్పించి రమేశ్ పేరుకూడా యిరికించివుంటేనా! కాని, అప్పట్లో మీ రెవరూ నా మాట వినలేదు ఎబ్బే! అక్క ర్లేదు. నువ్వు నీ క్యుమీమీ ఇవ్వనక్కర్లేదులే, కంగారు పడకు, ఒకవేళ వెళ్ళాల్సివస్తే నుట్టుకు తప్పేముంది! జమీని సురక్షితంగా వుంచుకోవాలంటే వెనక్కి తగ్గకూడదు - రమేశ్ కూడా మన తాతగారిచ్చినది రెండుచేతులా నాశనం చేశాడు. పీర్పురంలో స్కూలుపెట్టాడు ఆసలే తుర కలకు హిందూజమీందార్లంటే యిష్టంలేదు ఇంక చదువు సంధ్యలు అలవడితే మరి మనకు జమీలువున్నా లేక పోయినా ఒకటే నేను ముందే చెపుతున్నాను సుమా?

రమ- సరేగాని పెదబావా! ధనమూ, జమీ నష్ట మైతే రమేశ్ బావకిమాత్రం దెబ్బకాదూ?

వేణీ- (ఆలోచించి) కాని, నీకు తెలియదు రమా! అలాంటి వ్యవహారాల్లో తమనష్టంసంగతే ఆలోచించరు. మనమిద్దరం చిక్కుల్లో పడితేనే వాడికి సంతోషం. ఇక్క డికి వచ్చిన లగాయతు డబ్బు నలావూదేస్తున్నాడో చూస్తు న్నావుకదా! అలగాజాతిజనంలో “చినబాబు, చినబాబు” అని ఒకటే కలవరింతులు! కాని, అది ఎన్నాళ్లో నిలవుదులే. నువు వాడిని పోలీసుదృష్టిలో పెట్టావే అదే వాడిని నాశనం చేసి తీరుతుంది.

రమ: నేనే పోర్టు వ్రాయించానని రమేశ్ బావకి తెలుసా?

వేణీ: నాకు సరిగా తెలియదుగాని ఈ సంగతి వానికి తెలియకుండా వుండదు, భజ్జావ్యవహారంలో అన్ని సంగతులు బయటపడకుండా ఎలావుంటాయి ?

రమ: (కాస్సేసాగి) మరి పెదబావా ! ఇప్పుడు అందరినోటా ఆయనపేరే వినపడుతోందేమిటి ?

వేణీ: నిజమే కాని, రమా ! నేను వాడిని సుభంగా వదుల్తానా ? ఎదు అందరినీ చదివించి పాడుచేస్తూంటే నేను బిమిందారునై వుండి మెదలకుండా కూచుంటానని ఎవరూ కలలోకూడ అనుకోకూడదు. ఇప్పుడి వెధవ భైరవుడు భజ్జాగాడితరపున సాక్ష్యంచెప్పి తనకూతురు పెళ్ళియెలా చేస్తాడో చూడాలి !

రమ: ఏమిటి బావా, మీ రనేది ?

వేణీ: ఒకసారి వూపిచూడనూ ! నాకు వ్యతిరేకంగా సాక్ష్యమిచ్చి ఈ ఊళ్లోవుంటాడా ! చూస్తానుగా ! ఈ ఆచారి గాడు జెల్లచేప ! పెద్దపెద్ద చెపలకూడా వుంటే. దీనికి గంగూలీగారేమంటారో చూడాలి. ఇక్కడ దొంగతనాలు జరుగుతూనేవుంటాయి. ఈసారి నౌకరును జైలుకుపంపితే, తర్వాత యిబ్బానిని పంపటానికి ఏమంత కష్టం వుండదు.

రమ: (అమితాశ్చర్యంగా) ఏమంటున్నావు పెదబావా ! నువ్వు రమేశ్ బావని జైలుకు పంపుతావా ?

వేణీ: ఏ, వాడేమైనా మహానుభావుడా ? చేతికి చిక్కినప్పుడు వూరకే వదుల్తామా ! నువ్వు భలేగా చెపుతున్నావే !

రమ: (కోమలకంఠంతో) రమేశ్ బావ జైలుకు వెళ్తే మనకు మాత్రం కళంకం కాదా ?

వేణి: ఎందుకని : మనకు కళంక మేమిటి ?

రమ- మనకు ఆత్మీయుడేగద ! మనం కాపాడకపోతే అందరూ మనమీద ఉమ్మివేయరూ !

వేణి- చేసుకున్నవాడు అనుభవించుతాడు; ఇందులో మనకేం సంబంధం ?

రమ- రమేశ్ బావ దోపిడి, దొంగతనాలు చేస్తూ తిరగటం లేదే ! ఇతరుల మేలుకోసము తనదంతా ఖర్చు పెడుతున్నాడని యెవరూ యెరుగనిదికాదు. తర్వాత మనం పూళ్ళో మొహ మెలా చూవగలం ?

వేణి- ఏమిటి అమ్మాయ్ ! నువ్వీలా అయిపోయా వేమిటి !

రమ- మన మొహంనుందు ఏమీ అనలేకపోవచ్చు గాని, వెనుక అయినా జనం చెప్పకొనకమానరు. వీపు వెనుక రాజామాతనుకూడ పిళ్ళాచిమంటారంటారు మీరు. కాని భగవంతుడున్నాడు, నిరవరాధిని అన్యాయంగా శిక్షింప జేస్తే ఏవిధంగానూ వదలిపెట్టడు.

వేణి- అయ్యో దొర్భాగ్యమా ! ఆ పెద్దవ దేవత లను, దేవున్ని ఒప్పుకుంటాడా ? శివాలయం పడిపోతూంటే, మరమ్మ త్తు చేయించడానికి చందాకోసం మనుషులను పంపితే “వ్యర్థకార్యాలకు ఖర్చు పెట్టడానికి నా దగ్గర డబ్బు లేదని విమర్శించినవాళ్ళికో చెప్పండి” అన్నాడు విను వాడిమాట ! ఇదేమో అనవసరఖర్చు, నీచజాతివాళ్ళకోసం

సూక్తులు పెట్టటం అవసరఖర్చు, బ్రాహ్మణుడై వుండికూడ సంధ్యావందనం వగైరా చేయడే, తురకలచేతిసీలు కూడా తాగుతున్నాడని వింటున్నాము. అమ్మాయ్ ! నాలుగు కాయితాలు ఇంగ్లీషు చదివాడుగా, యింకా వాడికిధర్మం, ఆచారాలు ఎందుకు? వాడిసావం ఏనువుతుంది! అంతా ప్రోగువడుతున్నదని ఒకనాడు అందరూ తెలుసుకుంటారు.

(రమ మాట్లాడదు)

వేణి- ఇంక నేను వెళ్తున్నాను. వీలైతే నిన్ను మరొకసారి కలుసుకుంటాను. బహుశా గంగూలీగారువచ్చి జయట కూచునివుంటారు.

రమ- నేనూ వెడుతున్నాను పెదబావా !

(ఇద్దరూ విష్కమణ)

రమేష్- (ప్రవేశించి) రాధా, రాధా,

దాసి- (ప్రవేశించి) ఏమిటి చినబాబూ !

రమేష్- పెద్దమ్మ పూజనుంచి వచ్చిందా : ఇందాక ఒకసంగతి చెప్పటం మర్చిపోయాను.

దాసి- రాలేదు, యిప్పుడే వస్తారు; కూచోండి.

రమేష్- కాదు, మళ్ళీ సాయంత్రం వస్తున్నానని చెప్పు.

దాసి- అలాగేలెండి.

(గదిగది గోపాల్ ప్రవేశం)

రమేష్- మీరిలా వచ్చారేమిటి,

గోపా- మీకోసం యెదురుచూస్తూ కూర్చోవటానికి వీలేదు చిన్నబాబూ ! మీకోసం అన్ని వేపులా వెతుకుతూ

తిరుగుతున్నాను. భేరవాచార్యుని సంగతి మీరువిన్నారా ;
మనకెలా దెబ్బకొట్టావో తెలిసిందా బాబూ ;

రమే- లేదే ! ఏం జరిగింది !

గోపా- నాన్నగారు స్వర్గానికి వెళ్ళినప్పుడు ఆ శోక
దుఃఖంలో ఇంకేమీవద్దు శాంతిగా బ్రతుకుదామను
కున్నాను. కాని, ఇక నన్ను మీరూ ఆవలేరు చినబాబు,
ఆచార్యుడికి తాను చేసినదానిఫలితం రుచిచూపిస్తాను. నే
నిప్పుడే కోర్టుకు వెళ్తున్నాను

రమే- అసలు విషయం ఏమిట గుమాస్తాగారూ ;
ఇంతకూ భేరవాచార్యుడు ఏం చేశాడేమిటి ; శాంతపురు
షులు మీరే యింత వుద్రేకపడుతున్నారు ;

గోపా- అతడేం చేశాడంటున్నారా ; విశ్వాసఘాత
కుడు ! వాని యిల్లా - వాకిళ్లూ జప్తు అవుతున్నాయంటే,
కానీ మనకెందుకు అనుకున్నాను. కాని, స్వర్గంలో యజ
మాని దుఃఖిస్తారని భయపడి, వారిస్వభావం యెరిగివున్నం
దన మీకు అడ్డుచెప్పలేకపోయాను.

రమే- కాని మీకేమీ బోదపడటంలేదు గుమాస్తా
గారూ !

గోపా- ఆవార మీ ఆజ్ఞానుసారం నేను కోర్టుకు వెళ్ళి;
అతని డిక్రీసామ్ము చెల్లించి, ఫోర్జరీ కేసుకు యేర్పాటుచేసి
వచ్చాను. కాని మొన్న భేరవాచార్యుడు వెళ్ళి, కేసు
ఎత్తివేసుకున్నట్లు స్వయంగా దరఖాస్తు దాఖలుచేశాడనీ,
అది మంజూరై నదనీ ఇంతకుముందే తెలిసింది.

రమే- అంటే?

గోపా- అంటేనా? మనం జనుకట్టిన మొత్తం అంతా నష్టమయింది. మన పుచ్చెలు పగులగొట్టి ఆ ముగ్గురూ - గోవిందగంగూలీ, వేణిబాబు, అతడు పంచుకొని తింటారు. ఉదయాన్నుంచి ఆ బైరవుడి కొంపముందు సన్నాయిమేళం వినపడుతోంది-మీరు వినలా? మనమరాలి అన్నప్రాసన మహాఆడంబరంగా జరుగుతుంది మనడబ్బుతోనే బ్రాహ్మ లంతా ఫలహారం ఆరగించుతారు. తమాషా ఏమిటంటే మీకు పిలుపులేదు. అక్కడి ఆధ్వర్యం అంతా గంగూలీదే. వాళ్ళు మిమ్మల్ని కులంలోంచి బహిష్కరించారు.

రమే- బైరవాచార్యుడా! ఇంతవని చేయగలిగాడా?

గోపా- ఎందుకు చెయ్యలేదు? యిప్పుడు వల్లెటూరి పెద్దమనుషులు చేయలేని దేమిటా అనేదే తెలుసుకోవాలి. సరే, నే వెళ్తున్నాను.

రమే- వెళ్ళండి. మహాపాతకుడికి ప్రాయశ్చిత్తం ఏమిటా అనే నే నాలోచించుతున్నాను.

గోపా- నాసాక్ష్యం వుంది చిన్నబాబూ! నేను వానిని పూరకే వదుల్తానా!

(నిష్క్రమణ)

రమే- న్యాయచట్టం ఏమంటుందో తెలియదు. కృత ఘ్నతకు ఏదైనా శిక్షవున్నదో లేదోకూడ తెలియదు. ఇక ఆ విషయం వదలి, నేను స్వయంగానే ఈభారం వహిస్తాను. కేవలం సహించుతూవుండడమే ప్రపంచంలో పరమధర్మం కాదు.

(నిష్క్రమణ)

రెండో దృశ్యం

బై రవాచార్యుని యింటిముందుభాగం. దౌహిత్రీ అన్నప్రాశన మామిడాకుల తోరణాలుకట్టబడిఉంటాయి. ముందు ఒకప్రక్కన సన్నా యిభజంత్రీలు కూర్చున్నారు. ఒకడు నవ్వుతూంటే, ఒకడు చుట్ట కాలు స్తుంటాడు, వైష్ణవ దంపతులిద్దరు కీర్తన పాడుతున్నారు. మిగతాజనం ఆనందంగా వింటున్నారు, గీతాలాపన అయినతర్వాత ధీనూభట్టాచార్య హుక్కా క్రిందబెట్టి బయటికి వెళ్ళబోతాడు. ఇంతలో రమేష్ వస్తాడు. అతన్ని చూస్తేనే చాలా వుద్రేకంగావున్నట్లు తెలుస్తుంది. అతని ఆక స్మిక ఆగమనంతో అందరూ గబరాపడతారు.)

రమే- ఆచార్యులుగారూ ఏరీ?

ధీనూ- (సమీపించి) వెళ్ళు వెళ్ళు; ఇంటికి తిరిగి వెళ్ళు బాబూ బైరవాచార్యునికి నువ్వుచేసిన ఉపకారం ఆయన బాబు కూడా చేసివుండడు కాని ఏం ప్రయోజనం? అందరూ పిల్లా-జెల్లలతో సంసారాలు డెయ్యాలయ్యే! ఆయన నిన్ను పిలిస్తే-తెలిసిందికదూ బాబూ?-బై రవునిదీ ఏమంత దోషం లేదు. మీకు జాబీ-గీతీ లేదాయె. ఇందువల్లే తెలిసిందికదూ బాబూ? రెండురోజుల్లో ఆయన చిన్నకూతురు పెళ్ళి అవు తుంది. పిల్లకి వన్నెండేళ్ళు వచ్చాయి. మరి ఎలాగో సాగ నంసాలిగదా! మన సంఘంసంగతి నీకు తెలుసుగాబాబూ—

రమే- అవును, నేను అంతా తెలుసుకున్నాను లెండి. కాని ఆయన ఎక్కడున్నాడో చెప్పండి.

ధీనూ- ఉన్నాడు. యింట్లోనే వున్నాడు. నేను ఆ బ్రాహ్మడికి మాత్రం ఎలా దోషమారోపించేది? (అందరివంక చూచి) మాబోటి మ సలివాళ్ళకు పరలోక భయంకూడా...

రమే- అవునవును, అదిసరేగాని, ఆయన ఏడి!

బైర- (ప్రవేశించి, వేణిబాబుతో) చూడండి పెద బాబూ, తర్వాత తమకు కష్టంకలిగితే - (అకస్మాత్తుగా రమేశ్ ని చూచి వజ్రాహతునిలా స్థబ్ధుడైపోతాడు)

రమే- (చరాలన ముందుకు వెళ్ళి, గట్టిగా చేయిపట్టుకొని) అలా ఎందుకు చేశావ్! ఇవాళ నేను...

బైర : పెద్దబాబూ, గంగూలీగారూ, చూడండి. ఒకసారి -

రమే- (గట్టిగా ఒకత్రోపుత్రోసి, ఇవాళ పెదబాబుకి, గంగూలీకి - అందరికీ చూపిస్తాననే - చెప్ప, ఈనని ఎందుకు చేశావు ,

(వేణి వగైరా చప్పన జారుకుంటారు)

బైర- (వచ్చి) ఓ లక్ష్మీ! త్వరగాపోయి పోలీసులతో చెప్పిరా అరె, చంపివేశాడే-

రమే- నోర్క్యుమ్ అలా ఎందుకు చేశావోచెప్ప.

బైర- అయ్యబాబో! చంపేశాడు!

రమే- ఆఁ, చంపేస్తాను ఇవాళ నిన్ను ఖూనీ చేయకుండా వెళ్ళను. (అని విసుగుగా తోస్తుంటాడు.)

(లక్ష్మీవచ్చి దిగ్గరగా ఏడుస్తుంటుంది. ఇంతలో చాలమంది జనం వచ్చి తొంగిచూస్తుంటారు, రమ చరచర ప్రవేశిస్తుంది.)

రమ- (రమేశ్ చేయిపట్టుకొని) చాలు, ఇక చాల్లే, వదిలిపెట్టు.

రమే- ఎందుకని ?

రమ- ఈ మనిషిమీదా మీరు చెయ్యచేసుకునేది?

రమే- నేను ఏనిని ఇవాళ ఏవిధంగానూ వదల్ను.

రమ- ఇంతమందిలో మీకు సిగ్గులేదుగాని, నేను సిగ్గుచే నచ్చిపోతున్నాను వెళ్ళండి. ఇక యింటికిపోండి.

రమే - (కొంచెంసేపు విహ్వలదృష్టితో ఆమెవంక చూస్తూవుండి) సరే, ఇంటికి వెళ్తున్నాను.

(రమే చరచరవెళ్ళిపోతాడు. తర్వాత వేణీ, గంగూలీ వగైరా అందరూవచ్చి చేరుకుంటారు. భైరవుడు నేలమీద మ్రోకాళ్ళమధ్య తల పెట్టుకొని కుములుతూంటాడు.)

గోవిం- ఇంటిపైకివచ్చి కొట్టిపోతాడా! ఇవ్వదు దీని కేం చెయ్యాలి ఆలోచించాలి

వేణీ- నేనూ అదే చెప్తున్నాను

రమ-కాని, ఈయన దోషమూ తక్కువదికాదు పెద బావా! అయినా గోరంతలు కొండంతలు చేయడానికి కం జరిగిందని!

వేణీ- ఏమంటున్నావు రమా! ఇదేం సామాన్య విషయమా? మనమందరం ఒకపోతే ఈయన్ని ఖూనీచేసి వేసేవాడు.

రమ- చెయ్యాలనుకుంటే మనం ఆవగలిగేవాళ్ళమే కాదు.

లక్ష్మీ- ను వ్యాయన తరపున మాట్లాడుతున్నావా రమ అక్కా! ఎవరైనా యింట్లో చొరబడి మీ నాన్నని కొడితే నువ్వేం చేసేదానవు?

రమ- లక్ష్మీ, నీ తండ్రికి మా తండ్రికి చాలా భేదం వుంది! వా రిద్దరినీ పోల్చవద్దు. నేనెవరితరపునా మాట్లాడను. మంచికే చెపుతున్నాను.

లక్ష్మి-అలాగా! ఆయనతరపున జగడమాడటానికీ నీకు సిగ్గులేదూ! కలవారి పిల్లవని ఎవరూ ఎదుట అనటంలేదు గాని, ఎవరికీ తెలియదు నీ సంగతి ! నువుకాబట్టి ఇంకా మొహం చూపిస్తూ తిరుగుతున్నావుగాని, వరొకతే అయితే మెడకు వురివేసుకొని చచ్చేది.

వేణీ- లక్ష్మీ! నువ్వురుకో. నీ కెందుకు ఆ విషయా లన్నీ ?

లక్ష్మి- ఏ, నా కెందుకు అవసరంలేదు ! నాన్నగారి యింత దుఃఖానికీ కారకుడై నవాని తరపున పోట్లాడుతుందా! ఇవాళ నాన్నగారు చచ్చిపోతే !

రమ- లక్ష్మీ, అలాంటి మనిషిచేతిలో చావటంకూడా అదృష్టమే! మీ నాన్న ఇందాక చచ్చిపోతే స్వర్గానికి వెళ్ళే వాడు.

లక్ష్మి- బహుశా అందకనేనా నువ్వు ఆయన చేతి లోనే చిక్కావు!

రమ - (కొంచెంసేపు ఆమెనంకే చూస్తూవుండి మొహంత్రిప్పి) కాని, ఏమిటిసంగతి పెదబావా, నువ్వే చెప్పు?

వేణీ- నాకేం తెలుసు అమ్మాయి! లోకులు అనేకం చెప్పుకుంటారు, వాటి నన్నిటినీ వట్టించుకుంటే యెలా,

రమ- లోకులు ఏమనుకుంటున్నారు !

వేణీ- చెప్పుకుంటే చెప్పుకోనీ, లోకులమాటలో శరీరం మీద బొబ్బలెక్కుతాయా దేమిటి! అనుకోవద్దూ.

రమ- నీ శరీరంమీద దేనివల్లా పుండ్లుపడవులే. కాని అందరి శరీరాలమీదా ఖడ్గమృగం చర్మంలాంటిదే వుండదు

ఇంతకూ ఆ లోకులచేత ఈమాటలు అనిపించేది ఎవరు ?
మీరా !

వేణీ- నేనా !

రమ- అవును, మీరుకాకపోతే యింకెవరు ? మీరు
చేయని చెడుపని ఏముంది ఈ ప్రపంచంలో, ఫోర్జరీ, దగా,
దొంగతనం, ఇండ్లకు నిప్పంటించడం-అన్నీ అయినై. ఇంక
ఇదిమాత్రం ఎందుకు మిగిలిపోవాలి? స్త్రీకి ఇంతకుమించిన
సర్వనాశనం యింకేదీ వుండదని గ్రహించేశా క్తి మీకులేదు.
కాని మీకింత శతృత్వం. 'ఎందుకో? ఈవాడు వేసినందువల్ల
మీకు కలిగేలాభం ఏమిటి '

వేణీ- నా కేంలాభం? నువు రాత్రివేళ రమేశ్ ఇంటా
నుంచివస్తూ ఇతరుల కంటబడితే, దానికి నేనేం చేయగలను?

రమ- ఇంతమందియెదుట నేను మిగతా సంగతులన్నీ
చెప్పుదలచుటలేదు. కాని, నేను మీ మనోభావం యెరుగనని
తలచకండి పెదగావా. నేను రమనని బాగా జ్ఞాపకంవుంచు
కోండి. నే చచ్చేటట్టయితే మిమ్మూ బ్రతకనివ్వను (అని
చరచరా పెళ్ళిపోతుండ)

గోవిం-పెదబాబూ ఏమి టీ విడ్డూరం ! నిన్నూ బెది
రించి పోయిందే! ఆడదయివుండికూడా! ఈ జీవితంలో అది
కూడా కళ్ళచూడాలి కాబోలు !

వేణీ- (తన లలాటం స్పృశించి) ఇందులో ఇంకెవరి
దోషమూ లేదు. దోషం నాదేలేండి. ఇది కలికాలం, దీనినే
కాలమహాత్మ్యం అంటారు. నేటివరకూ ఒకరికి మేలుచేయటం
తప్ప, ఎవరికి అ : కారం మనసులోనై నా తలపెట్టలేదు, నాకు

కాకపోతే ప్రపంచంలో ఇంకెవరికి కలుగుతుంది. యీస్థితి ?
విద్యాసాగరునికి ఏం జరిగింది? మీ రెదుగరా ?

గోవిం- ఎరుగకే !

వేణి- సరిగ్గా నాకూ అంతే. (బైరవుని చూపుతూ)
ఈయన్ని కాపాడటానికి రాకుంటే ఇంకేమీ జరగేదికాదు.
కాని ఒకర్ని కష్టంలో చూచి పూర్వకోవడం నా ప్రాణం
వుండగా జరగదు !

మూడో దృశ్యం

(నిర్జన మార్గము, రమేశ్ త్వరగా నడుస్తుంటాడు. చాటునుంచి
రమేశ్ బావా! అని పిల్చి రర్వాత రమ ముందుకువచ్చి నిలబడుతుంది.)

రమే- రమా ! ఇంతదూరాన ఈ నిర్జనమార్గంలో
నువ్వా ?

రమ- పీర్పురంస్కూలునుంచి మీ రీదారినే వస్తా
రని నాకు తెలుసు.

రమే- అవుననుకో. కాని నువ్వెందుకు వచ్చావ్?

రమ- మీ ఆరోగ్యం బాగుండడం లేదని విన్నాను
ఇప్పుడెలా వుంది?

రమే- బాగుండతేదు రోజూ రాత్రిళ్ళు జ్వరంతగిలి
నట్టుంటోంది.

రమ- అయితే కొన్నాళ్ళపాటు యెక్కడికైనా వెళ్ళి
రావటం మంచిది !

రమే- నేనూఅలాగే అనుకుంటున్నాను; కాని అదెలా
కుదురుతుంది? (నవ్వుతాడు)

రమ- నవ్వుతాడే, చాలావనులు వున్నాయని చెప్పతారు, కాని శరీరరక్షణకంటే ఎక్కువైన పనేముంటుంది!

రమే- దేహం నిర్లక్ష్యం చేయవలసినదికాదని నేనూ ఒప్పుకుంటాను. కాని మానవునికి దేహానికిమించిన కర్తవ్యాలుకూడా వుంటాయి అది నీకు అర్థంకాదు రమా!

రమ- నాకు తెలుసుకోవాలసికూడా లేదు కాని, మీరు యెక్కడికైనా వెళ్ళకతప్పదు. మీ జమీ వ్యవహారాలు నేను చూస్తుంటాను లెండి, గుమాస్తాతో యీ సంగతి చెప్పి వెళ్ళండి.

రమే- నా వ్యవహారాలు నువ్వు చూస్తావా?

రమ- ఏ, ఎందుకు చూడలేను?

రమే- చూడగలవనుకో - నా కంటే నువ్వే బాగా చూడవచ్చు. కాని ఆ అవసరం లేదు. నన్ను విశ్వసించడమేలాగు!

రమ- రమేశ్ బావా ! ఇంకెవరు విశ్వసించలేక పోయినా మీరు విశ్వసించగలరు. మీరే విశ్వసించలేకపోతే ఇంకీ ప్రపంచంలో విశ్వాసమనేదే ఎగిరిపోతుంది. మీరా భారం నాపై వదలివెళ్ళండి.

రమే- (కొంచెంసేపు మానంగా ఆమె మొహంవంక చూచి) సరే, ఆలోచించుతానై!

రమ- ఆలోచించడానికి వ్యవధిలేదు. ఇవాళే మీరు ఇక్కడినుంచి వెళ్ళిపోవాలి. వెళ్ళకపోతే-

రమే- (మళ్ళీ రెప్పవార్చుకుండా ఆమెవంకచూచి) నీమాటలనుబట్టి, నేను వెళ్ళకపోతే ఏదో అపద రావచ్చునని

తెలుస్తోంది సరే, నేను వెళతాననుకో, కాని ఇందువల్ల నీ కేం లాభం : ఇనాళ ఏదో ఆపదనుంచి తప్పించాలని, హెచ్చరించడానికి వచ్చావే. ఇదివరకు నువ్వే నాకు ఆపద కలిగించడానికి ప్రయత్నించావుగా? అవి మర్చిపోవడాని కైనా ఎన్నాళ్ళో కాలేదే? ఇంతకూ నేను వెళ్ళిపోతే నీకు ఏం లాభమో నాకు స్పష్టంగా చెప్పు అదివింటే నేను అంగీకరించగలనేమి !

(ఈ కఠోరమైన దెబ్బతో రమ మొహంలో రంగుమారింది. అయినా ఆమె తమాయించుకుంటుంది.)

రమ: స్పష్టంగా చెప్పేస్తున్నాను మీరు వెళ్ళడం వల్ల నాకేమీ లాభంలేదుగాని, వెళ్ళకపోతే చాలా హాని జరుగుతుంది. నేను సాక్ష్యం చెప్పవలసివస్తుంది

రమే: ఇంతే! ఈ స్వల్పవిషయానికేనా! నువుసాక్ష్య మివ్వకపోతే!

రమ: నేను సాక్ష్యం చెప్పకపోతే, దుర్గాపూజనాడు నా యింటికి ఎవరూరారు; జితిన్ వడుగుకు ఎవరూ భోజ నానికిరారు. యింకా పూజా పునస్కారాలేనీ — కాదు బావా, మీరు వెళ్ళిపోండి. నేను బ్రతిమాలుకుంటున్నాను. ఇక్కడే వుండి నాశనంచేయొద్దు మీ రిక్కడనుంచి వెళ్ళి పోండి.

రమే: (కొంచెమూగి) సరే, నేను వెళ్ళిపోతాను, కాని నేను ప్రారంభించినవని పూర్తిచేయకుండానే వెళ్తాను కాని, నా ఆత్మకేం సమాధానం చెప్పకోను?

రమ- దీనికేమీ జవాబులేదు. ఇంకెవరైనా అయితే సమాధానానికి కొడువలేదు; కాని, రమేశ్ బావా! ఒక అతి క్షుద్రస్త్రీ అఖండ స్వాగతపరిత్యానికి మీకుజవాబెక్కడ లభిస్తుంది? మీరు నిరుత్తరులయ్యే వెళ్ళిపోవాలి.

రమే- సరే అలాగే జరుగుతుంది. కాని నేను ఇవాళే వెళ్ళలేను.

రమ- నిజంగా వెళ్ళరా?

రమే- వెళ్ళను. నీతో వచ్చినమనిషిని యిటు రమ్మను

రమ- నాతో యింకెవరూ రాలేదు. నేను ఒంటరిగానే వచ్చాను.

రమే: ఒంటరిగా వచ్చావా? ఇదేమిటి, ఏ ధైర్యంతో ఒంటరిగావచ్చావు రాణీ?

రమ- మీరీదారినే తప్పకవస్తారని నాకు నిశ్చయంగా తెలుసు నాకు భయమెందుకు?

రమే. నువ్వు చేసినది మంచిపనికాదు రమా! కనీసం నీ దాసినైనా వెంట తీసుకురావలసింది. ఈ నిర్జనమార్గంలో నువ్వు నాకైనా జడపాలే.

రమ- మీకా? నేను మీకు భయపడనా?

రమే- ఏ, ఎందుకు భయపడవు,

రమ- (తలాడించి) లేదు, ఏవిధంగాను భయంలేదు. రమేశ్ బావా! మీరు నా కింకేమి పుషదేశించినా వింటాను గాని, మీకు భయపడాలని మాత్రం నన్ను భయపెట్టవద్దు.

రమే- నీకు నాయందింత తృణికారభావమా?

రమ- ఆ, తృణికారమే. దాసిని వెంట తీసుకురాలే
దన్నారే, ఎందుకు తీసుకురావాలో చెప్పండి : మీ నుంచి
కాపాడుకోవటానికి దాసిని సహాయం తెచ్చుకుంటానను
కున్నారా : అయితే మీముందు దాసి రమకంట ఎక్కు
వదా

(రమేష్ మెదలికుండా ఆమె మొహంవంక చూస్తుంటాడు)

రమ- ప్రొద్దుటసంగతి జ్ఞాపకంలేదూ అక్కడ జనం
తక్కువమంది లేరే. కాని, మీ ఉగ్రమూర్తిని రక్షించింది
ఎవరు ఈ రమేకదూ ! అప్పుడు ఏ దాసీ నౌకరుల సహా
యమూ అవసరం లేకపోతే, ఇప్పుడుమాత్రం ఎందుకు ఆ,
ఇకనుంచి మీరే రమకు ధయపడండి. ఇది చెప్పడానికే
ఇవాళ నే నిక్కడికివచ్చాను.

రమే- అయితే నీ రాక వ్యర్థమే రమా ! నీ మేలు
కోసమే చెపుతున్నావేమో నచుకున్నాను అలా కాన
ప్పుడు నన్ను హెచ్చరించి ప్రయోజనం ఏమీ కనిపించటం
లేదు.

రమ- బావా ! ప్రపంచంలో అన్ని ప్రయోజనాలు
కంటికి కనపడుతాయా

రమే- కన్నడనిదాన్ని నేను అంగీకరించను రమా.
నేను వెల్తున్నాను.

నిష్క్రమణ

రమ- (అకస్మాత్తుగా ఏడ్చుపోంగిరాగా) గ్రుడ్డివారి
నే నెలా చూపగలను.

చతుర్థాంకము

మొదటి దృశ్యం

(రమ యింట్లో వరండాలో ఒకప్రక్కన పూజామందిరం. దుర్గ ప్రతిమ స్పష్టంగా పూజాసామగ్రి యెదుట వుంటుంది. పగలు మూడో జాము. పూజ పూర్తి అయింది. ఒకప్రక్కన రమ కదలకుండా కూర్చుని వుంటుంది. అంతలో గుమాస్తా వస్తాడు.)

గుమాస్తా- అమ్మాయి! వేళ మిగిలిపోతున్నా
శూద్రులెవరూ రాలేదు, నేను అలాపోయి చూచిరానా
రమ- ఎవరూ రాలేదా
గుమా- లేదు.

(నిష్క్రమణ)

(హూక్కా పట్టుకుని వేణి ప్రవేశం)

వేణి- హిశ్ ! ఈ అలగాజాతి జనం ఇన్ని వంట
కాలను వృధా చెయ్యాలనుకుంటారా ! ఎంతధీమా వీళ్ళకు!
నే నీ వెధవలకు బుద్ధిచెపుతాను - తప్పకుండా వీళ్ళకు బుద్ధి
చెపుతాను వీళ్ళ యిళ్ళూ వాకిళ్ళూ యెరగొట్టి చకపోతే,
నేను -

(వేణివంక చూచి రమ నవ్వుతుంది)

వేణి: కాదు, ఇది నవ్వులాటకాదు, రమా! సర్వ
నాశనం విషయం. దీనికి మూలమెవరో ఒకసారి నాకు
తెలిస్తే: నేను వానినిట్టే పీకిపారేస్తాను. వీళ్లేవరిని ఆధా
రంగా చూచుకొని ఇలా గంతులేస్తున్నారో ఆ రమేశ్
యిప్పుడు జైల్లో గానుగలా ఉతున్నాడని ఈ వెధవ లెరుగదు.

ఇంక వీళ్లని నాశనం చేయడానికి యెంతసేపు బైరవా
చాక్షుని కొట్టేందుకు రమేశ్ అతనియింటిమీదికి వచ్చాడనీ,
అప్పుడు వాసచేతిలో కర్రవున్నదనీ స్పష్టంగా నిరూపిం
చాను. అప్పు డే వెధవ కాదనగలిగాడు? నేను తలుచు
కుంటే రాత్రిని పగలు, పగలును రాత్రిగాను చేసి చూపి
స్తాను! యింకా కొన్నాళ్ళు చూస్తాను తర్వాత —
శాస్త్రంలో చెప్పేవుంది - 'యథా ధర్మః తథా జయః'
శూద్రులయివుండి బ్రాహ్మణుల ధర్మకార్యాల్లో ఈ ఆక
తాయ తనమా! సరే - (నిష్క్రమణ)

విశ్వేశ్వరి- (ప్రవేశించి) రమా!

రమ- ఏమిటి పెద్దత్తా?

విశ్వేశ్వరి- ఏమిటిలా మానంగా కూర్చున్నావు?
చూచినవాళ్ళు ప్రతిమ అనుకునేటట్లున్నా వేమిటమ్మా!
(మెల్లగా దగ్గరకువచ్చి కూచుంటుంది) ఆ నవ్వులేదు,
ఉల్లాసమూలేదు మతి యిక్కడ లేకపోయింది.

రమ- (నవ్వి) రోషం యెంతసేపు ఏమిచేస్తున్నావు
పెద్దత్తా?

విశ్వేశ్వరి- నీయింట్లో పనితక్కువా అమ్మాయి? భోజన
పదార్థాలు గుట్టలు వేయించితివా యె.

రమ- కాని, ఇవన్నీ వ్యర్థమే, రైతు లెవ్వరూ దేవీ
ప్రసాదం తీసుకోవటానికి వచ్చేటట్లులేదు. కాని, క్షేతం
సంవత్సరాల్లో సంగతి నీకు తెలుసుగా పెద్దత్తా! ఈ సప్తమి
నాడు జనాన్ని తప్పించుకొని ఇంట్లోకి రావడమే కష్ట
మయ్యేది.

విశ్వే- ఇంకా సమయం మించిపోలేదు రమా !
సంధ్యానంతరమైనా రావచ్చు.

రమ- ఎవరూ రాదు అత్తా !

విశ్వే- అందరూ యీమాటే అంటున్నారు. వేణీ,
గంగూలీ కోపంతో పిచ్చై తినట్టు తిరుగుతున్నారు. లోపల
మీ పెద్దమ్మకిట్లు వినలేకుండా వున్నాము. నువ్వొక్క
చానవే ఏమీ అనకుండా కూచున్నావు. కోపమూలేదు;
విచారమూలేదు. నీ కళ్ళనంక చూస్తేమాత్రం వాటిలోపల
వీడ్పుసముద్రం ఆగివున్నట్టు తోస్తుంది. అమ్మాయి, ఇలా,
మారిపోయావేమమ్మా ?

రమ పెద్దత్తా ! నేనెవరిపై కోపగించుకోను ? ప్రజల
మీదా ! కేవలం పేదవారైనంత మాత్రానే వారికి మాన -
మర్యాదల పట్టింపు వుండదా ! వారు నావంటి పాపిష్టురాలి
అన్నంకోసం యెలావస్తారు ?

విశ్వే- అమ్మాయ్ ! నిన్ను పాపిష్టురాలని ఎవరన
గలరమ్మా !

రమ- అన్నా అనుచితమేమీకాదు. మనకువారంటే
యిష్టంలేదని, వారికి మనమేమీ కామనీ వారికి తెలుసు.
మనం వారి నేమైనా మర్యాదగా పిలిచామా : వచ్చి తిని
పోండని ఆజ్ఞాపించాము. పైగా వారు రాకపోతే కోపంతో
మండిపడుతున్నాము వారి కీ మర్యాద అంటే యేమిటో
తెలిసింది. ప్రేమ అని దేన్ని అంటారో రమేశ్ బావ వల్ల
వారు గ్రహించారు వారి ఆ ఆత్మబంధువునే మోసపు
కేసులో యిరికించి, తప్పుడుసాక్ష్యాలు చెప్పి జైల్లో పెట్టిం

చాము. మరి వారి ఈ దుఃఖాన్ని ఎలా మరపించగలం అత్తా !

విశ్వే- కాని, నువు తప్పుడుసాక్ష్యం చెప్పలేదుగా అమ్మాయ్ !

రమ- నేను తప్పుడుసాక్ష్యం చెప్పలేదూ! ఎవరబద్ధం చెప్పినా నేను అబద్ధమాడనని వారికి పూర్తిగా విశ్వాసం వుంది కాని, చెప్పనే! ఆచార్యుడెంత అవరాధఁచేస్తే. ఎంత కృతఘ్నుడైతే రమేశ్ బావకి తన్ను తా మరచేటంత కోపం వచ్చిందో నే నెరుగుదు. అదీగాక అప్పుడాయన చేతిలో గడ్డిపరకకూడా లేదని నాకు తెలుసు అయినా కోర్టులో నిలబడి ఆయనచేతిలో కత్తి కరారి వున్నదో లేదో జ్ఞాపకం తెచ్చుకోలేకపోయాను.

విశ్వే- రమా !

రమ- నేను అబద్ధం చెప్పలేదంటావు, అంతేనా ! ఆ కోర్టులో నా నోటితో అబద్ధం చెప్పనిమాట నిజమేకాని, ఆయన మెదుట సమాధానం యేం చెప్పను ! ఓయి భగవంతుడా ! సత్యాన్ని దాచివుంచినభారం ఇంత భరింపరానిదిగా వుంటుందని నాకు ముందే తెలుపకపోయావా !

విశ్వే- కాని రమా, అబ్బాయి అన్యాయంగా శిక్షింపబడినది నిజమేగాని అంతమాత్రంతో వానికేమీ అశుభం జరుగదులే

రమ- ఆయనకి అశుభం ఎందుకు జరుగుతుంది ! ఆ సాపభారమంతా నా నెత్తినే వచ్చిపడిందిగా.

విశ్వే- అది ఒక్క నీనెత్తినే షడలేదురమా, మన మందరమూ పంచుకున్నాం. అత్యాచారాలకు ఆలవాల మైన ఈ సమాజంలోని పిరికివందలముఠా అపవాదు భయం చూపి నిన్ను కించపరిస్తే, ఆ పాపభారంచే వాళ్ళ తలలు దారిలోని దుమ్ములో కలసిపోయాయి. నేను వేణీ తల్లిని రమా! నాతలకూడా యిప్పుడు దుమ్ములోనే పొర్లాడు తున్నది. ఇంకెన్నటికి నేను తలెత్తుకోలేను.

రమ- అలా అనమాకు పెద్దత్తా! నే నేం చేశానో యెరుగుదువా? ఒక నిర్జనమార్గంలో నేను ఒంటరిగాపోయి ఆయన్ను కలుసుకొని ఇక్కడ వుండొద్దు. ఎక్కడికయినా వెళ్ళిపోమ్మని చెప్పాను, కాని, ఆయన విశ్వసించం “నే వెళ్తే నీకేం లాభం?” అని అడిగారు “నా లాభమా? నేను ఒక్కసారిగా వ్యధిచెంది పిచ్చిదాననయ్యాను. లాభమేమీ లేదుగాని నాకు పట్టంలులావున్నదని చెప్పారు. మా ఇంట్లో దుర్గాపూజకు, జితిసే వడుగుకు ఎవరూ రారని, యిక్కడ వుండి నన్ను నాశనం చేయొద్దనీ చెప్పాను. కాని యింత అబద్ధం యెలా వచ్చిందో నా నోటికి! ఈ మాత్రానికే అయితే తనవని వదలిపెట్టి వెళ్ళనని చెప్పేశారు. ఆయన యీ వుపేక్షతో కలతచెంది, పోనీ శిక్షేపడనీ అనుకున్నాను. అయితే యేదో మామూలు జరిమానా వేస్తారనుకున్నానే గాని, ఈ విధంగా జైలుశిక్ష వేస్తారని, అనారోగ్యంగా వున్న ఆయన మొహంచూస్తే న్యాయాధికారికి జాలికలుగదని గాని నేను కలలోకూడ తలచలేదుపెద్దత్తా,

విశ్వే- అవును, నాకు తెలుసుసమ్మా.

రమ- కోర్టులో ఆయన నా మొహంవంకే చూస్తూ వుండిపోయారని విన్నాను. ఆయన గుమాస్తా అప్పీలుచేద్దామంటే “జీవితమంతా జైలులోనేగడపవలసివచ్చినా అప్పీలు చేసి విడుతలపొందడం మంచిదికా”దని నిరాకరించారట. పెద్దత్తా! యిది నా కెంత కఠినశిక్షో నువ్వే చెప్పు?

విశ్వే- కాని, యిప్పుడు విడుదలకూడ దగ్గరకు వచ్చిందిలే.

రమ- వారకి విడుదల అవుతుంది. కాని వారి ఆ ఘోర అసహ్యదృష్టినుండి నా కీ జీవితంలోనే విముక్తిలేదు.

(వృద్ధ సనాతనుని వెంటపెట్టుకొని వేడి ప్రవేశం)

వేణీ- ఇతడు మాడుతలనుంచి మనరైతు. అటు వెళ్తు పిలిస్తేగాని లోకలికి రాలేదు, ఏరా సనాతనా! ఇంత అభిమానం ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చిందిరా? నీ మెడమీద కొత్త తల మొలిచిందాయే?

సనా- రెండుతలలు ఎవరిమెడమీదమాత్రం యెలా వుంటు బాబూ తమవంటివారికే లేనప్పుడు మాబోటి పేద వాళ్ళకి ఎలా వుంటు?

వేణీ- ఏమన్నావురా లుచ్చా వెధవా!

సనా- పేదబాబూ, రెండుతలలు యెవరికీ వుండవు. యీ సంగతేగా చెప్పాను, ఇంకేమీ అన్నదే

(గోవింద గంగూలీ ప్రవేశం)

గోవిం- మీకీ ధైర్యం ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చిందా అనే చూస్తున్నాము. దేవీ ప్రసాదం పుచ్చుకోవటానికూడా మీ రెవరూ రానేలేదే!

సనా- (నవ్వి) మాకు ధైర్యమేమిటండి ! మమ్మల్నేం చెయ్యలో అది తమకు చెయ్యనే చేశారు. అది పోసిండి. కాని అది దేవి ప్రసాదమే కానివ్వండి, ఇంకేమైనా కాని వ్వండి, ఇంక మా పల్లెజాతివా రెవరూ మీ బ్రాహ్మణ యిళ్ళల్లో తినరు. భూదేవి యింత మహాపాతకాన్ని ఎలా భరిస్తున్నదా అనే మేము చర్చించుకుంటున్నాము. (విచారంతో నిట్టూర్చి, రమవైపు చూస్తూ) అమ్మా కొండం జాగ్రత్తగా వుండాలి పీర్పురం యువకదళం బాత్తుగా పిచ్చెత్తి నట్టుంది. ఈమధ్య పెదబాబు యింటిచుట్టూ మూడు నాల్గుసార్లు ప్రదక్షిణంకూడా చేశారు అయితే పెదబాబు వారికి చిక్కక పోవటమే మేలైంది! (వేణివైపుచూచి) పెద బాబూ, మీరు కాస్త మెలకువగా వుండండి రాత్రుళ్ళు. కాని వేళల్లోను బయట తిరక్కండి.

(వేణి ఏమోతనాలనుకుంటాడుగాని, భయంవల్ల ఆతనినోట మాటరాదు)

రమ- (వాత్సల్యపూర్వక స్వరంతో) సనాతనా, చిన బాబు గారిని గురించేకదూ మీ యీ కోపమంతా !

సనా- నేను అబద్ధనూడి నరకానికి పో వమ్మా! అసలు విషయం ఆదే. అందులోనూ పీర్పురంవారి కోపానికి అంతులేదు. వారు చినబాబును దేవతగా యెంచు కుంటున్నారు.

రమ- (ఆనందోజ్వలముఖియై) అలాగా సనాతన్!

వేణి- (సనాతనుని చేయిపట్టుకొని) ఇదే | నువు ఇన్ స్పెక్టరుగారి దగ్గరకువచ్చి చెప్పాలి. నువు కోరినది యిస్తాను నీ ఆ రెండేకరాలకొండ కొరుకున్నా వదిలేస్తాను - శేకు

దేవుని ముందు ప్రమాణంచేసి చెపుతున్నా, నమ్ము నువ్వీ బ్రాహ్మణుల మాట విను.

సనా- ఇప్పుడా రోజులుకావు పెతబాబూ! కాలం మారిపోయింది. చినబాబు అంతా తార్కారు చేసివేశారు.

గోవిం- అయితే బ్రాహ్మణునిమాట వినవన్నమాట!

సనా- (తల అడ్డంగా తిప్పి) డేహూ చెపితే మాకు కోపం వస్తుంది; కాని ఒకనాడు పీర్పురం స్కూల్లో 'మెడలో రెండు పోగులు జందెమున్నంత మాత్రానే ఎవరూ బ్రాహ్మణై పోడు' అని చినబాబు చెప్పారు. మరి బాబూ! నేనూ యీనాటివాడిని కాదుగదా, అంతా నాకూ తెలుసు. మీరుచేస్తున్న పనులన్నీ బ్రాహ్మణులవనులేనా? అమ్మా!నిన్నే అడుగుతున్నాను, నువ్వే చెప్పు?

(రమ మెదలకుండా తల వంచుకుంటుంది)

సనా- (కోపం అణచుకొని) ఇప్పుడంతా యువకుల దెనండీ ఈ రెండుళ్ళ కుర్రవాళ్ళూ రోజూ చీకటిపడిన తర్వాత సంఘం యిల్లువుందే, దాన్లో చేరుకుంటారు. వాళ్ళు జమీందారంటే చినబాబు ఒక్కరే, మిగతా వారందరూ దొంగలు, దోపిడిగాళ్ళూ నంటారు. భూమివన్ను యిస్తామే గాని, ఒకరికి భయపడాల్సిన అవసరం ఏమున్నదంటారు. ఎవరైనా సరే బ్రాహ్మణులవుంటేనే బ్రాహ్మణులు లేకపోతే మన మెంతో వారూ అంతేనని అంటున్నారు.

వేణీ- సనాతనా! ఇంతకూ జనం నామీదనే అంత కోపంగా వుండటానికి కారణ మేమిటంటావు ?

సనా- కారణంలేకేం పెదబాబూ! ఈ అనర్థాలకన్నిటికీ మీరే మూలమని అందరూ తెలుసుకున్నారు.

(వేణీ భయంచే మిన్నకుండిపోతాడు. ఆయనగుండె కొటుకుంటూంది)

విశ్వే-గంగూలీగారూ; ఒకసామాన్యుడినోట ఇలాంటి మాటలు వస్తూంటే విని కూడ పూకుకున్నారేం!

(వేణీబాబు కోపంచే వక్రదృష్టితో చూస్తూ మౌనంగావుంటాడు)

గోవిం- ఆఁ, ఏఁరా సనాతనా! అందరూ ఆ సంఘం ఇంట్లోనే చేరుతారుకదా! అక్కడచేరి ఏం చేస్తుంటారో నీకు తెలుసా ?

సనా: ఏం చేస్తుంటారో నాకు తెలియదుగాని, బ్రతకదలిస్తే యింకే చెడ్డపనీ తలపెట్టకండి మహారాజా : వాళ్లు చిన్న పెద్దా అంతా అన్నదమ్ముల్లా వుంటున్నారు, అందరికీ ఒకేప్రాణం, ఒకే మనసు. చినబాబుని అన్యాయంగా జైల్లో వేయించారన్న కోపంతో తుపాకిమందులా వున్నాను. మీరు వాళ్ళమధ్యకుపోయి కొంటెఎత్తులు వేశారో భగ్గుమని భస్మంచేసేస్తారు, నేను చెపుతున్నానుగా- మమ్మల్ని జాగ్రత్తగా వుండమని: ఇక మీ యిష్టం, నేవెడుతున్నాను.

ని ప్రక్క మ ణ

(సనాతనుడు వెళ్ళిన తర్వాత కాస్సేపు అందరూ మౌనంగా వుంటారు)

వేణీ: రమా ! విన్నావుకదా సంగతి యావత్తు !

(రమ చిర్నవ్వు నవుతుంది జవాబివ్వదు. ఆమె నవ్వుచూచి ఒళ్ళుకుండి నట్లుంది.)

వేణి: ఆ వెధవ భైరవుడినిగురించే ఇంత తంటావచ్చి పడింది. రమా ! నువ్వక్కడికి రాకపోతే, వాడిని విడిపించక పోతే యిదంతా జరిగేదేకాదు. ఆ వెధవ దెబ్బలు తినే వాడు, నీదే పోయింది !

(రమ మళ్ళి నవ్వుతుందేగాని మాట్లాడదు)

వేణి: రమా, నీకు నవ్వుగానే వుంటుందిలే. నువ్వు ఆడుదానివి; నీకు ఇంట్లోంచి బయటికి రావలసిన అవసర ముండదు. కాని మే మేంచెయ్యాలో చెప్పు ? ఎప్పుడైనా వీలుచూచుకొని వాళ్లు మా బుర్రలు పగులగొట్టితే ఏం కావాలి ? ఆడవాళ్ళతో కలిసిపనిచేస్తే యీగతే పట్టుతుంది.

(రమ విస్తుపోయి అతని మొహంవంక చూస్తుంటుంది)

వేణి: గంగూలీగారూ, ఇక్కడే కూర్చుంటే యెలా? కాస్త మా దర్బానూ, నౌకరునూ పిలవండి. రెండు లాంతర్లు కూడా తెమ్మనండి.

గోవిం: రా, బయటికి వెళ్ళి పిలిపిస్తాను నీ కెందుకింత భయం ? కాకపోతే నేనే మీ యింటిదాకాషంపి వచ్చాను.

(ఇద్దరూ విష్కమణ)

రెండు దృశ్యం

(ఒక మార్గం. జగన్నాథ, సరోత్తముల ప్రవేశం. జగన్నాథుని చేతిలో కర్రవుంటుంది)

గరో: ఆఁ, యిదే దారి. ఇటునుంచే వెడతాడు. జగూ యిప్పుడు చెప్పు, ధైర్యంగా చేసేస్తావుగదూ?

జగ: బలే, ధైర్యంలేకేం! శిశు అనుభవించటానికి సిద్ధమయ్యే శిశుంచటానికి బయల్దేరాను. ఎంతదుఃఖపెట్టాడు దుర్గతల్లీ! ఇవాళ నా చేతులు వణకుతుంటా ఒక సత్కార్యం చేసేటట్లు దీవించుతల్లీ!

నరో: ఏరా, చేతులు వణకుతాయా?

జగ: వణకవచ్చు. తాతలనాటినుంచీ దెబ్బలుపడటానికే అలవాటుపడ్డాముగదూ! అంచేత చివరికూడా నా చేతులు పైకి లేవకపోతే అది నా చేతులదోషమేకాని, నాది కాదని తెలుసుకో.

నరో: సరే, అయితే లాఠీ నా చేతికిచ్చి నువు దూరంగా నిలబడు. నే నేంచేయగలనో చూపిస్తాను.

జగ: నరోత్తమా! వద్దవద్దు. నువు పిల్లలుగలవాడివి. నా కెవగూలేరు- ఇదే అవకాశం. చినబాబు బయటికివస్తే యింక యీపని జరగదు. ఆయన ఆపేస్తారు కాబట్టి ఆయన జైల్లోనుంచి విడుదలకాకముందే బదులుతీర్చి నేను జైలుకు పోతాను. ఇక నువు ఇంటికి వెళ్ళు,

(నరోత్తముడు కొంతదూరంగాపోయి నుంచుంటాడు. రెండో వైపునుంచి వేణీ, గోవిందుడు, దర్వానుల ప్రవేశం. దర్వానుచేతిలో లాంతరు వుంటుంది)

వేణీ: (ఉలిక్కిపడి, భయంగానే) ఎవరూ అక్కడ నిలబడింది?

జగ: నేను జగనాధుణ్ణి.

గోవిం; దారిలో నిలబడి ప్రసాదంపుచ్చుకోవటాని కెవరినీరాకుండా అడ్డుతగుల్తున్నావా? ఏరా లుచ్చా!

జగ: గంగూలీగారు ! ముందేచెపుతున్నాను - తిట్ట
కండి.

వేణీ: తిట్టకూడదూ ! లచ్చావెధవా ! రేపే నీ
కొంపా - గోడు పీపారేస్తాను తెలుసా !

జగ: ఆ, తెలుసు, యింతవరకు చాలాకొంపలు
కూల్చావు. కాని, ఇంకెవరికొంపా కూల్చలేకుండా చేసి
పోతాన్నే నిన్నిప్పుడు.

వేణీ- ఆ! ఏం చేస్తావురా వెధవా ! (నుందుకు
వెళ్తుడు)

జగ: ఇదిగో; యిదే ! (అని వేణీతలమీద కర్రతో
మోడుతాడు)

వేణీ: అయ్యో ! చచ్చాను !

(గోవిందుడు, దర్వాను అరుస్తూ పారిపోతారు)

వేణీ: జగన్నాథ్ ! నీకాళ్లు పట్టుకుంటాను, బ్రాహ్మణ్ణి
చంపమాకు. ఒట్టేసి చెపుతున్నాను - నీకు పదేకరాలు
యిస్తాను - నన్ను చంపమాకు.

జగ- నాకు నీ పొలమేమీవద్దులే, నువ్వే వుంచుకో.
కాని నేను బ్రాహ్మణహత్య చెయ్యనులే.

వేణీ- జగన్నాథ్ ! ఇవాళ్టినుంచి మనం తండ్రి
కొడుకులంరా బాబూ; నువు కోరుకున్నది...

జగ- నాకేమీ అట్లురేదులే. ఇంకేదో అన్నావే,
నీతోనా తండ్రికొడుకుల సంబంధం ? రామరామ ! పెద
బాబూ, ఇదే ఆఖరుదెబ్బకాదని చెప్పిపోతున్నా మా యజ్ఞ

మాని వని, బ్రాహ్మణుడవని మేము సహించినకొద్దీ నీ దుండ
గాలు మితిమీరినయి. ఇంక మేము సహించం - తెలిసిందా?
ఇకనైనా మీరు తిన్నగావుంటారో లేదో చూస్తాం -
జాగ్రత్త! (నిష్క్రమణ)

వేణి- అయ్యబాబో! చచ్చారు. ఈ దొంగవెధవలు
పారిపోయారే !

(గోవిందుడు, దర్వాన్ ప్రవేశము.)

గోవిం-(వణుకుతూ పారిపోతామాబాబూ, పారిపోలేదు.
మనుషుల్ని పిల్వటానికి వెళ్ళారు. ఎంతవని జరిగింది. జగ్గూ
గాడు ఎటువంటి గుండాయో తెలిసిందిగదూ! వెధవమీద
దోపిడికేసు బనాయించి ఏదేండ్లు శిక్ష వేయించకపోతే
నాచేరు గోవిందగంగూలీయే కాదు.

దర్వాన్- (వణుకుతూ) చేతిలో కర్ర లేకపోయింది,
ఉంటేనా...

వేణి- ఛీ! దొంగవెధవల్లారా, నా మెదుటనుంచి
దూరంగాపోండి. ఈడ్చిపెట్టాడు నెత్తిమీద (తలమీద
చేతులు పెట్టుకొని) ఓరి దేవుడా! ఎంతనెత్తురు కారి
పోతుంది! ఇక నేను బ్రతకను (అని ఒరిగిపోతాడు)

గోవిం- (వేణిని పట్టుకొని లేవదీయబోతూ) ఏం
పర్వాలేదు బాబూ. ప్రాణమోసం లేదులే! నేను నిన్ను
కలకత్తా ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్తాగా, (దర్వాన్తో) అరె.
పట్టుకోవేరా వెధవా! వెధవ భయపడి నక్కలా పరు
గెత్తాడు

దర్వా- ఏంచేస్తాం బాబూ ! చేతిలో కర్రయినా
లేకపోయే -

(ఇద్దరూ పేజీవి లేవదీసుకొని వెళ్తారు.)

మూ డో దృశ్యం

(రమ పడకగది. రమ జబ్బుతో మంచంమీద పడుకొనివున్నది. ఎదురుగావున్న కిటికిగుండా ప్రొద్దుపొడుపుచెండ లోపలికివచ్చి నేల మీద పడుతుంటుంది. విశ్వేశ్వరిప్రవేశం.)

విశ్వే- (గద్గద కంఠంతో) ఏఁ అమ్మా, రమా !
యివాళ యెలావుంది ?

రమ- (చిరునవ్వుతో) బాగానేవున్నాను పెద్దత్తా.

విశ్వే- రాత్రి జ్వరం తగ్గిందా ?

రమ- లేదు, కాని ఎప్పుడో తగ్గిపోతుందిలే.

విశ్వే- దగ్గు ?

రమ- దగ్గు యింకా అలాగే వస్తోంది.

విశ్వే- మరి బాగేమిటమ్మా ?

(రమ నవ్వుతుంది. విశ్వేశ్వరి ఆమె తలవేపుకువెళ్ళి కూర్చుంటుంది. రమ తలమీద చేత్తో నిమిరుతుంటుంది.)

విశ్వే- అమ్మాయ్ ! నీ నవ్వుచూస్తే, చెట్టునుంచి కోసిన పువ్వు దేవతపాదాలవద్ద పడివుండి నవ్వుతూన్నట్టుంది రమా !

రమ: ఎందుకని పెద్దత్తా ?

విశ్వే: నేను నీకు తల్లివంటిదాన్ని రమా—

రమ: “తల్లివంటి” ఏమిటి అత్తా! నువ్వు నాకు తల్లివే.

విశ్వే: (వంగి రమ నుదురుపై ముద్దుపెట్టుకొని) అయితే, అమ్మాయ్! నిజం చెప్ప — ఏమిటయింది నీకు?

రమ: జబ్బుకదాను. ఇంకేమిటవుతుంది?

విశ్వే- అది నా యీ కళ్ళతో చూస్తూనేవున్నాగా. ఈ కళ్ళకు కనిపించనిదేదైనా వుంటే, నీ తల్లిముందు దాచకమ్మా! అలా దాచితే జబ్బు నయంకాదు.

రమ: (కాస్సేపు కిటికిగుండా బయటికిచూచి) పెద బావకి యెలావుంది అత్తా?

విశ్వే: తలమీద దెబ్బమానటానికి ఆలర్యవుతుంది కాని, నాలుగైదు రోజుల్లోనే ఆస్పత్రికిచించి వచ్చేస్తాడు. నువ్వేమీ విచారపడొద్దురమా! వాడికి అలా జరగటం అసంభవం. దీనితో బాగుపడుతాడు. తల్లిన్నె యింకీ కన్నబిడ్డకు యింత ప్రమాదంజరిగితే కూడ ఇలా అంటున్నదేమా అనుకుంటున్నావుకదూ? కాని, ఇందువల్ల నాకు దుఃఖమెక్కువ కలిగిందో, ఆనందమే అకథిమో చెప్పలేనమ్మా. ఆ ధర్మానికి వెరువనివారికి, సిగ్గులేనివారికి ఈ మాత్రం భయమైనా లేకపోతే ఈ ప్రపంచమే మసైపోతుంది రమా. కాబట్టి అమ్మాయ్! - ఆ రైతుబిడ్డ జగన్నాథుడు వేణికి చేసినంత మేలు యింకే ఆత్మబంధువూ చెయ్యలేడనిపిస్తోంది నాకు. కడిగితే బాగునలుపు పోదమ్మా, దాన్ని మంటలో కాల్చి వలసిందే.

రమ: కాని, పూర్వం అలాకాదు పెద్దత్తా, యిక్కడి రైతుల్ని యిలా తయారుచేసిన దెవరో?

విశ్వే- వీళ్ళనింత సాహసానికి పురికొల్పిన దెవరోనీకు తెలియదా రమా! ఏదో ఒకవిధంగా జైల్లో పెట్టించితే చిక్కు లేకుండా పోతుందనుకున్నారు. కాని, ఒకసారి నిప్పంటు కుంటు మళ్ళీ తేలిగ్గా ఆరదని ఆలోచించలేదు. జబర్దస్తీగా అర్పివేయబోతే దగ్గరకు వచ్చినవారినికూడా కాల్చివేస్తుంది.

రమ: కాని యిది మంచిదా పెద్దత్తా?

విశ్వే: మంచిదే. ప్రజల అత్యాచారాలు చేయాలనే వీరి తీవ్రాభిలాష ఒకవైపున, నిరుపాయులైన ప్రజల సహన మనే అపిచ్చిన్న పిరికితనం రెండో వైపున - ఈ రెండింటినీ కూడా అది తుదముట్టిస్తే మంచిదే. అమ్మాయి! వేణీకి పట్టినగతికి నేనేమీ విచారించను. పైగా నా రమేశ్ తిరిగి వచ్చి, చిరంజీవియై, యిలాగే ప్రజాసేవ చేయగలగాలని ప్రార్థించుతాను. ఏకైక సంతానమంటే ఏమిటో తల్లికే తెలుస్తుంది రమా! రక్తం కాలువగడుతూన్న గాయంతో వేణీని మేనాలో ఆస్పత్రికి తీసుకెడుతూంటే అప్పుడు నా మనస్సు యెలావున్నదో నేను చెప్పలేనమ్మా! అయినా నేనెవరికీ శాపనార్థాలు పెట్టలేదు; ధర్మదండం తల్లిమొహం చూచి ఊరుకోనని నేను మరచిపోలేను రమా!

రమ- అతా నేను నీతో వాదించలేనుగాని, యిదే నిజమైతే మరి రమేశ్ బావ ఏ పాపానికి ఇన్నికష్టాలు అనుభవిస్తున్నాడు? మేమిన్ని తప్పుడుపనులు చేసి ఆయన్ను జైలుకు పంపామో - ఎవరికీ తెలియనివి కావే!

విశ్వే: అందరికీ తెలుసు కాబట్టే వేణీ యివాళ ఆస్పత్రిలో వున్నాడు. మరి నీ పనికూడా - అమ్మాయ్ వదీ నిష్ఫలమై శూన్యంలో కలసిపోదని తెలుసుకో. దాని శక్తి ఎక్కడో ఒకచోట తనపని చేస్తూనేవుంటుంది. కాని, ఎలా పనిచేస్తున్నదీ అందరికీ అన్ని వేళలా తెలియదు. ఇందు వల్లే ఇంతవరకు యీ సమస్య - ఒకరిపాపానికి మరొకరు ఎందుకు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవాల్సి వస్తున్నదో - తేల లేదు. కాని, ప్రాయశ్చిత్తం తప్పనిసరేనమ్మా.

(రమ మెదలకుండా విట్టూర్చుతుంది)

విశ్వే: అమ్మాయ్, ఈ ఘటనవల్ల నేనూ కళ్ళు తెరి చాను. ఒకరికీ మేలు చేద్దామనుకోవటంవల్లనే మేలు చేయ లేము. ఆదిలో చిన్న పెద్ద మెట్లు అనేకం ఎక్కేందుకు ధైర్యం వుండాలి. ఒకసారి రమేశ్ హతాశుడై ఇక్కడినుంచి వెళ్ళిపోవాలనుకున్నాడు. అప్పుడు నేనే వానిని పోనివ్వ లేదు. అందువల్ల, రమేశ్ జైలుకు వెళ్ళినప్పుడు నేనే వానిని జైలుకు పంపాననిపించింది. ఎక్కడి నుంచోవచ్చి మంచి చేయటంలో యంత విదలింపు, అవమానం వున్నదని నా కప్పుడు తెలియదు. మంచిచేయటం చాలాకష్ట తరమా!

రమ: కష్టం ఎందుకని పెద్దత్తా?

విశ్వే: పదిమందితో కలసి ఒకటి అవ్వాలని అప్పుడు తోచలేదు. రమేశ్ ముందే చాలా తీవ్రమైన అధిక జీవన శక్తితో వచ్చి, చాలాఎత్తున నిలబడ్డాడు. అంచేత ఎవరూ వానిని అందుకోలేకపోయారు. కాని తర్వాత దేవుడు వానిని క్రిందికిదించి మేలే చేశాడు!

రమ: భగవంతుడు కాదతా ! మనమే కాని, మన అధర్మం ఆయన్నందుకు క్రిందికి దించాలి ?

విశ్వే: ఎందుకు దించదు అమ్మాయ్ ! మరి సాపం యింత భయంకరమైన దెందుకని ? ఉపకారానికి ప్రత్యుపకారం చేయక, పెగా అపకారమే చేయబోతే, అట్టివాని వల్ల ఏమవుతుంది ? మరిషి కృతజ్ఞుడే దాతను క్రిందికిలాక్కురాకపోతే ? రమా ! నీ వూరు రమేష్ నివ్వదు వెనుకటి లాగే పొందుతుందా ! ఆత జీవేతుల్తో యింతవరకు పది మందికీ మేలుచేశాడో, ఆ చేతులనే భైరవాచార్యులు - ఒక్క భైరవాచార్యులే అన్నమాటేమిటి మీ రందరూ మెలి త్రిప్పి విరిసేశారని మీకే తెలుస్తుంది. అదీ మంచినికాదని ఎవరంటారు. అతని బలిష్టమైన చేతులలాంటి యిచ్చేదనాన్ని స్వీకరించే శక్తి జనానికి లేనప్పుడు, మరి వాని ఆ కుంటి చేతులే ప్రజలకు వుపయోగించుతాయి.

(విశ్వేశ్వరి విచారంగా నిట్టూర్పుతుంది. రమ కొంచెంసేపటి వరకు ఆమె చేయిపట్టుకొని అటూ యటూ వూగించుతూ వుంది. తాను కూడా నిట్టూర్పుతుంది.)

రమ: పెదతా !

విశ్వే: ఏఁ అమ్మాయ్ !

రమ: తిరస్కారం, అపకీర్తి - నన్నింక తాకలేవు పెదతా ! నేను తప్పుడుసాక్ష్యం చెప్పి ఆయన్ను జైలుకు పంపిననాటినుంచి ప్రపంచంలోవున్న దుఃఖమంతా నాకు పరిహాసాస్పదంగా అయిపోయింది.

విశ్వే: అలాగే జరుగుతుంది రమా !

రమ: ఏవిధంగానైనాగానీ శత్రువును కూలద్రోయుటలో దోషంలేదని అందరూ చెప్పారు వారు అలాగే చేశారుకూడాను. కాని నే నలా అనలేను పెద్దతా !

విశ్వే: ఎందుకని ?

రమ: నా వల్లకాదు అత్తా ! నీకుందు మరోసంగతి చెప్పిస్తున్నాను, సంఘం యింట్లో కుర్రకారంతా సమావేశమవుతూ, రషేష్ బావ చెప్పినప్రకారమే మంచి విషయాలు ఆలోచించుకుంటూంటారు. వాళ్ళందరూ తుంటరులని రిపోర్టుచ్చి పోలీసులకు అప్పగించడానికి కుట్రజరుగుతోంది. నే నా కుర్రవాళ్ళకు కబురువంపి ముందే హెచ్చరించాను. ఎందువల్లనంటే పోలీసులకదే కావాలి. మరి ఒకసారి వారి చేతుల్లోపడితే ఇంక ముక్తిలేదు.

విశ్వే: (కంపించి) ఏంచెప్పావు రమా ! వేణీ తన వూళ్ళోకి పోలీసులను తప్పకుండా రిపోర్ట్ చేసి పిలిపించి మళ్ళీ కల్లోలం తేల్చి పెట్టాలనుకుంటున్నాడా !

రమ: యిది పెదబావకు వారుచేసిన శిక్షాఫలితమే ననుకుంటాను పెద్దతా ! నువు నన్ను తమించుతావా ?

విశ్వే: తల్లినయివుండికూడ తమించలేకపోతే మరెవరు తమిస్తారు ! భగవంతుడు నీకు అందుకు తెగిన బహుమతి ప్రసాదించాలని నిన్నాశీర్వాదించుతున్నాను రమా.

రమ: (చేత్తో కన్నీరు తుడుచుకొని) విడుదలైవచ్చేప్పటికి వారి ఆనందక్షేత్రం తయారయివుండడం చూస్తారనేదే

నాకు ఓదార్పుగావుంది. ఆయన కోరినది నెరవేరింది. వారి పీడిత జనం కళ్ళు తెరచి లేచారు. ఆయన్ను గుర్తించారు; ప్రేమిస్తున్నారు. ఈ ప్రేమానందంలో నా అపరాధం మర్చిపోలేరూ ఆయన? పెద్దత్తా! ఒక చోట మాత్రం మేవిద్వరం దూరంకా లేకపోయాము- నిన్ను యిద్వరమూ ప్రేమిస్తున్నాము.

(విశ్వేశ్వరి ఆమె చురుకము పట్టుకొని ముద్దు పెట్టుకుంటుంది) రమ; ఆ బలంతోనే ని న్నొకటి కోరుతున్నాను అత్తా! నా అనంతరంకూడా ఆయననన్ను క్షమించలేకపోతే, ఆయనతో నువు నా తరపున నేను ఆయన తలచినంత చెడ్డదాన్నికాదనీ ఆయనెంత బాధపెట్టానో, అంతక్షమించి నేనూ దుఃఖించాననీ చెప్పి. నీ మాటల్ని ఆయన నమ్మకండా వుండలేదు.

విశ్వేశ్వరి: అయితే పద, మన మిద్వరం ఏ పుణ్యక్షేత్రానికోపోయి వుందాం. రమేశ్ గాని, వేణీగాని లేనిచోట - కళ్ళెత్తిచూస్తే దేవాలయశిఖరం కన్నడే చోటుకు పోయి వుందాం. రమా, నే నన్నీ గ్రహించాను. నువు వెళ్ళిపోయే రోజేవస్తే అమ్మాయి-నే నీ విషాదాన్ని హృదయంలో వుంచుకొనే తీసుకెళ్ళను. ఏ, అమ్మాయ్, నవ్విడి చేయగలవా?

రమ: [విశ్వేశ్వరి మోకాళ్ళమధ్య మొహం దాచుకొని, ఏడుస్తూ] నా పల్లకాదు పెద్దత్తా! నన్నెక్కడికై నా తీసుకెళ్ళు.

[తె ర]

నా లు గో దృ శ్యం

(జై ఆముందరి రోడ్డు, ఒక వేపునుంచి రమేష్ రెండోవైపు నుంచి వేణీ ప్రవేశం. వేణీ తలకు కట్టుకట్టివుంటుంది. వెంట వన మాలిమాస్టరు కొందరు విద్యార్థులు వుంటారు. మరికొందరు వేణీ మనుషులుకూడా వస్తారు)

వేణీ: (రమేశ్ ని కాగలించుకొని) తమ్ముడూ రక్తస్పర్శలో ఎంత ఆకర్షణవుంటుందో ఇప్పుడు తెలిసింది. ఆ వెధవ భైరవుని గుప్పిట్లో పెట్టుకొని, రమ ఇలాశతృత్వం సాధించుతుందని, సిగ్గు - బిషియం వదిలేసి, కోర్టులో తప్పుడు సాక్ష్యమిచ్చి యింత కష్టం తెచ్చిపెడుతుందని నేను ఎరిదివుండికూడా కళ్ళు మూసుకున్నాను. దేవుడు నాకు తగిన శిక్ష విధించారు. తమ్ముడూ, నువ్వు జైల్లో బాగానే వున్నావుగాని, నేను బయటవున్నా, గడ్డిమంటల్లో మండి పోతున్నాననుకో !

(రమేష్ హతబుద్ధిలా విలబడి చూస్తున్నాడు. ఏమనలో అతనికి తోచలేదు. వనమాలి, విద్యార్థులు ముందుకువచ్చి రమేష్ పాదాలు స్పృశించుతారు.)

వేణీ: (కంటనీరుపెట్టి) తమ్ముడూ, నీ అన్నమీద కోవగించుకోవద్దు, పద, యింటికి వెళ్ళాం. అమ్మ ఏడ్చి ఏడ్చి కళ్ళు పోగొట్టుకొనేస్థితిలో వుంది. రమేష్, మేమెలాగో ప్రాణాలు నిల్పుకొని వున్నామనుకో.

రమే: (వేణీ తలమీదపట్టిని చూపుతూ) ఇదేమిటి అన్నయ్యా మీ తల ఎలా పగిలింది !

వేణి: వింటే ఏం ప్రయోజనం తమ్ముడూ! నేనెవరినీ దూషించను. ఇది నా కర్మఫలితమే. నా పాపానికి శిక్ష. రమేశ్, లోపల ఒకటిపెట్టుకొని పైకి మరొకటిచెప్పటం నా జన్మలో మొగుగననీ నీకూ తెలుసు సాధారణంగా లోపల వుద్దేశ్యాన్ని లోపలే దాచుకుంటారే — ఆ శక్తి నాకులేదు. ఇందువల్ల ఎన్నికష్టాలు అనుభవించినా నేను కల్లు తేరవనే లేదు. నా దోషమల్లా ఆనాడు “రమా, నా తమ్ముడు నీ కేం అపకారం చేశాడని జైలుకువంపావు? ఈ సంగతివిని అమ్మ ప్రాణం వదులుంది; మా అన్నదమ్ములం ఆ స్తిపాస్త్రులు విషయంలో తగాదపడినా, నువ్వు ఒక్కదెబ్బతో నా తమ్ముణ్ణి, తల్లి నీకూడా కొట్టావే. అన్నాను ఏడుస్తాను. రమేశ్, ఆవాళ చూచిన రమ ఉగ్రరూపం తలచుకుంటే యిప్పుడుకూడ నా గుండె ఆదరుతోంది నుమా. అప్పుడామె వీమన్నదో తెలుసా! ఏవారినాన్న మానాన్నగారిని జైలుకు వంపాలని ప్రయత్నించలా? సాగితే వదిలేవారా?” అన్నది.

రమే: అవును, రమ పె తల్లి నోటకూడా ఈమాటే విన్నాను.

వేణి: ఇది ఆమె వంశవిరోధం. కాని ఒక ఆడుదాని అహంకారాన్ని నేను సహించలేకపోయాను నాకూ కోపం వచ్చి “సరే, రమేశ్ ని జైలునుంచిరానీ, తర్వాతచూద్దాం” అన్నాను కాని, తమ్ముడూ, ఖానీచేయించడం అలవాటు గదూ. నీకు జ్ఞాపకం వుందిగా తమ్ముడూ, ఆ ఆళ్ళరుగాడిని నిన్ను చంపేందుకు పంపలా? కాని నీముందు ఆమెయెత్తు పారలేదనుకో, పైగా నువ్వు బాగానే బుద్ధిచెప్పావుగూడాను.

కాని నన్ను కొట్టించడం ఏమంత కష్టం !

రమే: తర్వాత ఏమైంది ,

వేణి: తర్వాత జరిగినదంతా నాకు జ్ఞాపకం వుంటుందా ! నన్నెవరు ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళారో, అక్కడేం జరిగి దో-నా క వేమీ తెలియవు. ఈసారికి అమ్మపుణ్యమా అంటూ ఎలాగో బ్రతికాను. మన అమ్మవంటి అమ్మ ఇంకె వరికి వున్నది రమేష్ !

(రమేష్ మనసులోను, మొహంలోను ఏమేమి జరుగుతున్నదో కాని పైకిమాత్రం ఒక్కమాట అనలేదు)

వేణి: తమ్ముడూ, బండి సిద్ధంగావుంది. ఇంక ఆలస్యం చెయ్యొద్దు, ఇంటికి పద. నిన్ను తీసుకెళ్ళి అమ్మ ముందు నిలబెడితేగాని నాకు శాంతిలేదు.

రమే: పదండి రమ జబ్బుగా వున్నదని జైల్లో విన్నానే ?

వేణి- రమేష్, భగవంతుడు శిక్షించక వదులాడా ! ఇది దైవరాజ్యమేనని అందరికీ జ్ఞాపకం వుంటుందా ? పద తమ్ముడూ ఇంటికి వెళ్దాం.

(అందరూ నిష్క్రమించుతారు)

అ యి దో దృ శ్యం

(రమ గదిలోకి రమేష్ వస్తాడు. అతను రమనుచూచి ఉలిక్కి పడతాడు)

రమే: నువ్వింత సుస్తీగా వున్నావనుకోలేదే !

(రమ అతికష్టమీద లేచి కూచుంటుంది. రమ అతనిపాదముల వైపువంగి ప్రమాణం చేస్తుంది.)

రమే: ఇప్పుడెలావుంది రాణి!

రమ: మీరు నన్ను రమ అనే పిలవండి.

రమే: మంచిది. నీకు జబ్బుగావున్నదని విన్నాను ఇప్పుడెలా వున్నదో తెలుసుకోవాలనే సంబోధించాను. లేకపోతే నీ పేరేదై నప్పటికీ ఆ పేరుతో పిలవాలనీ లేదు, సంబోధించ వలసిన అవసరమూ లేదు.

రమ: ఇప్పుడు బాగానే వున్నాను. నేను మిమ్ము పిలిపించినందుకు మీకు ఆశ్చర్యం కల్గివుండవచ్చు. కాని---

రమే: లేదు, ఆశ్చర్యం కలుగలేదు, ఏ పనికైనా ఆశ్చర్యపడేరోజులు వెళ్ళిపోయాయి, కాని, నన్నెందుకు పిల్చించావనే అడుగుతున్నాను.

రమ: (కొంచెంసేపు తలవంచుకొని మౌనంగావుండి రమేష్ బావా! ఇవాళ రెండువనుల నిమిత్తం మీకు శ్రమ యిచ్చాను నే నెన్ని అవరాధాలుచేసినా, మీరు నా యీ రెండుకోర్కెలను నిరాకరించరని నాకు దృఢవిస్వాసంవుంది' (దుఃఖాతిరేకంచే కంఠం అవరుద్దమవుతుంది.)

రమే ఏమిటా కోర్కెలు!

రమ: (చకితురాలైనట్లు తలెత్తించూచి, మళ్ళీ వంచు కుంటుంది) పెదబావ మీ సహాయంతో వశంచేసుకో గోరు తున్న పీర్ పురం ఆస్తి నా స్వంత ఆస్తి. నాన్నగారు నాకు దానిని ప్రత్యేకంగా యిచ్చిపోయారు. అందులో పదిహేను అణాలవాటా నాది. ఒక అణావంతుమీది. ఆ నా ఆస్తిని నేను మీ కివ్వాలనుకుంటున్నాను.

రమే: నువ్వేమీ భయపడనక్కరలేదు. అన్నయ్య నాకెన్ని చెప్పినా నే నెన్నడూ ఎవరికీ మోసగించుటలో సహాయపడలేదు. ముందుకూడా సహాయం చేయను. ఇక నవ్వు దాన మివ్వాలనుకుంటే అందుకు చాలామంది పున్నారు నాకు దాన-ధర్మాలు అక్కర్లేదు.

రమ; నాకు తెలుసు - రమేష్ బావా ! - మీర లాంటి పనికి తోడ్పడరని నే నెరుగుదును. మీరు స్వీకరించినా మీ కోసం కాదనికూడా నాకు తెలుసు. కాని, అది కాదు, దోషం నే నే శిక్షలభించుతీరుతుంది. నా అపరాధాలకు దండనరూపంగానే దీనిని ఎందుకు స్వీకరించకూడదు ?

రమే: మరి నీ రెండో కోరిక ?

రమ : నేను జితిన్ ని మీకు అప్పగించిపోతాను.

రమే: "అప్పగించిపోతాను !" అంటే ?

రమ: (రమేష్ మొహంలోకిచూచి) రమేష్ బావా, ఒకనాటికి మీకేది తెలియకుండా వుండదు. నేను జితిన్ ని మీకే అప్పగించిపోతాను, వానికి బాగా విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి, మీలాగే స్వార్థత్యాగం చేయగలిగేట్లు తయారుచెయ్యండి. (కొంగుతో కన్నీళ్ళు తుడుచుకొని, ఇది నేను నా కళ్ళతో చూడలేననుకోండి కాని, జితిన్ ఒంట్లో వాని పూర్వుల రక్తమే ప్రవహించుతూన్నదని నావిశ్వాసం. వాని ఎముకల్లో కండల్లో మిళితమైవున్న త్యాగశక్తిని సరియైనమార్గంలో పెడితే, వాడూ ఒకనాటికి మీలాగే తలెత్తుకు తిరుగగల్గుతాడు.

(రమేష్ మాట్లాడడు)

రమ: ఇలా మాట్లాడకుండా పూరుకుంటే నే"వదలి పెట్టను రమేశ్ బావా!

రమే- చూడు, ఈ గొడవలన్నిటాకీ నన్నీడ్వకు. నే ననేక దుఃఖాలు సహించినతర్వాత కొద్దివాటి జ్యోతిని ప్రజ్వలితం చేయగలిగాను.. అందువల్ల అది ఎక్కడ జారిపోతుందో నని నా భయం

రమ- కాదు రమేశ్ బావా! భయపడవలసిన అవ సరంలేదు. ఆజ్యోతి యింక ఆరదు మీరు దూరానుంచి వచ్చి, చాలా ఎత్తైన కూర్చుని పనిచెయ్యాలనుకున్నారని పెద్దత్త చెప్పింది. అందువల్లే మీ కృషికి అన్ని ఇబ్బందులు ఎదుర్కొన్నాయి. అప్పుడు మీరు గ్రామసమాజంలో పరాయిమనిషిలా వున్నారు. కాని యిప్పుడు వారిలో ఒక రయ్యార. అప్పుడు మీరుచేసిన దానం పరదేశీదానం. గాని ఇప్పుడిది ఆత్మీయుని స్నేహపూర్వక బహూకృతి. ఇప్పుడు మీరు దుఃఖమేపొంది, సహించేందుకు ఆ వెనుకటి కునిషి కాదు. కాబట్టే ఇప్పుడి జ్యోతి మందగించదు. పైగా దినదిన ప్రవర్థమానమైపోతుంది.

రమే- రమా, మనజ్యోతి ఇంక ఆరిపోదని నీ వెరుగు దువా?

రమ- ఆ, నాకు బాగా తెలుసు. ఈ సంగతి సర్వం తెలిసిన పెద్దత్తే చెప్పింది ఈవని మీరే చెయ్యాలి. నాజితీన్ మీ చేతుల్లోకి తీసుకోండి. వా తప్పులన్నీ క్షమించి, నేను నిశ్చితంగా వెళ్ళిపోగలిగేగట్లు ఆశీర్వాదించండి.

రమే- రమా, నువు వెళ్ళిపోవటాన్ని గురించి ఆలోచించుతావెందుకు ? నీకు నయమవుతుంది.

రమ- రమేశ్ బావా ! నాకు నయమవాలని ఆలోచించటంలేదు; వెళ్ళటాన్ని గురించే ఆలోచించుతున్నాను. మీకు నాది మరో ప్రార్థనకూడా అంగీకరించాలి. నా గురించి మీ రెన్నడూ పెదబావతో తగాదా పడవద్దు.

రమే- అంటే ?

రమ- అంటే ఏమిటో ఎప్పుడైనా వినొచ్చు కాని, నేను ప్రతిదీ పల్లెత్తి ఎదురుచెప్పకుండా సహించుతూ వచ్చానని మాత్రం జ్ఞాపకం వుంచుకోండి. నేనింక సహించలేక పోయినప్పుడు పెద్దత్త మిథ్యచుగూర్చి ఆందోళనచేసి మేల్కొల్పితే దానిమనుగడ ఇంకా దీర్ఘమవుతుందని చెప్పింది. సహించలేక దాని ఆయువునుపెంచితే అంతకంటే పాపం ఏముంటుంది ? ఆమె ఈ ఉపదేశాన్ని స్మరించు కుంటూనే నేను సమస్తదుఃఖాలు, దౌర్భాగ్యం అనుభవించగలిగాను. మీరూ ఈ విషయం ఎన్నడూ మరచిపోవద్దు. రమేశ్ బావా!

(రమేశ్ మౌనంగా ఆమె మొహంవంక చూస్తుంటాడు)

రమ- రమేశ్ బావా, మీరివారే నన్ను క్షమించలేక పోయినందుకు విచారపడకండి. ఇవాళ అతికఠినంగా తోచినదే ఒకనాటికి అతిసహజమై తేలికవుందని నాకు బాగానే తెలుసు. ఆనాడు మీరు సహజంగానే నా అవరాధాలన్నీ క్షమించుతారు ఈ విశ్వాసంవల్లనే నా మనస్సులో యిప్పుడెట్టి కేక-దుఃఖాలులేవు. నేను రేపు ఉడయాన్నే వెళ్ళిపోతున్నాను.

రమే: లేవు వుదయమా! ఎక్కడికి వెళ్ళేది?

రమ- పెద్దత ఎక్కడికి తీసుకెళ్తే అక్కడికే.

రమే: ఆమె యింక తిరిగిరాదని విన్నానే?

రమ: అవును, నేనురాను. నే నివాళి మీపాదసన్నిధి నుంచి శాశ్వతంగా సెలవు తీసుకుంటున్నాను. (అని తల నేలకానించి, అతనికి పాదాభిషందనం చేస్తుంది)

రమే: మంచిది. వెళ్ళు, కాని, యిలా అకస్మాత్తుగా ఎందుకని వెళ్ళిపోతున్నావో నేను తెలుసుకోవచ్చునా!

(రమ మాట్లాడదు)

నీ విషయాలన్నీ యీ విధంగా దాచిపెట్టి ఎందుకని వెళ్ళిపోతున్నావో నీకే తెలియాలి. కాని నేనూ నిన్ను హృదయపూర్వకంగా క్షమించగలిగేటట్లు చేయమనే మనః పూర్వకంగా భగవంతుని ప్రార్థించుతున్నాను. నిన్నివ్వుడే క్షమించలేక పోవుచున్నందుకు నా కెంత బాధగా వున్నదో ఆ అంతర్యామికే తెలుసు.

(అకస్మాత్తుగా విశ్వేశ్వరి ప్రవేశం)

విశ్వే: రమా!

రమే- పెద్దమ్మా! నేనేమి అవరాధం చేశానని ఇలా మమ్మల్ని వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోతున్నావమ్మా!

విశ్వే: అవగాధమా! బాబూ, అవరాధాల సంగతే చెప్పవలసివస్తే, దానికెన్నడూ అంతేవుండదు. కాబట్టి ఆ ప్రసక్తేవద్దు. కాని, రమేష్, నేను చెప్పేమాట అర్థంచేసుకో నాయనా! నే నిక్కడే చచ్చిపోతే వేణయే నా తలకు కొరివి పెడతాడు; కాబట్టి నాకింక ముక్తేవుండదు. ఈ జీవిత

మంతా నివ్వలమీదే గడిపాను. కాని, పరలోకంలోనైనా యిలా జరక్కుండా వుండాలనే ఇక్కడినుంచి పారిపోతున్నాను నాయనా !

రమే: పెద్దమ్మా ! కొడుకు అపరాధాలు నిన్నింతగా వేధిస్తున్నాయని నాతో ఎన్నడూ అన్నదే ? మరి అన్నీవదలి పెట్టి రమ ఎందుకని వెళ్ళిపోవాలనుకుంటున్నది ! నువ్వా మెను యెక్కడికి తీసుకెళ్తావు ?

రమ: నే వెలుగ్నా పెద్దత్తా !

(విష్కమణ)

విశ్వే: రమ ఎందుకు వెళ్తోంది ! నే నెక్కడికి తీసుకెళ్తున్నానంటావా ! ఈ లోకంలో ఆమెకు స్థానం లభించలేదు రమేశ్ ! అందువల్ల ఆమెను దైవసన్నిధిలోకి తీసుకెడుతున్నాను అక్కడికి తీసుకెళ్ళినా ఆమె జీవించుతుందో లేదో నేను చెప్పలేను. కాని బ్రతికేమాత్రం శేషజీవితం ఈ కఠినసమస్యమీమాసంలో, అంటే - భగవంతుడామె కింత రూపం. ఉత్తమగుణాలు, యింతగొప్ప మహాప్రాణంయిచ్చి ఎందుకీ లోకంలోకి వంపాడో, మరి ఏదోషము, అపరాధం లేకుండానే ఆమెనెత్తిమీద ఇంతదుఃఖభారంమోపి ఎందుకీ లోకం బయటికి విసిరేశాడో - ఇది భగవదెచ్చయో, నేకమన సామాజిక లీలా విలాసమో తేల్చుకొనుటలోనే వెళ్ళబుచ్చమని చెప్పుతాను. రమేశ్, ఆమెవంటి ముఖితు రాలింకెనరూ ఈ భూమ్మీదవుండి వుండరు నాయనా !

(విశ్వేశ్వరి కంఠం రుద్దమయింది. రమేశ్ మెదలకుండా ఆమె వంక చూస్తున్నాడు)

విశ్వే: కాని రమే, నువ్వమ్మను తప్పగా భావించ
వద్దనే నేను చెప్పేది. వెళ్తున్నా నే నెవరిమీదా పిర్యాదు
చేయదలచుటలేదు. కాని, ఆమెకంటే నీమేలు కోరేవారింకె
వరు లేరని నేను చెపుతున్నమాటను పొరబాటున నువు
కూడా అవిశ్వాసంతో త్రోసిపుచ్చ వద్దు సుమా!

రమే: కాని పెదమ్మా—

విశ్వే: రమేష్, ఇందులో కాని-గీనిలకు తావులేదు.
నువ్వు విన్నదంతా శుద్ధఅబద్ధం; నీకు తెలిసినదంతా తప్పు.
యింక యీ నేరాన్ని యితేటితోనే వదిలెయ్యి. నీ కళ్యాణ
కార్యక్రమం వరదగా పొంగిపొర్లుతూ సమస్త ఈర్ష్యా -
ద్వేషాలను లోగొని ముందుకు సాగిపోవాలనే ఆమె తుది
ప్రార్థన. రమేశు! అందువల్లనే ఆమె నోరు మూసుకొని
అన్నీ సహించుతూవచ్చింది. ఆమె ప్రాణంపోతున్నా నీతో
ఆమాట చెప్పలేదు.

రమే: పెదమ్మా! ఆమెతో...

విశ్వే: నువ్వే ఆమెతో చెప్పనాయనా! నాకిప్పుడు
తీరికలేదు.

(యతీంద్రుని వెంటపెట్టుకొని రమ ప్రవేశం: ఆమె దుస్తులను
చూస్తే ఎక్కడికో ప్రయాణమైవున్నట్టు విదితమవుతుంది.)

రమే: (చకితుడై) ఇదేమిటి? ఇంత రాత్రివేళ ఈ
వేషమా?

రమ: రమేశుబావా, నేను యాత్రకు బయల్దేరాను.
ఇంకెంతో ప్రార్థులేదు. కాని ఇంకా ఒకటిరెండు పనులు మిగిలి

క మ

పోయాయి. మీ పాదధూళి స్వీకరించి, జిత్తినీ మీకు అప్ప
గించటం ముఖ్యం.

రమే: భారం నాపైనే మోపివెళ్తావా రమా :

రమ- రమకాదు, రాణీ అనండి. ఆ రాణికి అన్నిటికీ
మించిన ప్రియధన మీ తమ్ముడే. రమేశుబావా, వీనిని
మీరుగాక యింకెవరు తీసుకుంటారు :

రమే: కాని, ఇందులో యెంత జవాబుదారీ వున్నది
రమా ఆ పార్థన---

రమ- ఇంకా ఆ రమేనా ? కాని యిది ప్రార్థనకాదు;
ఆమె హక్కు యీ హక్కుతోనే ఒకప్పుడి ప్రపంచంలోకి
వచ్చింది; ఈ హక్కుతోనే ఈ ప్రపంచాన్నుంచి కూడా
వెళ్ళిపోతుంది. అధికారానికి అంతంలేదుబావా ! దీన్నుంచి
మీరెలా తప్పించుకోగలరు ? ఇదుగో.

(అవి రమేశ్ చేతితో జిత్తిన చేతిని పట్టిస్తుంది. తర్వాత నేల
బారుగావంగి నమస్కరించుతుంది.)

—:—

152 ✓

[Faint, mostly illegible handwritten text in Devanagari script, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA129B114
పుస్తకం పేరు	రమ శరత్ బాబు
తారీఖు	30/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	153
నిర్దేశిత పేజీలు	NO
ఇతర పేజీలు	152
missing pages	NO
తయారు చేసినది	SOUMYA
పేజీలు నిర్దేశితమైనవి	SOUMYA
Scan	HASEEMA
పరీక్ష చేసినది	ROHITH
పేజీలు పరిశీలించినవి	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	2